

T. C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**DÜZENSİZ GÖÇLE MÜCADELEDE GERİ KABUL
ANLAŞMASININ ROLÜ: “TÜRKİYE-AVRUPA
BİRLİĞİ ÖRNEĞİ”**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman Hazırlayan
Prof. Dr. Oğuzhan GÖKTOLGA Batuhan KÖROĞLU

MALATYA-2023

**T. C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DÜZENSİZ GÖÇLE MÜCADELEDE GERİ KABUL ANLAŞMASININ ROLÜ:
“TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ ÖRNEĞİ”**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Batuhan KÖROĞLU

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Oğuzhan GÖKTOLGA**

MALATYA-2023

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Düzensiz Göçle Mücadelede Geri Kabul Anlaşmasının Rolü: Türkiye-AB Örneği**” başlıklı bu çalışmanın, tarafımda yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

07.06.2023

Batuhan KÖROĞLU

ÖNSÖZ

Son yılların en revaçta gündemlerinden biri olan düzensiz göç, sadece Türkiye değil dünyayı da etkilemiştir. Bu minvalde Türkiye birçok göç dalgasına maruz kalmakla birlikte özellikle 2000’li yıllardan sonra AB ile başlayan görüşmeler sonrasında düzensiz göç mefhumu Türkiye için de önemli bir hale gelmiştir. Taraflar, 2013’te başlayan süreçte geri kabul anlaşmaları üzerinden düzensiz göçle mücadele etmeye başlamıştır

Bu çalışmada da düzensiz göçle mücadelede önemli bir araç olan geri kabul anlaşması üzerinden tarafların düzensiz göç yönetimi konusundaki tutumları irdelenmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmamı belirlemede bana yardımcı olan, desteklerini esirgemeyen başta değerli danışmanım Prof.Dr. Oğuzhan GÖKTOLGA’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bünyesinde İl Göç Uzman Yardımcısı/Düzensiz Göç Çalışma Grup Başkanı olarak çalıştığım Malatya İl Göç İdaresi Müdürlüğündeki başta İl Müdürümüz, Geri Gönderme Merkezi Müdürlerimiz olmak üzere bütün mesai arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim. Hayatımın her anında yanımda olup beni her daim destekleyen aileme şükranlarımı sunarım.

Bu çalışmanın ülkeme ve milletime faydalı olmasını temenni ederim.

Malatya,2023

Batuhan KÖROĞLU

DÜZENSİZ GÖÇLE MÜCADELEDE GERİ KABUL ANLAŞMASININ ROLÜ: TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Göç olgusu insanlık tarihiyle varolagelen bir olgu olup, insan ya da insan kitleleri ekonomik, sosyal, siyasi, coğrafik vs nedenlerle yer değiştirmektedir.

Düzensiz göç, insanların yasal yollarla bir ülkeden diğerine gitmeden, yasadışı yollardan veya ülkelerinin yasal çıkış sürelerini aşarak diğer ülkelere gitmesi durumudur. Bu, hedef ülke açısından sorunlar yaratabilir, çünkü ülkeye yasadışı yollarla gelen insanların kimliklerinin doğrulanması, iş bulmaları, sağlık hizmetlerine erişimleri, barınmaları ve benzeri gibi noktalarda devletler zorluk yaşamaktadır.

Kaynak ülke açısından bakıldığında, insanların kendi ülkelerini terk etmek istediklerinde gidecekleri ülkeye vize, pasaport ve diğer yasal prosedürlere uyarak gitmeleri gerekir. Ancak, bu prosedürlere uyulmadan, yasadışı yollarla ülkeden çıkış yapmak isteyenler, ülkelerinin yasalarını ihlal ederek başka ülkelere gitmek isteyebilirler/gitmektedirler. Bunun birçok nedeni olabilir, örneğin; ekonomik fırsatlar, siyasi baskı, temel hak ve özgürlükler konusunda kaynak ülkenin üzerine düşenleri yerine getirmemesi veya deprem, heyelan, sel gibi yıkım sebepleriyle insanlar ülkelerini terk etmek zorunda kalabilirler.

Transit ülke açısından bakıldığında, insanlar hedef ülkeye ulaşmak için transit ülkeleri bir geçiş noktası olarak kullanabilirler. Bu durumda, transit ülkelerdeki insan hakları, sağlık, güvenlik ve benzeri gibi temel ihtiyaçları karşılanmayabilir. Transit ülkelerde insanların kalış süreleri sınırlıdır ve hedef ülkeye gitmek için tekrar yasadışı yollarla seyahat etmeleri gerekebilir.

Bu noktada düzensiz göçle mücadelenin en etkili araçlarından biri olan geri kabul anlaşmaları, bir ülkede yasadışı şekilde bulunan insan kitlesi ya da kişilerin anlaşmaya taraf diğer ülkeye ya da bahse konu ülkeye gelirken rotası üzerinde bulunan ülkeye anlaşmada

belirtilen koşullarda emniyetli olacak durumda geri gönderilmesini sağlayan bir mekanizmadır.

Geri kabul anlaşmalarının amacı, hem kaynak ülkelerin hem de hedef ülkelerin çıkarlarını korumaktır. Kaynak ülkeler, göçmenlerin geri gönderilmesi ile ülkelerindeki nüfus kaybını önlemek isterken, hedef ülkeler de düzensiz göçmenlerin yarattığı toplumsal ve ekonomik sorunları minimize etmek isterler.

Düzensiz göçle en önemli mücadele araçlarından birisi olan geri kabul anlaşmaları ele alınan bu çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde göç kavramına değinilerek göç çeşitleri detaylandırılmaktadır. Ayrıca bu bölümde düzensiz göç kavramı incelenerek konunun kavramsal çerçevesi çizilmektedir. İkinci bölümde geri kabul anlaşmaları, üçüncü bölümde ise Avrupa Birliği'nin Türkiye ile yaptığı geri kabul anlaşmaları değerlendirilecektir. Çalışmanın yazılış amacı literatürdeki eksiklik göz önünde bulundurularak özellikle 2011 Suriye iç savaşından kaynaklanan düzensiz göçmen akımına hazırlıksız yakalanan Türkiye'nin bu mücadelede Avrupa Birliğiyle yapmış olduğu geri kabul anlaşmaları (18 Mart Mutabakatı gibi) üzerinden neler yaptığını tespit edip; düzensiz göçle mücadelenin Türkiye'nin ve Dünyanın en büyük sorunlarından biri olduğunu izah etmeye çalışmaktır.

Anahtar Sözcükler: Düzensiz Göç, Türkiye, Avrupa Birliği, Geri Kabul Anlaşması

THE ROLE OF READMISSION AGREEMENT IN COMBATING IRREGULAR MIGRATION: THE CASE OF TÜRKİYE-EUROPEAN UNION

ABSTRACT

Migration is a phenomenon that has existed throughout history of humanity, and in this study, people or masses of people are displaced due to economic, social, political, geographical etc. reasons.

Irregular migration is the situation where people go to other countries illegally or by exceeding the legal exit times of their countries, instead of going from one country to another legally. This may create problems for the country of destination because states face difficulties in verifying the identity of people who come to the country illegally, finding jobs, accessing health services, providing shelter and so on.

From the country of origin perspective, when people want to leave their home country, they need to go to the destination country with visas, passports and other legal procedures. However, those who want to leave the country illegally without complying with these procedures may want to go to other countries in violation of the laws of their country, and they do. There can be many causations for this, for example, people may be forced to leave their country for reasons such as economic opportunities, political oppressions, human rights violations, war or natural disasters.

From a country of transit perspective, people may use these countries as a waypoint to reach the country of destination. In this case, their basic needs such as human rights, health, security, etc. may not be catered in country of transit. Irregular migrant's stay in countries of transit is limited and they may need to travel illegally again to reach the country of destination.

At this point, readmission agreements, which are one of the most effective means of combating irregular migration, are agreements that ensure the safe return of irregular migrants in a country to the country of origin or the country they last transited through, within the framework of the conditions and rules set in the agreement. The goal of readmission

agreements is to protect the interests of both countries of origin and destination. While the countries of origin want to prevent population loss in their countries through the return of migrants, countries of destination want to minimize the social and economic problems caused by irregular migrants.

This study, which deals with readmission agreements, one of the most important means to combat irregular migration, consists of three parts. In the first part, the concept of migration is touched on and the types of migration are detailed. In addition, the concept of irregular migration is examined in this part and the conceptual framework of the subject is drawn. In the second part, readmission agreements and in the third part, readmission agreements between the European Union and Türkiye will be evaluated. The aim of the study is to determine what Türkiye, which was caught off guard by the irregular migrant influx arising from the 2011 Syrian Civil War, has done in this combat through readmission agreements (like the March 18 Agreement) with the European Union and to try to explain that the combating irregular migration is one of the biggest problems of Türkiye and the World.

Keywords: Irregular Migration, Türkiye, European Union, Readmission Agreement

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY	iii
ONUR SÖZÜ	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
1.2. Problem Cümlesi ve Alt Problemler.....	2
1.3. Araştırmanın Sayıtları.....	2
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	2
1.5. Tanımlar.....	3
1.5.1. Göç	3
1.5.2. Düzensiz Göç	3
1.5.3. Geri Kabul Anlaşmaları.....	3
1.6. Araştırmanın Yöntemi.....	3
2. GÖÇ VE GÖÇ TANIMLARI.....	5
2.1. Göçle İlişkili Kavramlar	6
2.2. Göç Çeşitleri ve Teorileri.....	9
2.2.1. Düzenli Göç Kavramı.....	9
2.2.2. Göç Teorileri	11
2.2.3. Göçün Nedenleri	16
2.2.4. Göçün (Uluslararası Göç) Tarihsel Boyutu	18
2.3. Düzensiz Göç Kavramı	21

2.3.1. Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadelesi ve Araçları.....	28
2.3.2. Göçmen Kaçakçılığıyla Mücadele:	33
2.3.3. İnsan Ticareti.....	34
2.3.4. Göç ile İlgili Uluslararası Kuruluşlar	38
2.3.4.1. UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği):	38
2.3.4.2. ICMPD (Uluslararası Göç Politikası Geliştirme Merkezi):.....	38
2.3.4.3. IOM(Uluslararası Göç Örgütü):	40
2.3.5. AB'nin Düzensiz Göçle Mücadelesi ve Araçları.....	45
3. GERİ KABUL VE GERİ KABUL ANLAŞMALARI.....	53
3.1. Geri Kabul Anlaşmalarının Tarihçesi.....	53
3.2. Geri Kabul Anlaşmalarının Genel İçeriği ve Uygulanması	59
3.2.1. GKA'ların AB Üye Ülkeleri Arasında Uygulanması	59
3.2.2. GKA'ların Türkiye Nezdinde Uygulanması	62
4. AB-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN GERİ KABUL SÜRECİ VE ANLAŞMALARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	66
4.1. Türkiye-Yunanistan Geri Kabul Anlaşması.....	69
4.2. 2013 Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması.....	70
4.3. 18 Mart Mutabakatı.....	74
4.4. Geri Kabul Anlaşmalarının Taraflara Kazanç ve Kayıpları.....	79
SONUÇ	83
KAYNAKÇA.....	88
EKLER	96
Ek 1. Avrupa Birliği-Türkiye Geri Kabul Anlaşması.....	96

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Zelinsky'nin Kuramı.....	15
Tablo 3.1. Geri Kabul Anlaşmaları Prosedür Kuralları	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Everett Lee’nin İtme-Çekme Kuramlı Göç Modeli	12
Şekil 2.2. 13.04.2023 tarihi itibarıyla Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı	26
Şekil 2.3. 2022 Yılında Uluslararası Koruma Başvurusu Yapan İlk 3 Uyruk.....	28
Şekil 2.4. 14.04.2023 tarihi itibarıyla yıllara göre Göçmen Kaçakçılığı”	34
Şekil 2.5. Yıllara Göre İnsan Ticareti Mağdurları	36
Şekil 2.6. İnsan Ticareti Mağdurların Sığınma Evleri	37
Şekil 2.7. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı.....	45
Şekil 2.8. EURODAC’ın Amblemi	48
Şekil 2.9. EASO’nun Amblemi	49
Şekil 3.1. AB’nin imzalamış olduğu Geri Kabul Anlaşmaları	58
Şekil 3.2. 2009 yılında AB ülkelerinin Geri Kabul Sayıları.....	59
Şekil 4.1. Türkiye’deki Geri Gönderme Merkezleri.....	68

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
EASO	: Avrupa İltica Destek Ofisi
EURODAC	: Avrupa Daktiloskopi
EUROPOL	: Avrupa Polis Ofisi
EUROSUR	: Avrupa Sınır Gözetim Sistemi
FRONTEX	: Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerin Dış Sınırlarında Uygulama İşbirliğinin Yönetiminden Sorumlu Avrupa Kurumu
GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GKA	: Geri Kabul Anlaşması
GRECO	: Avrupa Konseyinin Yolsuzlukla Mücadeleyi İzleme Organı
ICMPD	: Uluslararası Göç Politikası Geliştirme Merkezi
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
OLAF	: Avrupa Birliği Yolsuzlukla Mücadele Ofisi
SCIFA	: Göç Sınırlar ve Sığınma Stratejik Komitesi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu

UN	: Birleşmiş Milletler
UNECE	: Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
YİMER	: Yabancılar İletişim Merkezi
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1. GİRİŞ

Göç neredeyse insanlık tarihiyle beraber olagelmış bir kavram olmakla birlikte, özellikle düzensiz göç kavramı sadece Türkiye'ye özgü değil küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Düzensiz göç, insanların yasal yollarla bir ülkeden diğerine gitmeden yasadışı yollardan veya ülkelerinin yasal çıkış sürelerini aşarak diğer ülkelere gitmesi durumudur. Bu, hedef ülke açısından sorunlar yaratabilir, çünkü ülkeye yasadışı yollarla gelen insanların kimliklerinin doğrulanması, iş bulmaları, sağlık hizmetlerine erişimleri, barınmaları ve benzeri gibi noktalarda devletler zorluk yaşamaktadır.

Kaynak ülke açısından bakıldığında, insanlar kendi ülkelerini terk etmek istediklerinde gidecekleri ülkeye genellikle vize, pasaport ve diğer yasal prosedürlere uyarak gitmeleri gerekir. Ancak, bu prosedürlere uyulmadan, yasadışı yollarla ülkeden çıkış yapmak isteyenler, ülkelerinin yasalarını ihlal ederek başka ülkelere gitmek isteyebilirler/gitmektedirler. Bunun birçok nedeni olabilir, örneğin; ekonomik fırsatlar, siyasi baskı, temel hak ve özgürlüklerden istifade edememe, doğal afetler (deprem, sel, heyelan vb) gibi sebeplerle insanlar ülkelerinden iltica etme durumunda kalabilirler.

Transit ülke açısından bakıldığında, insanlar hedef ülkeye ulaşmak için transit ülkeleri bir geçiş noktası olarak kullanabilirler. Bu durumda, transit ülkelerdeki insan hakları, sağlık, güvenlik ve benzeri gibi temel ihtiyaçları karşılanmayabilir. Transit ülkelerde insanların kalış süreleri sınırlıdır ve hedef ülkeye gitmek için tekrar yasadışı yollarla seyahat etmeleri gerekebilir.

Bu noktada düzensiz göçle mücadelenin en etkili araçlarından biri olan geri kabul anlaşmaları temel olarak genellikle iki ülke arasında yapılan, bir ülkenin kendi vatandaşı olmayan kişileri diğer ülkeye ya da transit olarak geçtiği ülkeye geri kabul etmesini öngörür.

Çalışmanın yazılış amacı literatür eksikliği de göz önünde bulundurularak özellikle 2011 Suriye iç savaşından kaynaklanan düzensiz göçmen akımına hazırlıksız yakalanan Türkiye'nin bu mücadelede Avrupa Birliğiyle yapmış olduğu geri kabul anlaşmaları (18 Mart

Mutabakatı gibi) üzerinden neler yaptığını tespit edip düzensiz göçle mücadelenin Türkiye'nin ve Dünyanın en büyük sorunlarından biri olduğunu izah etmeye çalışmaktır. Çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde göç kavramına değinilerek göç çeşitleri detaylandırılmaktadır. Ayrıca bu bölümde düzensiz göç kavramı incelenerek konunun kavramsal çerçevesi çizilmektedir. İkinci bölümde geri kabul anlaşmaları, üçüncü bölümde ise Avrupa Birliği'nin Türkiye ile yaptığı geri kabul anlaşmalarına ışık tutulup söz konusu anlaşmalar karşılaştırılmaya çalışılacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın amacı, Avrupa Birliği'nin Türkiye ile yaptığı geri kabul anlaşmaları üzerinden düzensiz göç konusunda neler yapıldığının tespitinin yapılarak taraflar arasındaki yükümlülükler (Avrupa Birliğinin hibe yükümlülüğü, Türkiye'nin deniz ve kara güzergahlarında yasadışı göçü önleme yükümlülüğü) incelenmeye çalışılacaktır.

1.2. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

AB üyesi olmayan Türkiye ve AB arasında yapılan Geri Kabul Anlaşmalarının Düzensiz Göç ile Mücadeledeki rolü nasıl nitelenebilir?

AB üyesi olmak, düzensiz göç ile mücadelede etkili araçlardan biri olan Geri Kabul Anlaşmalarının mahiyetinde ne tür değişikliklere hangi gerekçelerle neden olmaktadır?

1.3. Araştırmanın Sayıltıları

Çalışmanın kabullerinden ilki 21. yüzyılın hızlı müdahale edilmesi gereken önemli kriz alanlarından biri düzensiz göç ile mücadeledir. Çalışmanın bir diğer kabulü de Geri Kabul Anlaşmalarının düzensiz göç ile mücadelede en etkili araçlardan birisini meydana getirmesidir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma özellikle AB ile Türkiye arasında gerçekleştirilmiş olan Geri Kabul Anlaşmalarına odaklanmaktadır. Kapsam ve zaman sınırlılığı nedeniyle değerlendirilemeyen diğer AB üyesi olan ve olmayan devletler ile gerçekleştirilmiş Geri Kabul Anlaşmaları ilgili

alandaki gelecekte gerçekleştirilebilecek olan çalışma konuları olabilir.

1.5. Tanımlar

1.5.1. Göç

Göç temelde insanların bir yerden başka bir yere kalıcı veya geçici olarak yer değiştirmesi amacıyla hareket etmesidir.¹

1.5.2. Düzensiz Göç

Gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketlilikleridir. Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeler açısından, göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapmak veya bir ülkede kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir. Gönderen ülke açısından ise örneğin, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılmak için idari koşulları yerine getirmemesi gibi durumlarda düzensizlik söz konusudur. Ancak, “yasadışı göç” terimini göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle kısıtlamak gibi bir eğilim söz konusudur.²

1.5.3. Geri Kabul Anlaşması

Düzensiz statüdeki yabancıların, vatandaşı oldukları ülkeye veya geçtikleri ülkeye iade edilmesi için devletler arasında belirlenen prosedürleri içeren bir anlaşmadır.³

1.6. Araştırmanın Yöntemi

Tez çalışmasının kavramsal çerçevesinin oluşturulmasında ulusal ve uluslararası literatürden değerlendirmeler yapılmıştır. Ulusal ve uluslararası literatür taraması yapılırken; konuyla ilgili kitaplardan, makalelerden, süreli yayınlardan, tezlerden ve internet sitelerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın bu aşamasına kadar ulaşılan ve yararlanılan kaynaklar kaynakça bölümünde sıralanmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinin uygulanacağı bu çalışmada,

¹ https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

² https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

³ IOM (Uluslararası Göç Örgütü) (2013), “Göç Terimleri Sözlüğü”, Cenevre IOM, Yayın No:31

toplanan veriler bir yandan özgün haline mümkün olduğu kadar sadık kalınarak betimsel bir yaklaşımla çalışmaya dâhil edilirken diğeryandan bazı neden-sonuç ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla sistematik bir analize tâbi tutulmuştur. Bu yaklaşımların temel alınması hedeflenmekte ve gerekli noktalarda veri analizi sürecine uygun olarak birtakım bilimsel değerdendirmelerin yapılması planlanmaktadır.

2. GÖÇ VE GÖÇ TANIMLARI

Göç olgusu insanlık tarihinden beri varolageldiği ve farklı disiplinlerin alanına girdiği için farklı kavramlarla izahate muhtaç bir alan olmuştur.

Göç, Türk Dil Kurumuna göre birey veya toplulukların bir ülkeden diğer bir ülkeye veya bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmelerini ifade eden eylem anlamına gelirken (TDK,2005,1390); Uluslararası Göç Örgütü'nün(IOM) sözlüğüne göre bir bireyin veya topluluğun, uluslararası bir sınırı aşarak veya bir devlet içinde yer değiştirerek farklı yerlere gitmelerini ifade eden nüfus hareketleri, süreleri, yapıları ve nedenleri ne olursa olsun çeşitli amaçlarla gerçekleşen insan hareketliliklerini içermektedir. Bu tanıma örnek vermek gerekirse, mülteciler, ekonomik amaçlı göçmenler, yerinden edilmiş kişiler de bulunur (Uluslararası Göç Örgütü Turkey, 2013,35).

İngiliz Sosyolog Gordon Marshall ise sözlüğünde göç tanımlamasını bireylerin veya grupların sembolik veya politik sınırları aşarak kalıcı olarak yeni yerleşim bölgelerine ve toplumlara hareket etmesi ve genellikle akrabalık ilişkileri, toplumsal ağlar veya ekonomik gelişme gibi konulara odaklanan daha büyük sorunların bir parçası olarak yapmıştır (Marshall,1999,685).

Castles ve Miller yaşadığımız yüzyılı göçler çağı olarak nitelendirip küreselleşme boyutunu ele alarak eski tarihlerdeki göçlerle olan farkını ortaya koymuştur. Onlara göre göçler küreselleşmenin etkisiyle hacim kazanarak büyümüş ve bu çalışmanın da temelini oluşturan uluslararası göç boyutu ortaya çıkmıştır (Castles ve Miller,2003, s.8). Yine onlara göre uluslararası göç, dünyanın dört bir yanında siyaseti ve toplumları yeniden şekillendiren bir ulus aşırı bir devrimin parçasıdır (Castles ve Miller,2003, s.11).

İngiliz yazar J.A. Jackson ise kitabında göçü daha da kapsamlı tutarak tanıdık ya da bilindik bir çevreden sosyal bağlamda koparak farklı bir çevreye entegre olmak şeklinde tanımlamıştır (Jackson, 2010: 2).

Ayrıca göç kavramına 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda (YUKK) da rastlanmaktadır. Kanuna göre göç madde 3 (1) fıkrasında şu şekilde tanımlanmıştır: “Göç: Yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı ifade eder” (YUKK,2013,2).

Neticede göç olgusu yukarıda açıklanmaya çalışıldığı gibi bir çok disipline hitap eder. Göç basit anlamıyla sadece yer değiştirme hareketi olmayıp göç eden yapının göç edilen bölgeye kültürel, toplumsal hatta psikolojik anlamda formasyonunu da ifade etmektedir. Durağan bir olgu olmayıp dinamik bir süreci kapsamaktadır (Dağışan ve Aydın,2017).

2.1. Göçle İlişkili Kavramlar

Literatürde birçok yerde anlam karmaşasına yol açan “göçmen”, “mülteci”, “sığınmacı” kavramlarına açıklık getirilerek bu bölümde mevcut çalışmayı daha iyi izah etmek için diğer kavramlar da açıklanacaktır.

Göçmen: Uluslararası bağlamda tek bir tanımı olmayan göçmen kavramına bakıldığında kavramın daha çok göçmen işçiler üzerinden ele alındığı görülmektedir.

1990 yılında BM tarafından düzenlenmiş “Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerin Halklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme”nin 2.maddesinde; “Göçmen İşçi” kavramı, vatandaşlık bağı ile bağlı olmadığı bir Devlette ücret ödenen bir faaliyette çalıştırılacak, çalıştırılmakta olan veya çalıştırılmış olan bir kişiye atıfta bulunur.⁴

1975 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından düzenlenen 143 Sayılı Göçmen İşçiler Sözleşmesinde ise “göçmen işçi kendisi adına değil, başkası tarafından çalıştırılmak amacıyla bir ülkeden diğerine göç eden ya da göç etmiş bulunan bir kimse”⁵ olarak tanımlanır.

⁴ <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4662.html>

⁵ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_828383.pdf

Yine ILO'nun 1949 tarihindeki 97 Sayılı İstihdam Amaçlı Göç Sözleşmesinde göçmen işçi, 1975 yılındaki anlaşmaya benzer olarak tanımlanmıştır.

Göçmen kavramı yukarıda da anlatıldığı üzere ülkesinden daha çok ekonomik nedenlerle veya diğer nedenlerden gönüllü bir şekilde ayrılan kişi ya da kişileri tanımlamaktadır.

Mülteci: 1951 yılında Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmenin 1.A. maddesine göre mülteci statüsü 1 Ocak 1951 tarihinden önce gerçekleşen olaylar sonucunda, ırk, din, vatandaşlık, belirli bir sosyal gruba aidiyet veya siyasi düşünceleri nedeniyle korku içinde olan ve vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan veya bu ülkenin korumasından faydalanamayan kişilere veya söz konusu korku nedeniyle korunmadan yararlanmak istemeyen kişilere veya vatandaşlığı olmayan ve bu tür olaylar sonucu önceden ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan ve geri dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle geri dönmek istemeyen her bireye uygulanacak. (BM,1951,17).

Yani mülteci, yukarıdaki nedenlerden dolayı başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunup bu talebi kabul edilen kişidir. Bunun sonucunda bu şahıslara uluslararası anlaşmalara bağlı olarak statü ve hukuki koruma (uluslararası koruma) sağlanmaktadır.

Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nin 33. maddesinin 1. Fıkrasında hiçbir devlet, bir mülteciyi ırkı, dini, vatandaşlığı, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri nedeniyle tehdit altında olduğu bir ülkeye geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir ibaresi yer almaktadır (www.unhcr.org,20.04.2023).

Sığınmacı: Mülteci kavramında bahsedilen nedenlerden dolayı ülkesini terkedip henüz bu statüyü alamamış, durumu değerlendirilmeye devam edilen resmi olarak statüsü tanımlanmamış kişi ya da kişilerdir (www.unhcr.org,20.04.2023).

Şartlı Mülteci: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa göre ; Avrupa dışındaki olaylar nedeniyle, ırkı, dini, vatandaşlığı, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkan ve vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan veya söz konusu korku nedeniyle korunmadan yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden

ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan ve geri dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle geri dönmek istemeyen vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Türkiye'de kalışına, üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar izin verilir. (YUKK,2013,24).

Bu kavram Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi çekince hakkını kullanmasından dolayı meydana çıkmıştır(goc.gov.tr).

İkincil Koruma: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 63.maddesine göre; Mülteci veya şartlı mülteci olarak sınıflandırılmayan ancak, geri gönderildiğinde yukarıdaki belirtilen durumlarla karşı karşıya kalacağı için menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderilemeyen kişilere ikincil koruma statüsü verilir (YUKK,2013,25).

Uluslararası Koruma: Mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statülerinin karşılığı olan uluslararası koruma; mülteci kavramında açıklanan nedenlerden ötürü, kendi devletinin korumasından faydalanamayan kişi ya da kişilerin başka devletlere sığınma talebinde bulunması demektir. Bu talepte bulunanlar, ülkesine geri gönderilemez.

Geçici Koruma: 6458 sayılı Kanunun 91. maddesinde zorla ülkelerinden ayrılmış ve geri dönüşleri engellenmiş yabancılara, acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla kitle halinde sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen kişilere geçici bir şekilde koruma temin edilebilir. Bu bireylerin kabulü, Türkiye'de kalış süreleri, hakları ve yükümlülükleri ile Türkiye'den ayrılmaları durumunda yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak önlemler, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkezi ve yerel düzeyde görev yapacak kurum ve kuruluşların yetki ve görevleri, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir (YUKK,2013,27).

28 Nisan 2011 de Suriye de meydana gelen iç karışıklık nedeniyle Türkiye'ye gelen Suriye vatandaşları ile Suriye'den gelen mülteci ve vatansız kişiler Türk Hükümeti tarafından geçici koruma kapsamına alınmaktadır.

2.2. Göç Çeşitleri ve Teorileri:

Bu bölümde düzenli/düzensiz göç ayrımı yapıp göç olgusuyla ilgili teoriler ele alınacaktır

2.2.1. Düzenli Göç Kavramı

IOM tanımına göre; “*Menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri*” Diğer bir yandan da kişi ya da kişilerin kendi ülkeleri dışında/içinde gidip illegal olmayacak şekilde kısa süreli ya da süreli kalmaları durumudur (www.gocmenburo.com, 11.04.2023).

- a. **İç Göç:** Ülke içi nüfus yer değiştirme olayıdır. Bir ülke içindeki insanların yaşadıkları yerleri terk ederek başka bir yere yerleşmeleri eylemidir. İç göçte nüfus artmamakla birlikte bölge ya da şehrin nüfus oranı artmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012,169). Hareketin yönü, genellikle daha az gelişmiş veya kırsal bölgelerden daha gelişmiş veya kentsel bölgelere doğru oluşmaktadır (Özer, 2004:24).
- b. **Mevsimlik Göç:** Bu göç türü, insanların belirli dönemlerde farklı yerlerde seyahat gerçekleştirmesidir. Mevsimlik göç, insanların farklı kültür ve toplumların iç içe geçtiği ortamlarda birlikte yaşamalarına neden olabilir (Sağlam, 2006,34).
- c. **Sürekli Göç:** Bireylerin yaşadıkları yeri terk edip başka bir bölgeye yerleşme şeklidir. Gönüllü ya da zorunlu olarak gerçekleşebilir (Koçak ve Terzi, 2012, 170). Bireyler daha iyi bir eğitim, iyi yaşam standartlarında yaşamak için göç ediyorsa gönüllü; afet, savaş, terör olaylarından dolayı da göç ediyorsa zorunlu göçün kapsamına girmektedir (Koçak ve Terzi,2012,172). Sürekli göçleri, mevsimlikten ayıran kriter zamandır, kalıcı olarak gerçekleşir.
- d. **Emek Göçleri:** Tayin nedeniyle ya da işçilerin yaptıkları göç türüdür (Koçak ve Terzi,2012,171). İnsanların bulundukları yerdeki iş imkanlarının sınırlı olması nedeniyle, daha iyi iş olanakları sunan bir başka yere çalışmak için göç etmeleri değerlendirirken; memurun tayin süreci de bu göç türü içinde değerlendirilmektedir ve bu göç türünde bir bölgede ya da şehirdeki emek gücü

arzının fazlalığı dolayısıyla çok olandan az olana doğru bir transfer, akış gerçekleşir (Sayın, Uslanmaz ve Aslangiri,2016,3).

- e. **Zorunlu-Gönüllü Göçler:** Zorunlu göçler, savaş, doğal afet, ekonomik kriz, insan hakları ihlalleri veya diğer acil durumlar nedeniyle insanların evlerini terk etmek zorunda kaldıkları göçlerdir(Tekin,2011,93). Bu göçlerde, insanların kendi istekleri ve tercihleri doğrultusunda hareket etme özgürlükleri sınırlıdır ve genellikle hükümetler veya uluslararası kuruluşlar tarafından koordine edilirler. Gönüllü göçler ise, bireylerin kendi istekleri doğrultusunda, daha iyi bir yaşam standardı, eğitim, iş imkanları veya diğer nedenlerle yer değiştirdikleri göç türüdür. İnsanların daha iyi yaşam standartlarında yaşamak, daha iyi eğitim, sağlık şartlarından faydalanabilmek için kendi rızasıyla yaptığı göç türüdür.
- f. **Dış Göçler/Uluslararası Göçler:** Bir ülke vatandaşının bir ülkeden başka bir ülkeye yaptığı göçlerdir. Bu göçler yasal mevzuat çerçevesinde yapılırsa düzenli göç kapsamına girmektedir. Aksi takdirde düzensiz göç olmaktadır. Gönüllü ya da savaş, deprem, terör olayları gibi nedenlerle zorunlu olarak yapılmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012,172). Bu göç türü üçe ayrılmaktadır:
 - **Beyin Göçleri:** Bu göç türü, bir ülkedeki nitelikli işgücünün, diğer ülkelerdeki iş fırsatları nedeniyle gitmesi sonucu ortaya çıkar. (Sayın, Uslanmaz ve Aslangiri, 2016,3).

Bireyin yaşadığı ülkedeki iş imkanlarının kısıtlı olması, daha iyi yaşam standartları, eğitim görme isteği gibi nedenlerle göç gerçekleşmektedir (Sayın, Uslanmaz ve Aslangiri,2016, 4).

- **İşçi Göçleri:** İşgücü göçü, insanların ülkelerindeki ekonomik koşulların kötüleşmesi sonucu, iş imkanlarının azalması veya istedikleri işi bulamamaları nedeniyle başka ülkelere gitmelerini kapsayan bir göç türüdür (Deliduman,2018,19). Örneğin; Türkiye'nin ilk kitlesel iş gücü göçü anlaşması 1961 yılında Federal Almanya ve Türkiye arasında imzalandı. Türk işçiler sadece

Almanya'ya gitmekle kalmamış, diğer Avrupa ülkelerine, Kuzey Amerika'ya ve Avustralya'ya da göç etmişlerdir (Deliduman,2018,20).

- **Mübadele Göçleri:** Mübadele, genellikle iki veya daha fazla ülke arasında gerçekleşen, nüfusun karşılıklı olarak yer değiştirdiği bir göç türüdür. Bu tür göçler genellikle anlaşmalı olarak gerçekleştirilir ve bir bölgede yaşayan insanlar, diğer bir bölgeye yerleştirilir. Mübadele göçleri zorunlu olup çok fazla karşılaşılan göç türlerinden değildir (Koçak ve Terzi,2012,175).

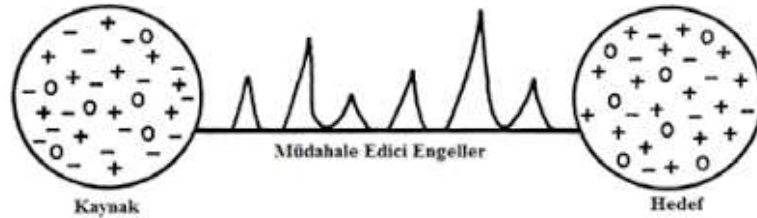
2.2.2. Göç Teorileri

1. **Ravenstein'in Göç Kanunları:** Göç alanında ilk olan 1885 ve 1889 yıllarındaki “Göç Kanunları” adlı çalışmalarında Ravenstein göç olgusunu 7 kanunla birlikte tartışmaya açmıştır:
 - a. Göç ve Mesafe: İnsanlar göç hareketlerini kısa mesafeli yaparlar ve bunu yapmalarındaki asıl neden ticaret ve sanayidir.
 - b. Göç ve Basamakları: Ülkenin kırsal nüfusu kentsel nüfusa akın ederken, kırsal nüfustaki boşluk da daha uzak mesafedeki göçmenler tarafından doldurulur.
 - c. Yayılma ve Emme Süreci: Ona göre göç sadece yer değiştirme hareketi olmayıp göç edenler daha iyi bir hayat sürebilmek için sanayi ve ticaret bölgelerine çekilirken emme süreci başlamış; hareket bu bölgelere doğru evrilirken de yayılma süreci yaşanmıştır. Birbirlerini tamamlar nitelikteki süreçlerdir.
 - d. Göç Zincirleri: Göç iki taraflı etkileşim süreci olup, göç veren bir yer göç alan bir yer olmaktadır. Böylece bir göç zinciri sistemi gelişir.
 - e. Doğrudan Göç: İlk 4 kanundan farklı olarak bu kanun, kademeli değil uzak ve doğrudan göç mesafesinden bahsetmektedir.

- f. Kır-Kent Yerleşim Farkı: Kırdan kente göçün eğiliminin daha fazla olduğunu söyleyen yazar, kentten kıra göçün olmayacağından bahsederek, kırdan kentin daha büyük göç dalgaları barındırdığını söylemiştir.
- g. Kadın-Erkek Ayrımı: Ravenstein'a göre cinsiyet faktörü, göç davranışını etkileyen bir faktördür. Yapılan araştırmalara göre, kadınlar genellikle ev ve aile gibi sebeplerden dolayı kısa mesafeli göçlere daha yatkınken, erkekler iş, eğitim ve diğer fırsatlar nedeniyle uzun mesafeli göçe daha meyilli olabilirler (Ravenstein,1885,185).

Göç çalışmalarının babası sayılan Ravenstein kendisinden sonra gelecek teorilerin altyapısını oluşturmuştur.

- 2. **İtme-Çekme Kuramı:** Yukarıda bahsedilen kuramı altyapısı olarak belirleyen bu kuram 1966 yılında Everett Lee tarafından oluşturulmuş olup ona göre göçler itici(negatif) ve çekici(pozitif) faktörlere göre şekillenmektedir. Lee kuramına Ravenstein'dan farklı olarak “engelleyiciler” kavramını yerleştirmiştir. Engelleyiciler olarak göç sırasında yaşanan uzun mesafe, fiziksel ve politik zorlukları dahil eden Lee'ye göre her mekân kendi içerisinde pozitif ve negatif faktörler barındırır (Lee,1966;50). Çekici ve itici faktörler göçmenin profiline göre değişim göstermektedir. Örneğin, eğitim sisteminin gelişmiş olması aileler için çekici bir faktör olurken; tek başına göç eden bir profil için nötr bir faktör (0) denebilir(Lee,1966,52).

Kaynak: Lee'nin Göç Modeli(Lee,1966,50)

Şekil 2.1. Everett Lee'nin İtme-Çekme Kuramlı Göç Modeli

3. **Kesişen Fırsatlar Kuramı:** 1940 yılında Amerikalı sosyolog Samuel Stouffer bu kuramında mesafe kavramını ön plana çıkartarak bir göçmen profilinin ne kadar uzağa giderse o kadar fırsatlarla karşılaşacağını savunmuştur (Stouffer, 1940, 846). Kesişen fırsatların sayısının fazla olduğu bölgelerde göç hareketleri daha yoğun olurken, az olduğu bölgelerde göç hareketleri daha az olacaktır. Bu araya giren fırsatlar göçmeni başlangıçta planlanan varış noktasına gitmek yerine rotadaki bir yere yerleşmeye ikna edebilir. Bir göçmen göç edeceği zaman, o noktada onu durduran pozitif ya da negatif faktörler olabilir böylece göçmen asıl göç etmek istediği yere varamaz. Göçmen fırsatın olduğu yerde kalır. Bu fırsat bir iş teklifi olabilir. Örneğin, Göçmen Bangladeş'ten İngiltere'yi hedef ülke seçerek göç edebilir fakat yolculuk esnasında İtalya'da iş teklifi alırsa, göçmen İtalya'da kalır. Ayrıca ona göre fırsatların dağılımı koşuldan koşula değiştiği gibi ekonomik, sosyal ve siyasi etkenlerden de etkilenmektedir (Stouffer,1940, 847).
4. **Petersen'in Göç Tipolojisi:** 1958 yılında Amerikalı sosyolog ve nüfus bilimci William Petersen tarafından oluşturulan "Göçün Genel Tipolojisi" adlı makalede beş göç tipini karşımıza çıkaran Petersen, bu noktada "Neden bazı insanlar göç ederken, neden bazıları göç etmezler" sorusuna cevap bulmaya çalışmıştır (Petersen,1958,258). Petersen kuramında daha önceki Lee'nin İtme-Çekme Kuramlarını da incelemiş, özellikle tarihsellikten kopmamaya özen göstererek ekonomik faktörleri de göz önünde tutarak göç tipolojisini kavramsallaştırmıştır.

Tipolojinin sıralamasına bakılacak olunursa; (Çağlayan,2006,75)

- a. İlkel Göçler: Fiziksel çevrenin (kuraklık, sel, deprem, kötü hava şartları) etkisinden kaynaklanarak ortaya çıkan göç tipidir.
- b. Zoraki Göçler: Göçmen profilin göç üzerinde herhangi bir karar mekanizması ya da bir inisiyatifi yoktur. Burada Petersen Nazilerin Yahudileri göçe zorladıkları argümanları örnek olarak vermektedir. (Çağlayan, 2006, 76)

- c. Yönlendirilen Göçler: Göçmenin göç edip etmeme noktasında biraz da olsa güç ve inisiyatif alma durumları bulunmaktadır (Akyıldız, 2016, 147).
 - d. Serbest Göçler: Bu göç tipinde göçmenlerin istek ve iradesi belirleyici bir faktör olagelmıştır(Petersen,1958;263). Köyden şehre ya da bir ülkeden başka bir ülkeye kendi iradesiyle gitmesi bu tipe örnek oluşturur.
 - e. Kitlese! Göç: Kitlese! Göç, serbest göçlerin kitlese!, akın halinde gerçekleşmesiyle meydana gelmektedir. Bu noktada kitlese! göçü tetikleyen teknolojik gelişimler olmaktadır(Petersen,1958;264).
5. **Zelinsky'nin Kuramı:** Zelinsky göç olgusunu 5 aşamada tanımlamaya çalışmıştır ki göç olgusu her aşamada etkilenmiş ve şekillenmiştir:

Tablo 2.1. Zelinsky'nin Kuramı

1.Faz	Modernleşme Öncesi Geleneksel Toplumsal Yapı	Yüksek doğum/ölüm oranı, Göç sınırlı
2.Faz	Başlangıç geçiş toplumu	Ölüm oranlarında hızlı düşüş- büyük nüfus artışı-kırdan-kente ve uluslararası göçün arttığı dönem
3.Faz	Gecikmiş Aşamaya Geçiş Toplumu	Doğurganlıkta azalış-Nüfus büyümesindeki artışın hızının yavaşladığı-kırdan kente ve uluslararası göçün azaldığı dönem
4.Faz	İleri Düzey Toplum	Doğum-ölüm hızında düşüş, az nüfus artışı
5.Faz	Süper Gelişkin Toplum	Doğum-ölüm oranları düşük seviyede, iç göçün kentten-kente olduğu, gelişmiş ülkelere iş göçü

Kaynak: De Haas, 2008: 12-13; Zelinsky, 1971: 230-231.

Ona göre, tarihin son zamanlarındaki mekan-zaman sürecinde büyüyen insan hareketliliği ve önceki diğer evreler temel bir modernleşme sürecinin tamamını oluşturur. Sabit ve nispeten sınırlı fiziksel ve sosyal hareketlilikten çok daha yüksek hareketlerin oranlarına geçiş(evreler) her zaman bir toplulukta meydana gelir ve bir toplum olarak modernleşme süreci tecrübe edilmektedir (Zelinsky,1971;222). Evreler arasında yoğunluğun yanı sıra biçiminde de büyük değişiklikler vardır; Bunlar işlev, sıklık, süre, mesafe, rota, göçmen profilleri, göçmenin menşe ülkesi ve varış yerine göre değişiklik göstermektedir (Zelinsky,1971,223).

6. Merkez-Çevre İlişkileri Teorisi: Bireylerden çok daha küresel geniş alanlara odaklanırken, burada dünyanın kendisi refah düzeyi yüksek olan Merkez iken; fakir ülkelerden Merkeze ucuz işgücü transferi olmaktadır (Tamer,2020,278) Kuramın temelindekiler şunlardır (Apan,2018,17):

- Sermaye sahipleri, ucuz emek ve işgücünden yararlanarak ekonomik açıdan güç kazanmaktadır.

- Göç teorileri arasında en kayda değer kuramlar arasında yer almaktadır
- Sermayesi güçlü merkez ülkelerin, çevre ülkelerden ucuz işgücü çekmek için göçmen işçileri istihdam etmesi
- Merkez ve çevre kapitalist değer ve ekonomik sistemler bakımından birbirine bağımlıdır
- Buna bağlı olarak Göç, insanların coğrafi mekan değiştirerek ekonomik, kültürel, toplumsal ve siyasal yapıları etkileyen bir süreci ifade etmektedir.
- Sanayileşme ve kapitalizm sonucunda karşılıklı bağımlılıktan kaynaklanan ucuz işgücü ihtiyacının giderilmesini açıklayan faydalı bir araçtır.

2.2.3. Göçün Nedenleri

Bu bağlamda uluslararası göçün nedenleri çalışmamızla daha çok ilişkilendirilmektedir. Siyasal sosyal, ekonomik ve doğal/sosyolojik olarak incelenebilir:

1. Siyasal Nedenler: (Ekici ve Tuncel,2015,14).
- Terör olayları
 - Siyasal ve bölgesel istikrarsızlıklar
 - Rejim değişiklikleri
 - Savaş ortamının oluşması
 - Etnik, mezhepsel çatışmalar
 - Kültürde yaşanan farklılıklar
 - Radikal siyasal eğilimler ve gruplaşmalar
 - Kaos ortamının oluşması
 - Diasporanın oluşması

2.Sosyal Nedenler (www.tuicakademi.org , 20.03.2023)

- Irkçılık
- Eğitim kalitesinin düşmesi
- Sağlık sektöründe yaşanan gerileme
- İnsanların daha iyi bir yaşam sürme isteği
- Ulaşım ve iletişim araçlarında, teknolojide yaşanan gelişme
- Bireyin kazanmış olduğu sosyal saygınlık
- Yeni yerler görme isteği

3.Ekonomik Nedenler (www.tuicakademi.org , 20.03.2023)

- İş bulma
- Yüksek gelir sağlama
- Daha iyi bir yaşam sürme arzusu
- Enflasyon oranlarının yükselmesi
- Vergi oranlarının artması
- İstihdam oranının az olması
- Vatandaşa sağlanan sosyal hakların kötü olması

4.Doğal Nedenler (Çil,2019,47)

- Deprem
- Volkanik patlama

- Seller
- Ormansızlaşma
- Erozyon
- İklim Değişikliği
- Su kıtlığı
- Nükleer kazalar

2.2.4. Göçün (Uluslararası Göç) Tarihsel Boyutu

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski olup zorunlu ya da gönüllü şekilde ulusal veya uluslararası çapta başka bir yere uzun ya da kısa süreli yer değiştirme eylemidir (Şener,2017,3). Tarihte bilinen en eski yer değiştirme Kavimler Göçü olup bu olgu, dünya tarihi üzerinde bir çok değişime yol açmıştır. 1960'lardan günümüze kadar, dünya genelinde göç hareketleri önemli değişimler ve gelişmeler göstermiştir.

Birincisi, popülasyon giderek artış göstermiştir. 1960'lı yıllarda geleneksel göç alan ülkeler göçten etkilenmez iken; 90'lı yıllara gelindiğinde ise dünyadaki popülasyonun % 2'den daha fazlası uluslararası göçlere başlamıştır (Martin ve Widgren, 1996,3). 2000 li yıllara gelindiğinde ise demografik ve ekonomik yapıdan dolayı nüfus giderek artmıştır.

İkincisi, nüfus hareketlerinin çeşitliliğindeki muazzam artıştır. Önceden nüfus hareketliliği kalış amacı taşıırken, şu anda farklı amaçlar gütmektedir.

Üçüncüsü ise uluslararası göçün yapısını değiştiren özne Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Göç Örgütü gibi küresel kurumlar olmuştur.

Bütün bu çerçevede dâhilinde “uluslararası göç” bir devletten diğeri ya da diğerlerine gerçekleşen çok boyutlu bir süreç olup, dolayısıyla, uluslararası göç hem dinamik, karmaşık bir olgu olup hem de sürekli halde devinim halindedir (Şener,2017,4). İnsanların farklı ülkeler arasında ekonomik, sosyal ve kültürel nedenlerle hareket etmesi olarak tanımlanan uluslararası göç, genellikle düşük gelirli veya az gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Bu fırsatlar sunan gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Bu

hareketlilik, insanların yaşam standartlarını yükseltmek, daha iyi bir gelecek için yeni fırsatlar aramak veya aile birleşimi gibi çeşitli nedenlerle gerçekleşebilir. (İçduygu, 2009: 2)

Uluslararası göç dünyanın tüm bölgelerinde farklılaşma göstermiştir. Artık tek tip bir göç olmamakla birlikte göç bir tipte başlayıp sonra değişimler yaşamaktadır (Kaygusuz,2021,64) Türkiye'den örnek vermek gerekirse, 1950'lerde başlayan Avrupa'ya gerçekleşen işçi göçü sosyal ve siyasal göç olarak çeşitlilik yaşamıştır.

Türkiye'nin tarih boyunca deneyimlemiş olduğu diğer göç hareketlerine bakılacak olunursa da:

Osmanlı İmparatorluğu döneminde birçok göç olayı yaşanmıştır. Bu göç olayları genellikle siyasi, dini, ekonomik ve savaş nedenleriyle gerçekleşmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki bazı önemli göç olayları:

1492: Yaklaşık 200 bin Yahudi Osmanlı İmparatorluğu topraklarına göç etti.

1683: Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa arasındaki savaş sonucunda, Osmanlı topraklarına Macaristan'dan ve Viyana'dan göçler gerçekleşti.

1699: Thököly İsyanı'nın ardından, Osmanlı İmparatorluğu'na sığınan Macarlar ve diğer azınlıkların sayısı oldukça arttı.

1709: İsveç Kralı XII. Charles'ın ordusu yenilgiye uğradıktan sonra, İstanbul'a sığınarak Osmanlı İmparatorluğu'na katıldı.

1777: Kırım Tatarları, Rusya'nın baskısı sonucunda Kırım'dan ayrılmak zorunda kaldılar ve Osmanlı İmparatorluğu'na göç ettiler.

1828-1829: Yunanistan'ın bağımsızlık savaşı sonrasında, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Yunanistan'a göçler gerçekleşti.

1856-1864: Rusya'nın Kafkasya'daki Kırım Savaşı sonrasında, yaklaşık 1.5 milyon Kafkas nüfusu Osmanlı İmparatorluğu topraklarına göç etti.

1915-1923: Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ermeni tehciri sonucunda, yaklaşık 1 milyon Ermeni Osmanlı İmparatorluğu'ndan göç etti (www.goc.gov.tr, 11.04.2023).

Cumhuriyet Döneminde Gerçekleşen Göç Olayları

1923-1924 Mübadelesi: Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan Lozan Antlaşması sonucunda gerçekleştirilen mübadelede, 1,2 milyon civarında Türk vatandaşı Yunanistan'a, 400 binden fazla Yunan vatandaşı ise Türkiye'ye göç etti.

1930'lar ve 1940'lar: Türkiye'nin kırsal kesimlerinde yaşayan halk, ekonomik nedenlerle şehirlere göç etti. Özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde nüfus hızla arttı.

1950'ler: Savaş sonrası Avrupa'da yaşanan ekonomik sıkıntılar, Türkiye'den Almanya'ya işçi göçüne neden oldu. 1960'lara kadar devam eden bu göç dalgası sonucunda, Almanya'da Türk kökenli yaklaşık 3 milyon kişi yaşamaktadır.

1960-70'ler: Kıbrıs sorunu ve 1974 Kıbrıs Barış Harekati sonrasında, Kıbrıslı Türkler Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldı. Yaklaşık 200 bin kişinin Türkiye'ye gelmesiyle sonuçlanan bu göç dalgası, Türkiye'nin demografik yapısını önemli ölçüde etkiledi.

1980'ler: Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında, Türkiye'deki Kafkas, Balkan ve Orta Asya kökenli Türkler ülkelerine geri döndü. Bunun yanı sıra, Irak ve İran'daki siyasi çalkantılar nedeniyle Türkiye'ye göç edenler de oldu.

1990'lar: Bosna Savaşı sırasında, yaklaşık 250 bin Boşnak Türkiye'ye sığınmak zorunda kaldı. Ayrıca, 1990'larda Türkiye'nin doğusunda yaşanan çatışmalar ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle, Kürt kökenli vatandaşlar başta İstanbul ve Ankara olmak üzere batı illerine göç etti.

2010'lar: Suriye İç Savaşı sonrasında, Türkiye'ye yaklaşık 4 milyon Suriyeli mülteci geldi. Bu göç dalgası, Türkiye'nin tarihindeki en büyük göç dalgalarından biridir (www.goc.gov.tr, 11.04.2023)

2.3. Düzensiz Göç Kavramı

Yasal olmayan yollarla bir ülkeye giriş yapmak, bu ülkede kalma süresinin dolmasına rağmen yasal olmayan şekilde kalışını sürdürmek ve çalışma izni almadan çalışmak gibi eylemler düzensiz göçün temel unsurlarıdır. Düzensiz göçün açık ve evrensel tanımı bulunmadığı için genellikle Uluslararası Göç Örgütü'nün tanımı kullanılmaktadır.

Düzensiz Göç, Uluslararası Göç Örgütüne göre şu şekilde tanımlanmaktadır; *“Gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketlilikler. Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeler açısından, göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapmak veya bir ülkede kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir. Gönderen ülke açısından ise örneğin, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılmak için idari koşulları yerine getirmemesi gibi durumlarda düzensizlik söz konusudur”* (Uluslararası Göç Örgütü Türkiye,2013, s.26)

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu(YUKK)'na göre ise *“Yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişi, Türkiye'de kalışı, Türkiye'den ayrılışı ve Türkiye'de izinsiz çalışması”* olarak tanımlanmaktadır(www.mevzuat.gov.tr,19.05.2021).

Yasadışı göç kavramı 1920lere kadar uzanan bir kavram olup, 1920-30 ve 40 yıllarında da kullanılmış 1970lerde karşımıza çıkmış ve 1990lardan sonra popüler hale gelmeye başlamıştır (Düvell,2011,417). 1970lerden önce negatif olmayan bakışı petrol krizi ve endüstrileşmenin sekteye uğramasıyla birlikte düzensiz göçmenler deyim yerindeyse istenmeyen kişiler olmuştur.

2. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaştan sonraki süreçte ki bunlar göçün dönüm noktası olmuştur. 1970'li yıllarda gelişmiş ülkelere yönelen uluslararası göçün başat özelliği yasadışı göçte yaşanan artışı. Hükümetlerin bu noktada mücadele etmek için temel bileşenleri şu şekildedir;

- İşverenlerin yasa dışı yollarla çalıştırdığı yabancı işçilere yönelik caydırıcı yaptırımlar uygulanması: Düzensiz göçün azaltılmasına yardımcı olabilir.

- Yasallaştırma veya af programları: Yasadışı yollarla ülkeye giren veya ülkede kalan yabancıların belirli koşullar altında yasal konuma geçmelerine ve topluma entegre olmalarına imkan sağlayabilir.
- Geçici yabancı işçi kabul programları: Ülkelerin ekonomik ihtiyaçlarına bağlı olarak belirli sektörlerdeki işgücü açıklarını kapatmak için belirli koşullar altında yabancı işçi alımını düzenleyebilir.
- Sığınma politikaları: Siyasi, sosyal veya dini nedenlerle ülkelerinden kaçmak zorunda kalanlara yardım etmek ve korumak için bir araç olarak kullanılabilir.
- İnsan kaçakçılığı ile mücadele: Polis ve diğer yetkililer tarafından operasyonlar düzenlenmesi ve yasadışı göçmenleri kaçakçılardan kurtarmak için sınır güvenliği önlemlerinin artırılması gereklidir.
- Bölgesel entegrasyon önlemleri ve stratejileri, yatırım ve yardım programları: Deniz aşırı ülkelerdeki ekonomik ve sosyal koşulların iyileştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, bu ülkelerdeki insanların kendi ülkelerinde kalıp daha iyi koşullarda yaşamalarını sağlayarak yasadışı göçü azaltmayı amaçlayabilir. (Miller ve Castles, 2008, 133)

Bu dönemdeki aktörlerin, düzensiz göçle baş etme üzerine çalışmaları oldukça dar ve sınırlıdır. Uluslararası göçü kontrol etme üzerine varolan bilgi parçalı bir durumdadır (Miller ve Castles, 2008, 136).

Düvell'e göre Avrupa'da düzensiz göçün 3 dönüm noktası bulunmaktadır:

- a) Sovyet bloğunun çöküşü
- b) AB yapısının kuruluşu ve genişlemesi
- c) Bunların sonucu olarak Doğu Avrupa ülkelerinden AB'ye göç yollarının açılması

Bu dönüm noktalarına ek olarak da Afganistan ve Suriye'den gelen kitlesel göç akınları dahil edilmesinde faydalı olduğu düşünülmektedir.

Düzensiz göçün nedenlerine bakılacak olunursa (Turan ve Ünal,2020,604);

Ekonomik farklılıklar: Bazı ülkelerdeki yüksek işsizlik, düşük ücretler ve yoksulluk, diğer ülkelerdeki insanların daha iyi bir yaşam arayışında olmalarına neden olabilir.

Savaş ve çatışma: Ülkelerdeki iç savaşlar, çatışmalar ve zulümler, insanların evlerini terk etmelerine ve başka ülkelere kaçmalarına neden olabilir.

İnsan hakları ihlalleri: Bazı ülkelerde insan hakları ihlalleri, siyasi baskılar ve zulümler, insanların ülkelerinden ayrılmalarına neden olabilir.

İklim değişikliği ve doğal afetler: İklim değişikliği, kuraklık, sel gibi doğal afetler, insanların yaşam alanlarını ve geçim kaynaklarını yok edebilir ve göç etmelerine neden olabilir.

Sınır güvenliği eksikliği: Bazı ülkelerde sınır güvenliği eksikliği, insan kaçakçılığına ve yasadışı göçe neden olabilir.

Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık: Bazı ülkelerde yabancı düşmanlığı ve ırkçılık, göçmenlerin yaşamını zorlaştırabilir ve daha fazla göçe neden olabilir.

Siyasi ve sosyal istikrarsızlık: Bazı ülkelerde siyasi ve sosyal istikrarsızlık, insanların yaşamlarını tehlikeye atabilir ve ülkelerinden kaçmalarına neden olabilir.

Düzensiz göç, kaynak ülke, transit ülke ve hedef ülke olmak üzere üç açıdan incelenebilir:

Kaynak Ülke Açısından Düzensiz Göç:

Kaynak ülkeler, ekonomik, siyasi, sosyal ve çevresel nedenlerle insanların ülkelerinden ayrılmalarına neden olabilir. Bu nedenler arasında yoksulluk, işsizlik, ekonomik durgunluklar, silahlı/içsel çatışmalar, insan haklarına işlenen suçlar çevresel felaketler gibi faktörler yer alır. Bu nedenlerle insanlar, ülkelerinden ayrılmak zorunda kalırlar ve hedef ülkelerine yasa dışı yollarla gitmeyi tercih ederler (Erdoğan,2019,25).

Transit Ülke Açısından Düzensiz Göç:

Transit ülkeler, kaynak ülkeden hedef ülkeye geçiş yaparken kullanılan ülkelerdir. Bu ülkeler, düzensiz göçmenlerin geçişlerinde kullanılan yerlerdir. Düzensiz göçmenler, transit ülkelerde belirli bir süre kalmak zorunda kalabilirler veya bu ülkelerde tutuklanarak geri gönderilebilirler.

Hedef Ülke Açısından Düzensiz Göç:

Hedef ülkeler, düzensiz göçmenlerin ulaşmak istedikleri ülkelerdir. Hedef ülkeler, ekonomik imkânlar, sosyal destek, eğitim olanakları, insan hakları, güvenlik ve barış gibi faktörlerle düzensiz göçmenlerin dikkatini çekerler. Ancak, düzensiz göçmenler, hedef ülkeye yasa dışı yollarla ulaşırlar ve bu nedenle ülkede kaçak durumda kalırlar. Hedef ülkeler, düzensiz göçmenlerin kaçak durumunda kalmaları nedeniyle sosyal, ekonomik ve güvenlik riskleriyle karşı karşıya kalabilirler (Erdoğan,2019,26).

Literatür incelemesine devam edilirse Avustralyalı sosyolog Stephen Castles'in Göçler Çağı kitabında istenmeyen göç kavramının aslında düzensiz göç kavramına tekabül ettiği de tespit edilmiştir (Castles ve Miller, 1993, 412).

İstenmeyen Göç;

- Sınırları yasadışı geçenler
- Yasal olarak giriş yapıp giriş vizelerinden daha uzun süre kalanlar ya da izinsiz çalışanlar
- Göçmen işçilerin aile birleşimine konan kısıtlamalar nedeniyle yasal olarak girişleri engellenen, aile üyeleri
- Gerçek mülteci olarak değerlendirilmeyen sığınmacılar

İstenmeyen göç, genellikle kitlesel akınlardan dolayı kamuoyu korkusunun kökeni olarak görülmektedir. Castles'a göre bu nedenle ırkçılık için bir katalizör görevi görür ve aşırı sağın ajitasyon merkezinde yer almaktadır (Castles ve Miller,1993, 414).

Düzensiz Göçün Üç Modeli: Türkiye Makamları tarafından yakalanan 3 grup bulunmaktadır:

1. Transit Göçmenler: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, geçiş göçünü, göçmenin hedef ülkeye varıncaya kadar geçici olarak bir veya birden fazla ülkede konakladığı süreç olarak tanımlamaktadır (UN, 2016, s. 5). Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu, hedeflenen son ülkeye göç etme amacıyla, yol üzerindeki diğer bir ülkeye doğru yapılan göç hareketini transit göç olarak tanımlamaktadır. (UNECE, 1993, s. 7). Uluslararası Göç Örgütü, transit göçü, iki ya da daha fazla ülke arasında seyahat ederken değişen sürelerde ve uzunluklarda duraklama yapma durumu olarak ifade etmektedir (IOM, 2013, s. 85). Hedef ülke açısından farklı, transit ülke açısından farklı tanımlamalara gidebilmektedir (Topcuoğlu,2016,2). Transit göçü teşvik eden olgular arasında etkin olmayan sınır yönetimi, vize politikasının serbestliği, coğrafi konum ve sınır geçişlerinde gözlenen yolsuzluk olayları yer almaktadır (Düvell, 2012,422). Ayrıca yoksulluk, ayrımcılık, sağlık, eğitim gibi sosyal haklara erişimin olmaması, cinsiyet ayrımı, iklim değişikliği gibi nedenler de bulunmaktadır (UN,2016,7).

Başka bir ülkeye, genellikle Avrupa'ya ya da daha gelişmiş bir ülkeye gitmek için Türkiye'yi kullanan kişilerdir. Bu kişiler çoğunlukla Türkiye'nin Doğu ve Güney sınırlarından geçmeye çalışırken yakalanan göçmenler olup bunlar Türkiye'ye insan kaçakçılarının yardımıyla yasadışı yollardan girip benzer yollarla ülkeden çıkmaya çalışan profillerdir (İçduygu, 2012,22).

Kaynak: www.goc.gov.tr

Şekil 2.2. 13.04.2023 tarihi itibarıyla Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı

Türkiye'nin transit göç konusunda yakın geçmişine bakılırsa da;

Suriye Savaşı: Suriye'deki iç savaşın başlamasıyla birlikte, Suriye'den Türkiye'ye büyük bir göç dalgası başladı. Bu göç dalgası sırasında Türkiye, milyonlarca Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yaptı. Bu sığınmacılar, genellikle Türkiye'de kalmak istemedikleri için, daha sonra Avrupa'ya doğru hareket ettiler.

Afganistan: Son dönemde Afganistan'da yaşanan siyasi ve güvenlik krizi nedeniyle, Türkiye'ye yönelik bir göç akımı başladı. Buna müteakiben, Afganistan'dan Türkiye'ye birçok insan yasa dışı yollardan girmeye çalıştı.

Irak: Irak'taki iç savaşın patlak vermesiyle birlikte, Iraklı sığınmacıların Türkiye'ye akını başladı. Bu sığınmacılar, Türkiye'den Avrupa'ya gitmek için yasa dışı yollardan geçiş yapmaya çalıştılar.

Orta Asya ve Afrika: Türkiye, son yıllarda Orta Asya ve Afrika'dan gelen göçmenler için de bir transit ülke haline geldi. Bu göçmenler, genellikle Türkiye'yi Avrupa'ya gitmek amacıyla bir ara nokta olarak kullanmaktadır (www.goc.gov.tr, 01.04.2023).

2. Döngüsel ya da dairesel ve çalışma amaçlı göç: Döngüsel ya da dairesel ve çalışma amaçlı göç, genellikle bir ülkede belirli bir süre çalışmak üzere bulunan yabancı işçilerin, belirli bir süre sonunda kendi ülkelerine geri dönmeleri ile karakterize edilen bir göç modelidir. Örneğin, belirli bir ülkede yasal olarak çalışma izni olmayan yabancı işçilerin çalışmaya devam etmek için vizesiz veya yasa dışı yollarla ülkede kalmaları durumunda, bu çalışma amaçlı göç dairesel ya da döngüsel olsa bile düzensiz göç kapsamında değerlendirilebilir (İçduygu ve Aksel ,2012,25)

Türkiye'ye geldikten sonra çoğunlukla vize sürelerini aşmalarından dolayı düzensiz göçmen durumuna düşen bu profil genellikle eski Sovyetler Birliği, Bulgaristan ve Romanya'dan gelmektedir. Son zamanlarda bu profilin yakalanma sayılarında düşüşler başlamıştır. Bunun nedeni bir kaç noktada açıklanabilir:

Bunların ilki, AB kuralları ve göç yönetimine olan müktesebat ve entegre sürecidir: İnsan ticaretine ve kaçakçılığı, sınır kontrolleri de dahil olmak üzere Türkiye'deki ilgili makamlar tarafından düzensiz göçe sert kuralların uygulanması

İkinci faktör, geçmişte Türkiye'yi hedef ülke olarak gören göçmenlerin artık Batı Avrupa ülkelerine serbestçe gidip gelmeleri, Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmaları

Üçüncü faktör ise son yıllarda Türk Silahlı Kuvvetlerinin bu meseleyle daha proaktif şekilde mücadeleyi artırmasıdır.

3. Sığınmacı ve Mülteci Hareketleri: Kişi, ırkı, tabiiyeti, dini, belli toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından dolayı kendi ülkesinin korumasından yararlanamayıp başka bir ülkeden koruma istiyorsa ve daha sonra bu şartları sağlamayan, ülkeden ayrılması beklenen fakat ülkeden ayrılmayan mültecilik talepleri reddedilmiş sığınmacılardır (İçduygu ve Aksel,2012, 21). Sığınma başvurularının çoğunluğu BMMYK aracılığıyla

yapılmakta ve 1967 Ek Protokolüyle birlikte Türkiye, mülteci tanımına coğrafi sınırlama getirerek birçok insanı koruma kapsamı dışında tutmaktadır (İçduygu ve Aksel,2012, 23).

Uluslararası koruma başvurusunda bulunan ilk üç uyruk ise Afganistan, Ukrayna ve Irak olmuştur. Afganistan uyruklu yabancıların eğer şartları sağlar ise alacakları statü de Şartlı Mülteci statüsüdür (www.goc.gov.tr, 01.04.2023).

Kaynak: www.goc.gov.tr

Şekil 2.3. 2022 Yılında Uluslararası Koruma Başvurusu Yapan İlk 3 Uyruk

2.3.1. Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadelesi ve Araçları

Türkiye, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesiştiği bir noktada yer alması ve ekonomik olarak gelişmemiş ülkelerle zengin Batı ülkeleri arasında bir köprü görevi görmesi nedeniyle, düzensiz göçmenlerin transit geçiş yolu olarak kullandığı bir ülkedir. (www.goc.gov.tr,19.05.2021). Ayrıca, sadece transit ülke olmakla kalmayıp hedef ülke konumundadır. Tarihi bağları ve insanlık sorumluluğu nedeniyle, Türkiye, yıllardır Ortadoğu, Kafkasya ve Balkanlardaki çatışmalardan etkilenen sığınmacılara ev sahipliği yapmaktadır. Bu bölgedeki çalkantılar, Türkiye'yi büyük bir göçmen akınına maruz

bırakmıştır ve ülke, tarihsel sorumluluğu gereği bu insanlara kapılarını açmıştır. 1980'lerden itibaren, Türkiye sadece bir göçmen ülkesi değil, aynı zamanda göç alan bir ülke konumuna yükselmiştir.

1990'lı yıllardan sonra Türkiye düzensiz göç olarak adlandırılan bu göç türüyle tanışmıştır ve Türkiye'deki düzensiz göç hareketlerini üç grupta toplamak mümkündür (Sağiroğlu,2015,20) :

Bunlardan ilki; Türkiye'ye yasal yollar ile girip vize süresini aşan, kaçak yollarla kalmaya devam eden ve çoğunlukla Avrupa'ya yasadışı yollardan geçmenin yollarını arayan kısa dönem transit göçmenlerdir.

İkinci gruptakiler; Türkiye'ye yasadışı yollardan giriş yapan, vize süresini aşır kaçak yollardan kalmaya devam eden, iltica başvurusunda bulunmayan veya başvurusu reddedilmiş, üçüncü ülkeye geçmenin yollarını bulamamış uzun süreli kalan göçmenlerden oluşur.

Son gruptakiler vize ile veya vizesiz giriş imkânlarından yararlanıp ülkeye giren, çoğunlukla yasal olmayan yollardan ekonomik faaliyetler yürüten, sık sık ve tekrar olarak giriş yapan ulus aşırı mekik göçmenlerden oluşan gruptur.

Düzensiz göç hareketleri ile ilgili kesin rakamlara ulaşmak oldukça güçtür çünkü düzensiz diye ifade edilen yasal olmayan yollardan yapılan giriş, çıkış ve ikamet durumlarının her birinin kayıt altına alınamadığı durumlar olarak isimlendirilir. Bunların uyrukları ise başta Afganistan olmak üzere Irak, Pakistan, Suriye, Moldova, Filistin, Myanmar, Gürcistan, İran oluşturmaktadır(www.goc.gov.tr,20.05.2021)

Türkiye'de düzensiz göçü cazip kılan unsurları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz: (Erdoğan,2019,27)

Coğrafi konumu: Türkiye, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesişme noktasında yer alması nedeniyle düzensiz göçmenler için bir geçiş ülkesi konumundadır.

Ekonomik imkanlar: Türkiye, bölgedeki diğer ülkelere göre daha yüksek bir yaşam standardı ve ekonomik imkanlar sunmaktadır. Bu nedenle, düzensiz göçmenler Türkiye'yi bir ekonomik fırsatlar ülkesi olarak görüp buraya gelmektedirler.

İnsani değerler: Türkiye, insan hakları ve demokrasi konusunda duyarlılığıyla bilinmektedir. Savaş ve zulüm gibi nedenlerle ülkelerinden iltica eden insanlar için, bir sığınak ve yardım merkezi olarak görülmektedir.

Dil ve kültür benzerliği: Türkiye, bazı düzensiz göçmenler için dil ve kültür benzerliği açısından çekici bir ülkedir. Özellikle, Türkiye'ye yakın coğrafyalardan gelen göçmenler, Türkiye'de daha kolay uyum sağlayabileceklerini düşünebilirler.

Geçmiş tecrübe: Türkiye, tarihsel olarak bir göçmen ülkesi konumunda olduğundan, bu konuda tecrübe sahibi bir ülkedir. Türkiye'nin geçmişteki göçmenler için sağladığı imkanlar ve barınma alanları, düzensiz göçmenler için de bir çekim noktası oluşturabilir.

Türkiye'de düzensiz göçmen sayısı yıllar içinde önemli dalgalanmalar göstermektedir. Ancak son dönemlerde sınır güvenliği önlemlerinin artırılması, Türkiye'nin kararlı bir politika izlemesi ve göçmenlerin alternatif güzergahlar tercih etmesi sebebiyle sayılarında düşüş yaşanmaktadır. Göçmenler genellikle Avrupa'ya ulaşmak için tehlikeli yollara başvurmakta ve şişme botlar ya da güvensiz sandallarla uzun bir yolculuğa çıkmaktadırlar. Bu süreçte Sahil Güvenlik birimleri tarafından yakalanan göçmenler olduğu gibi, maalesef hayatını kaybeden göçmenler de olmaktadır. (www.goc.gov.tr, 20.05.2021).

Türkiye'nin düzensiz göç hareketlerini şekillendiren dört adet faktör olduğunu belirtilmiştir (Turan ve Ünal,610):

Coğrafi konumu: Türkiye, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleştiği stratejik bir noktada konumlanmıştır. Bu nedenle, düzensiz göçmenlerin geçiş rotası olarak tercih ettiği bir ülkedir.

Ekonomik durum: Türkiye, düşük ücretli işlerin bulunduğu bir ülke konumundadır. Bu nedenle, yüksek işsizlik oranlarına sahip olan ülkelere düzensiz göçmenlerin Türkiye'ye gelerek çalışma amaçlı göç etmeleri yaygındır.

Politik istikrarsızlık: Türkiye, sınır komşuları Irak ve Suriye'de yaşanan çatışmalar ve iç savaşlar nedeniyle birçok göçmenin ülkelerinden kaçarak Türkiye'ye sığınmasına neden olmuştur. Bu durum, Türkiye'nin düzensiz göç konusunda birinci elden etkilendiği anlamına gelmektedir.

İltica sistemi: Türkiye, uluslararası hukuk gereği düzensiz göçmenlere sığınma hakkı tanımaktadır. Bu nedenle, ülke, düzensiz göçmenlerin bir araya gelerek sığınma başvurularını yapabilecekleri mekanizmalar oluşturulmuştur.

Türkiye'nin düzensiz göçle mücadeledeki stratejisi ulusal ve uluslararası kuruluşlarla koordinasyon halinde olunması, sınır güvenliğinin artırılması, göçmenlere durumlarına göre statü verilmesi sürecine hız kazandırılması, göçmen kaçakçılığıyla mücadele, kaynak ülkelerin neden göç verdiğine ilişkin çalışmalar yapılması üzerinden süregelmektedir (Bozkaya ve Kıncal,2018,100). Süreç özellikle 2011 Suriye İç Savaşından sonra Türkiye'yi başta ekonomik olmak üzere siyasal ve toplumsal açıdan yıpratıcı bir konuma sokmuştur.

Türkiye'nin düzensiz göçle olan mücadelesinde neler yaptığına bakacak olursak;

Bu göç hareketlerinin yoğunlaşmasının yarattığı sorunlar neticesinde çok sayıda yasal düzenleme yapılmıştır.

Bunlardan en önemlisi, 11 Nisan 2013 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, yabancıların Türkiye'ye giriş, oturma ve çalışma hakları, uluslararası koruma talepleri ve sınırışı işlemleri gibi konuları düzenlemektedir. Bu kanun ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) kurulmuştur. Buna müteakiben, 29/10/2021 tarihli ve 31643 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle Resmi Gazete'de yayımlanarak kurum Başkanlık statüsü kazanmıştır. (www.goc.gov.tr, 01.03.2023).

Söz konusu kanunda GİB kuruluş gerekçesi; “*Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınırışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek...*” olarak tanımlanmıştır (Karadağ,2019,141).

GİB bünyesinde de düzensiz göçle mücadele etkinliğini artırmak amacıyla 15.07.2018 tarihinde yayımlanan 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Düzensiz Göçle Mücadele Dairesi kurulmuştur. Bahse konu kararname ile kurulan Dairenin görev alanı şu şekildedir: (www.goc.gov.tr, 21.05.2021)

1. Düzensiz göçle ilgili faaliyetleri yönetmek
2. Düzensiz göçle ilgili iş ve prosedürleri takip etmek
3. Türkiye'nin taraf olduğu geri kabul anlaşmalarının hükümlerini icra etmek
4. Genel Müdür tarafından talimatı verilen diğer görevleri icra etmek

Yine düzensiz göçle mücadelede Göç İdaresi Başkanlığı bünyesinde İçişleri Bakanlığı tarafından kurulan Geri Gönderme Merkezleri araç olarak kullanılmıştır. Göç İdaresi Başkanlığınca işletilen 30 adet geri gönderme merkezi bulunmaktadır (www.goc.gov.tr, 19.05.2021). Ülkede kalış hakkı bulunmayan, yasadışı giriş/çıkış yapan, giriş süre yasağını/ikamet/vize süresini ihlal eden, izinsiz çalışan, adli/idari suça konu olanlar sınır dışı edilinceye kadar idari gözetim altında Geri Gönderme Merkezlerinde tutulurlar (www.gerigondermemerkezleri.org., 20.05.2021).

İlgili kanunun maddesine göre; Valilik, sınır dışı etme kararı alınan yabancılardan; kaçma ve kaybolma riski taşıyan, Türkiye'nin giriş ve çıkış kurallarını ihlal eden, sahte veya asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmayan ve Türkiye'den belirlenen sürede çıkmayan, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturan yabancılar için idari gözetim kararı alır. İdari gözetim kararı alınan yabancılar, 48 saat içerisinde geri gönderme merkezine götürülür ve seyahat belgeleri olmadığı takdirde belge temini sağlanır.

Geri gönderme merkezlerindeki idari gözetim süresi altı aydan fazla olamaz. Ancak, yabancının iş birliği yapmaması veya ülkesiyle ilgili doğru bilgi veya belgeleri sağlamaması durumunda, sınır dışı etme işlemlerinin tamamlanamaması nedeniyle bu süre en fazla altı ay daha uzatılabilir (www.goc.gov.tr,01.04.2023).

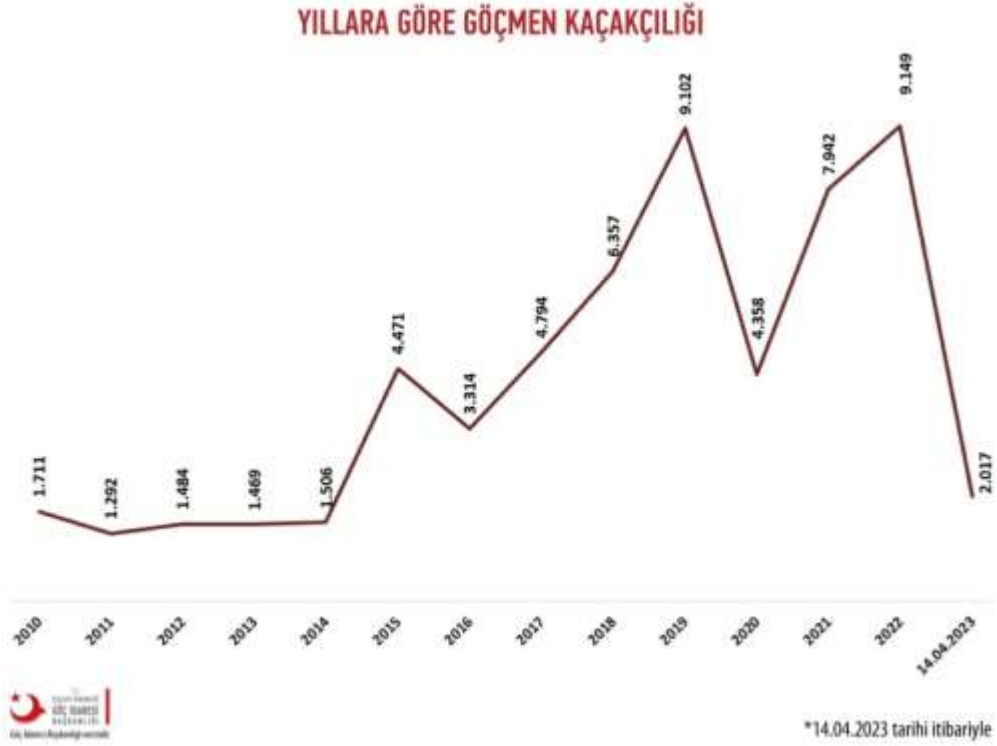
2.3.2. Göçmen Kaçakçılığıyla Mücadele:

1. Düzensiz göçle mücadelenin bir diğer ayağı göçmen kaçakçılığıyla mücadele başlıdır. IOM'a göre göçmen kaçakçılığı, bir kişinin maddi veya diğer maddi çıkarlar elde etmek amacıyla vatandaşı olmadığı veya sürekli ikamet etmediği bir devlete yasadışı girişinin sağlanması, insan ticaretinden ayrı olarak göçmen (insan) kaçakçılığı olarak değerlendirilir ve sömürü, zorlama veya insan hakları ihlali içermemektedir. Göçmen kaçakçılığı doğrudan veya dolaylı şekilde mali ya da maddi çıkar elde etmek için bir kişinin ya da bir topluluğun vatandaşı olmadığı ikametini kabul etmediği bir devlete yasadışı girişinin sağlanmasıdır (Uzan ve Akgül, 2022,7). Türk Ceza Kanunu'na göre ise göçmen kaçakçılığı suçu;

- Vatandaşı olmayan birinin illegal şekilde ülkeye sokulması
- Legal ya da illegal yollardan ülkeye giren kişinin ülkede yasal olmayan yöntemlerle kalışı
- Türk vatandaşı ya da yabancı birinin yasadışı yollarla yurtdışına çıkışının sağlanması

Yine Türk Ceza Kanunu'nun 79. maddesine göre ise göçmen kaçakçısı;

1. Şahıs, beş ila sekiz yıl arasında hapis cezasına çarptırılır ve bin günden onbin güne kadar adli para cezasına tabi tutulur. Suç, teşebbüs aşamasında bile olsa tamamlanmış gibi cezaya hükmedilir.
2. Suç, mağdurların hayatını tehlikeye atan veya onur kırıcı muameleye maruz bırakan durumlarda verilecek ceza yarısından üçte ikisine kadar artırılır.
3. Eğer suç birden fazla kişi tarafından birlikte işlenirse, ceza yarısına kadar artırılır. Bir örgütün faaliyetleri çerçevesinde işlenirse, ceza yarısından bir katına kadar artırılır.
4. Eğer bu suç bir tüzel kişinin faaliyetleriyle ilişkilendirilirse, tüzel kişiye özgü güvenlik tedbirleri uygulanır.

Kaynak: www.goc.gov.tr

Şekil 2.4. 14.04.2023 tarihi itibarıyla yıllara göre Göçmen Kaçakçılığı”

2.3.3. İnsan Ticareti

Türk Dil Kurumunda insan ticareti şu şekilde tanımlanmıştır:

“Kişinin kuvvet kullanarak veya kullanma ile tehdit ederek zorlama, kaçırma, aldatma ve hile ile alı koyulmasıdır. Kişinin çaresizliğinden yararlanıp aynı zamanda denetim yetkisi olan kişilerin gönüllerini kazanmak için alıkoyulan kişiye veya başkalarına kazanç ve çıkar sağlama amacı ile kişinin istismar edilmesi, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi veya teslim alınmasıdır.”

1. EUROPOL(Avrupa Polis Ofisi) a göre ise İnsan ticareti bir kişinin cinsel istismarı, cinsel sömürü veya çocukların istismarı gibi amaçlarla şiddet kullanarak, tehdit ederek veya kişinin güvenini kötüye kullanarak gerçekleştirilen kişi üzerindeki hukuka aykırı kontrolün sağlanmasıdır. ⁶

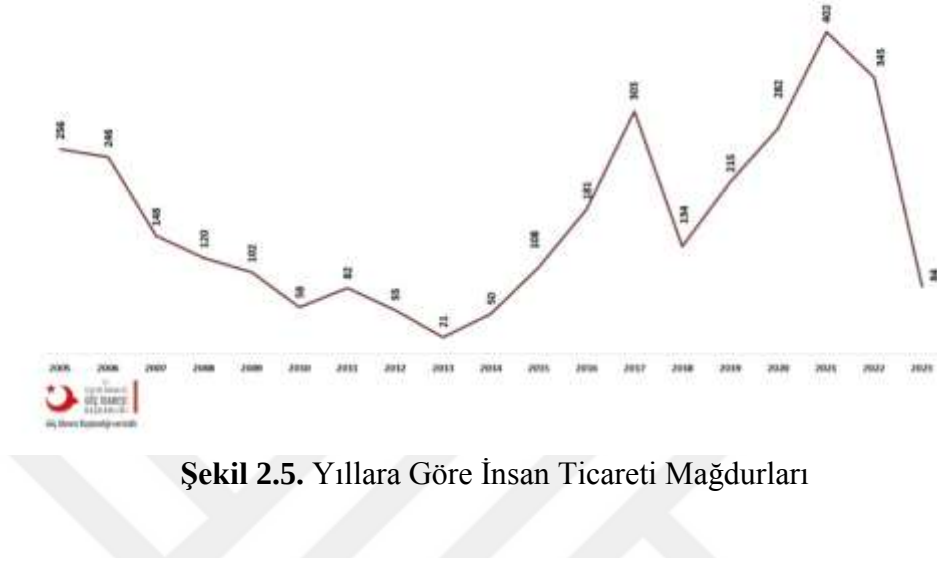
Türkiye tarafından 30.01.2003 tarihinde kabul edilen Palermo Protokolünde ise insan ticareti, güç kullanarak, tehdit ederek veya başka yöntemlerle zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzun kötüye kullanılması, kişinin çaresizliğinden yararlanılması veya kontrol yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için kişilerin sömürülmesi, bir yerden başka bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelirken, istismar terimi, en azından fuhuşun istismar edilmesini, cinsel istismarın diğer biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya benzer uygulamaları, köleliği veya organ ticaretini içermektedir. ⁷

İnsan ticareti aynı zamanda Türk Ceza Kanunun 80. maddesinde düzenlenerek suç işleyen kimseye 8 yıldan 12 yıla kadar hapis ve 10 bin güne kadar adli para cezası verilir. Kanun, suçu oluşturan fiiller olduğu takdirde mağdurun rızasını geçersiz kılmıştır.

⁶ <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/crime-areas/trafficking-in-human-beings>

⁷ https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020102044bm_45.pdf

YILLARA GÖRE İNSAN TİCARETİ MAĞDURLARI

Şekil 2.5. Yıllara Göre İnsan Ticareti Mağdurları

Mağdurlara hizmet sağlayan İnsan Ticareti Mağduru Acil Yardım İhbar Hattı 157 numarası, Göç İdaresi Başkanlığı tarafından Yabancılar İletişim Merkezi'ne (YİMER) dönüştürülmüştür (www.goc.gov.tr, 01.04.2023).

Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER), 20 Ağustos 2015 tarihinde kurulmuş olup, Türkçe, İngilizce, Almanca, Rusça, Arapça, Farsça ve Peştuca dillerinde 7/24 hizmet vermektedir. YİMER, Göç İdaresi Başkanlığı'nın hizmetleri arasında yer alan bir acil yardım ve ihbar hattıdır. Yabancıların vize, ikamet izni, uluslararası ve geçici koruma gibi konular hakkında bilgi alabilecekleri bir merkezdir. Aynı zamanda, yabancıların merak ettikleri her türlü soruya da yanıt verebilmektedir. YİMER, yabancıların Türkiye'deki hukuki durumlarına ve haklarına ilişkin bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri sunmaktadır. Bu sayede yabancılar, haklarından tam olarak haberdar olabilir ve haklarını koruyabilirler (www.goc.gov.tr, 01.04.2023).

IOM Türkiye tarafından belirtildiği üzere, insan ticareti mağdurlarının büyük çoğunluğu Özbekistan ve Kırgızistan'dan gelmiştir. Mart 2016 da yürürlüğe giren İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkındaki Yönetmelik le beraber Ankara

ve Kırıkkale olmak üzere toplam 42 kişilik bir sığınma evleri kapasitesi bulunmaktadır (www.turkey.iom.int, 01.04.2023)

İNSAN TİCARETİ MAĞDURLARININ SIĞINMAEVLERİ	
ADI	KAPASİTESİ
TOPLAM	42
Ankara Sığınmaevi	30
Kırıkkale Sığınmaevi	12

Şekil 2.6. İnsan Ticareti Mağdurların Sığınma Evleri

Aynı zamanda ulusal mevzuatın içerisinde insan ticareti mağdurları, ikamet izni ve sınırdışı kararı alınamayacak maddeleri içinde değerlendirilerek koruma altına alınma refleksi içinde değerlendirilmişlerdir (www.mevzuat.gov.tr,01.04.2023). Bahse konu maddelerde (md.48 ve 55) insan ticareti mağduruna 30 gün süreli ikamet izni verilmekte ve profil destek süreci içerisine alınmaktadır.

Türkiye, düzensiz göçle mücadelede tek başına hareket etmek yerine diğer ülkeler ve kuruluşlarla işbirliği yaparak bu sorunu çözmeye çalışmıştır. Artık düzensiz göç, sadece ülkelerin kendi sorunu değil, uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Bu nedenle, uluslar arası topluluk, ikili, bölgesel ve küresel işbirlikleri kurarak düzensiz göçle mücadele etmektedir. Türkiye de bu kapsamda ulusal ve uluslararası kurumlarla iş birliği yaparak daha etkin ve verimli bir mücadele yürütmeye çalışmaktadır. İşbirliği içine girilen kurumların başında Birleşmiş Milletler Göç Kuruluşu, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), ICPMD (Uluslararası Göç Politikaları Merkezi) ve çeşitli ulusal sivil toplum kuruluşları gelmektedir.

2.3.4. Göç ile İlgili Uluslararası Kuruluşlar

2.3.4.1. UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği):

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kurulan UNHCR, dünya genelinde 137 ülkede faaliyet göstermektedir. UNHCR, savaş, çatışma ve zulüm gibi nedenlerle evlerini terk etmek zorunda kalan ve genellikle sığınacak bir yerleri olmayan insanlara hayati yardımlar sunmaktadır. Bu yardımlar, barınma, yiyecek, su ve tıbbi bakım gibi temel ihtiyaçları kapsamaktadır. UNHCR ayrıca, bu insanların güvenli bir şekilde seyahat edebilmeleri ve hayatlarını yeniden kurabilmeleri için ev gibi hissedecekleri bir yer bulmalarına da yardımcı olmaktadır (www.tuicakademi.org, 01.04.2023).

Uzun vadede, mülteci ve iltica yasalarını ve politikalarını iyileştirmek ve izlemek için ülkelerle birlikte iş birliği halinde çalışan kuruluş en fazla mültecilikten etkilenen toplulukları odağına almaya çalışmaktadır (www.tuicakademi.org, 01.04.2023). UNHCR ın 16 binden fazla personeli olup, bütçesi ise 2016 yılında 6,54 milyar ABD dolarına çıkarılmıştır.

1960'dan bu yana Türkiye'de de faaliyet gösteren UNHCR ın bölgedeki bazı faaliyetleri ise şu şekildedir: (www.unhcr.org, 01.04.2023)

- Birleşmiş Milletler kuruluşlarının, Türkiye'nin Suriye iç savaşından kaynaklanan mülteci krizine yardımcı olması ve koordinasyon sağlaması,
- Uluslararası koruma ihtiyacı olan kişiler için uygun bir ortam ve mekanizma sağlaması,
- Türk yetkililerle iş birliği içinde çadır ve kamplarda yaşayan mültecilere insani yardım katkısı vermesi,
- Ulusal sığınma sistemini güçlendirerek kurumsal ve yasal kapasite artırma faaliyetlerine destek vermesi

2.3.4.2. ICMPD (Uluslararası Göç Politikası Geliştirme Merkezi):

90'dan fazla ülkede faaliyetlerini sürdüren uluslararası bir kuruluştur. 1993 yılında Avusturya merkezli kurulmuş, 2022 yılında 19 üye devlete ulaşmıştır. ICMPD şu anda

yaklaşık 470 personel, Brüksel’de bir misyonu, Ankara ve Malta’da bölge ofisleri, Afrika, Asya, Ortadoğu’da proje ofisleri bulunmaktadır (www.wikipedia.org, 01.04.2023)

ICMPD, Üye Devletlerden, Avrupa Komisyonundan, BM’den ve diğer çok taraflı kurumlardan ve iki taraflı bağışçılardan fon almaktadır. Kuruluş, BM gözlemci statüsüne sahiptir ve AB kurumları ve BM ajansları da dahil olmak üzere 141’den fazla ortakla iş birliği yapmaktadır (www.icmpd.org, 20.04.2023).

Ayrıca, ICMPD, göç yönetiminin çeşitli alanlarında kapasite geliştirme faaliyetleri ile sahada mevcuttur (www.icmpd.org, 20.04.2023).

Kuruluş aynı zamanda kurulma amacı olarak, göç olgusuyla başa çıkmak için Üye Devletlerle birlikte uzun vadeli stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanması bulunmaktadır (Geiger ve Pecoud, 2016,2)

Kuruluşun görevleri, gelişen politika ortamı ve göç eğilimleri doğrultusunda analiz edilmekte ve ayarlanmaktadır. İlgili kararlar, Yönlendirme Kurulu tarafından onaylanan strateji belgelerine ve yıllık çalışma programlarına ve bütçelere yansıtılır (Geiger ve Pecoud,2016, 3).

ICMPD ‘nin Türkiye’deki faaliyetlerine bakılacak olunursa da; (www.icmpd.org, 01.04.2023)

- Artan kurumlar arası iş birliği ve bölgesel ve küresel standartlar hakkında bilgi birikimi ile kanıta dayalı göç politikası geliştirmede TC İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığını destekleme
- Avrupa ülkelerinden göç politikası geliştirme süreçleri incelenip referans olması için karşılaştırmalı bir rapor hazırlama ve GİB Uzmanları bölgesel diyaloglarla tanıştırılarak uygulamaların öğretilmesi ve gönderme, aktarma ve aktarma ile ilişki kurması için platformlar olarak etkin bir şekilde kullanması sağlanması
- Türkiye'nin göç yönetiminde son on yılda kazandığı dikkate değer deneyimi aktarılıp ayrıca veri toplama, analiz, alternatif politika senaryolarının geliştirilmesi ve bunların etki tahminleri ile seçilen senaryolar için İzleme ve Değerlendirme

kriterlerinin geliştirilmesine ilişkin uygulamalı eğitimleri içeren bir göç politikası geliştirme pilot süreci yürütülmesi

- Aynı zamanda GİB'in tüm iletişim faaliyetleri için bir Yol Haritası oluşturacak büyük bir bilinçlendirme bileşenine ve ayrıca 700'ü göçmen ve mülteci topluluklarından olmak üzere toplam 1400 kişiyle 7 ayrı toplantı yapılması

2.3.4.3. IOM(Uluslararası Göç Örgütü):

1951 yılında kurulan Uluslararası Göç Örgütü (IOM), göç alanındaki lider hükümetler arası kuruluştur ve insancıl ve düzenli göçün göçmenlere ve topluma fayda sağladığı ilkesine bağlı olarak çalışmaktadır ve IOM, ilgili bir kuruluş olarak Birleşmiş Milletler sisteminin bir parçasıdır(www.iom.int, 01.04.2023).

IOM, göçün değişen dinamiklerine karşı etkili yanıtlar geliştirerek dünyanın her yerindeki göçmenleri desteklemektedir ve bu nedenle, göç politikası ve uygulamaları konusunda önemli bir kuruluş olagelmıştır.

Örgüt, herkes için insan haklarını desteklemek de dahil olmak üzere BM nin ilkelerine göre çalışmaktadır. Göçmenlerin haklarına, onuruna ve esenliğine saygı her şeyden önemlidir (www.iom.int, 01.04.2023)

Kuruluşun çalışması birkaç temel çerçeve tarafından yönlendirilir. IOM Konseyi tarafından 2007'de kabul edilen 12 maddelik strateji, Örgütün temel amaçlarını ana hatlarıyla belirtir ve IOM'un çalışmalarının kapsamının etkili bir tanımını sağlar (www.iom.int, 01.04.2023).

12 Maddelik Strateji; (www.alnap.org, 15.04.2023)

1. İhtiyaç duyan bireyler için güvenli, güvenilebilir, esnek ve ekonomik hizmetler sunmak uluslararası göç yardımı
2. Göçün insancıl ve düzenli yönetimini geliştirmek uluslararası hukuka uygun olarak göçmenlerin insan hakları için çalışmak

3. Operasyonel sahada uzmanlık sunmak
4. Araştırma yoluyla Devletlerin gelişimine katkıda bulunmak,
5. Devletlere, göçmenlere ve topluluklara düzensizlik sorunlarının üstesinden gelmede destek olmak.
6. Göç bilgileri, araştırmaları, en iyi uygulamaları, verileri için birincil referans noktası olmak
7. Bölgesel ve küresel tartışma ve diyalogu teşvik etmek, kolaylaştırmak ve desteklemek ilerletmek için Uluslararası Göç Diyalogu aracılığıyla da dahil olmak üzere göçün sunduğu fırsatların ve zorlukların anlaşılması, tanımlanması ve bu zorlukları ele almak ve tanımlamak için etkili politikaların geliştirilmesi uluslar arası işbirliğini ilerletmek için kapsamlı yaklaşımlar ve önlemler almak
8. Devletlere, göçmenlerin yeni çevrelerine entegrasyon ve uyumlarını kolaylaştırmak
9. Kurumlar arası bağlamda koordineli insani müdahalelere katılmak
10. Mülteciler ve göçmenler için gönüllü geri dönüşü ve yeniden bütünleşmeyi kolaylaştıran programlar üstlenmek
11. Programların, çalışmaların ve teknik bilgilerin geliştirilmesi ve sunulmasında Devletlere yardımcı olmak (özellikle göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti mücadele konularında)
12. Devletlerin işgücü göçü alanındaki çabalarını, özellikle kısa vadeli olarak desteklemek

1991 yılında Türkiye'ye ofis açan kuruluş 2013 yılından itibaren de Göç İdaresi Başkanlığıyla birlikte ortaklığını bugüne değin devam ettirmiştir (www.iom.int, 01.04.2023)

1990larda Iraklı mültecilerin durumuna odaklanan ofis, 2011 yılında Van ilinde gerçekleşen yıkıcı depremin üzerine çalışmalarını bu yönde gerçekleştirmiştir.

Ankara merkez ofisli olmakla birlikte İstanbul, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa ve İzmir’de alt ofisleriyle 1200’den fazla çalışanı bulunmaktadır (Çetin,2022,232)

IOM Türkiye geçtiğimiz çeyrek dönemde 54 ilde 71.952 kişiye destek faaliyetleri yürütmüştür. Bunların;

- 25.038’i koruma
- 46.118’i temel ihtiyaç
- 668’i eğitim
- 128’i geçim kaynağı olmuştur (www.turkiye.iom.int, 01.04.2023).

Bu faaliyetlere ek olarak da IOM Türkiye, şu destekleri sunmaktadır:

- Göç yönetimi ve politikaları alanında kapasite geliştirme ve teknik destek programları
- Düzensiz göçmenlerin geri dönüşü ve yeniden entegrasyonunu destekleyen projeler
- Uluslararası koruma ve mültecilerin korunması konusunda faaliyetler
- Çocukların korunması ve eğitimi konusunda projeler
- İnsani yardım alanında faaliyetler, özellikle de Suriye'den gelen sığınmacılara yönelik yardım programları
- Göçmen sağlığı ve toplum sağlığı alanında projeler (Çetin,2022,233)

Türkiye, 2006 yılı Ocak ayında başkanlığını üstlendiği Budapeşte Süreci'ne 13 uluslararası kuruluş ve 53 katılımcı ülke ile birlikte katılmaktadır. Bu süreç, düzensiz göçü önleme, göç yönetimi alanında sürdürülebilir politikalar geliştirme ve kalıcı çözümler bulma amaçlarını taşımaktadır. (www.goc.gov.tr,21.05.2021)

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne göç yönetimi konusunda verdiği taahhütler arasında en önemlilerinden biri göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti sorunlarıdır. Göçmen kaçakçılığı, bir ülkeye yasadışı yollarla girişi ifade eder ve Türkiye, BM Sınır aşan Örgütlü Suçlarla

Mücadele Sözleşmesi (Palermo) kapsamında Göçmen Kaçakçılığına Karşı Ek Protokol ile İnsan Ticaretine Karşı Ek Protokol'ü 2003 yılında onaylamıştır. Ayrıca, FRONTEX (AB Sınır Güvenliği Birimi) ile düzensiz göçü önlemek amacıyla Türkiye, 28 Mayıs 2012'de Mutabakat Zaptını imzalamıştır (Işıkçı, 2017, 34).

2014 yılı Komisyon raporunda Türkiye ve FRONTEX arasında yapılan iş birliği planı sonrasında risk analizi, eğitim faaliyetleri ve operasyonel iş birliği için istatistik verilerin paylaşılmasının başarılı bir şekilde başladığı ifade edilmiştir (European Commission, 2014).

Diğer taraftan, 2016 yılında, AB üyesi olmayan bir ülke olan Türkiye'de FRONTEX tarafından ilk kez bir irtibat yetkilisi görevlendirilmiştir (Yıldız ve Turhan, 2022, 223).

Bunlarla birlikte insan ticareti suçuyla ilişkili cezalar TCK 79. Maddedeki değişikliklerle ağırlştırılmıştır

Türkiye'nin düzensiz göçle mücadele yöntemlerinin en önemlilerinden biri de "Geri Kabul Anlaşmaları" olmuştur. Başta AB ile yapılan bu anlaşmayla yasadışı göçü engellemeye çalışan Türkiye, düzensiz göçle mücadele etmek için yapılan anlaşmalar, ülkelerin önleyici tedbirler almasını zorunlu kılar. Ancak bu anlaşmalar aynı zamanda, düzensiz göçmenlerin insan haklarının korunmasını ve uluslararası teamüllere uygun olarak ülkelerine veya en son transit geçtikleri ülkeye geri gönderilmelerini sağlar (www.goc.gov.tr, 22.05.2021).

Bir başka deyişle, geri kabul anlaşmaları, bir ülkede düzensiz olarak bulunan bireylerin, anlaşma yapılan kaynak ülkeye veya son geçtikleri transit ülkeye, tanımlanan şartlar ve kurallar doğrultusunda güvenli bir şekilde geri gönderilmesini sağlayan sözleşmelerdir.

Bu anlaşmalar, ülkelerin düzensiz göçü önlemek ve kontrol altına almak için aldığı tedbirlerden biridir. aynı zamanda, ülkelerin göç yönetimi konusunda birbirleriyle iş birliği yapmasını ve düzensiz göçle mücadelede ortak çözümler üretmeyi hedefler (www.mondediplo.com , 22.05.2021).

Türkiye, Avrupa Birliği ülkelerinin yanı sıra Suriye, Kırgızistan, Yunanistan, Romanya, Ukrayna, Pakistan, Nijerya, Rusya, Yemen, Bosna Hersek, Moldova, Belarus ve Karadağ ile de ikili geri kabul anlaşması imzalamıştır(www.haber7.com, 22.05.2021)

Bu noktada Türkiye'nin göç politikaları artı ve eksileriyle değerlendirilmeye çalışılırsa da; göç olgusunun sivilleştirilmesi buna bağlı bir kanun altyapısında(6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu) bir kurum (Göç İdaresi Başkanlığı) oluşturulması, göçün insani boyutunun kurum ve kuruluşlarca önemsinmesi, Göç İdaresi Başkanlığının uluslararası örgütlerle işbirliği içinde olması, Göç İdaresi Başkanlığı boyutunda Düzensiz Göçle Mücadele Dairesi Başkanlığı faaliyeti ve operasyonel boyutta Geri Gönderme Merkezlerinin faaliyetleri artı yönleri oluştururken; Göçün geldiği kaynak ülkeyle işbirliğinin yetersiz olması, Bakanlık boyutunda bir oluşumun olmaması, gelen düzensiz göçü yasal hale getirerek niteliklerden faydalanamamak, yaşanan süreçte uyumu reddeden yabancıların oluşturabileceği gettolaşma tehlikesi eksi yönler vurgu yapmaktadır. Son olarak artı ve eksi yönlerin ışığında Türkiye'nin düzensiz göç politikası konusunda daha verimli olabileceğini düşündüğümüz argümana bakılacak olunursa da;

- Düzensiz göç yönetimi kapsamında göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti gibi küresel sorunlarla artarak devam edecek, bu alanda faaliyet gösteren kamu kurumları desteklenecek özellikle deniz yoluyla göç faaliyetlerine karışan düzensiz göçmenlerin hayatını korumaya yönelik önemli bir rol oynayan Sahil Güvenlik Komutanlığının ihtiyaçları karşılanacak.
- Göç İdaresi Başkanlığının, kolluk birimlerinin (Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Komutanlığı) ve ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşların düzensiz göç, göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle etkin bir şekilde mücadele edebilmesi amacıyla altyapı, yatırım gereksinimleri karşılanacak.
- Geri Gönderme Merkezlerinin özellikle de göç güzergahında bulunanların sayı ve kapasiteleri artırılabilecek.
- Göçün geldiği kaynak ülkelerle iş birliği çalışmaları hızlandırılacak.
- Sığınmacı sorunlarıyla ilgilenecek bir Göç Bakanlığı kurulacak.

Şekil 2.7. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

2.3.5. AB'nin Düzensiz Göçle Mücadelesi ve Araçları

AB'de ortak bir düzensiz göç tanımı bulunmamakla birlikte, Europol'a göre (European Police Office-Avrupa Polis Ofisi) yasadışı göç temelde, göç yasadışı bir durumu ifade etmez; aslında, kaynak ve varış ülkelerinin kalkınması için önemlidir. Ancak, göç, kişilerin başkalarının yardımıyla kaçak yollarla veya sahte belgelerle bir ülkeye girmeye çalışmasıyla yasadışı bir nitelik kazanır(Şemşit, 2010, 161). Eski İtalya Dışişleri Bakanı ve eski Avrupa'nın göçten sorumlu Komisyoneri Franco Frattini ise AB nin göç konusunda bir çok hüküm getirdiği fakat düzensiz göç söz konusu olduğunda ne yapılması gerektiğiyle ilgili herhangi bir prosedür/teamül olmadığını söyleyerek 27 ülkenin hepsinin sorumluluğunun olduğunun altını çizmiştir (www.euobserver.com, 16.05.2021). Frattini nin de ifade ettiği üzere AB nin tam olarak bir düzensiz göç tanımı bulunmamakla beraber; düzensiz göçle bir taraftan mücadele edilmeye diğer taraftan da bu göçe göz yumulmakta ve böylece göçmenleri ucuz işgücü olarak kullanma yoluna gidilmektedir (www.europol.eu, 16.05.2021).

1990-2000 yılları arasında AB'ye en çok sığınmacı gönderen 10 ülke şunlar olmuştur:1. Yugoslavya 2. Romanya 3. Türkiye 4. Irak 5. Afganistan 6. Bosna Hersek 7. Sri Lanka 8. İran 9. Somali 10. Demokratik Kongo Cumhuriyeti(Miller ve Castles, 2008, 153).

Avrupa Birliği resmi olarak kabul etmektedir ki, göçmenler AB ekonomisinde vazgeçilmez bir rol oynamakta ve azalan demografiyi telafi etmektedir. Ayrıca, göçmenler birçok sosyal ve siyasi sorunun kaynağı olarak gösterilmektedir ki bu sorunlar AB politikaları tarafından çözülememektedir. (Şemşit,2010,162).Bu yüzden AB düzensiz göç konusunda yasal mevzuatlar 2007 yılında imzalanan Lizbon Antlaşması olurken, Amsterdam Antlaşmasıyla bu süreç Birliğin tek başına söz hakkı elde ettiği alan olmuştur(önceden Avrupa Komisyonu da bu sürecin içinde bulunuyordu) (Şemşit,2010,164). Bugün Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'da yer alan, göç politikasının yasal dayanağını oluşturan Madde 79'da Avrupa Birliği'nin görevi şu şekilde tanımlanmıştır; “Birlik, her aşamada, göç hareketlerinin etkin yönetimini, üye devletlerde yasalara uygun olarak ikamet eden üçüncü ülke uyruklarına adil muamelede bulunulmasını ve yasadışı göçün ve insan ticaretinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için daha sıkı tedbirler alınmasını sağlamak amacıyla, ortak bir göç politikası geliştirir”(www.ilkergirir.com, 17.05.2021). Madde 79 da belirtildiği gibi Avrupa Parlamentosu ve Konseyi, aşağıdaki alanlarda tedbirlerin kabul edilmesi için normal yasama sürecine uygun olarak adımlar atar:

a) Aile birleşimi dahil olmak üzere, üye devletlerin uzun süreli vize ve ikamet izinleri verme standartları ve giriş-ikamet koşulları,

b) Diğer üye devletlerde serbest dolaşım ve ikamet etme koşullarının düzenlenmesi, üçüncü ülke vatandaşlarının bir üye devlette yasal olarak ikamet ederken haklarının belirlenmesi,

c) Yasa dışı göç ve izinsiz ikametın yanı sıra, kişilerin sınır dışı edilmesi ve geri gönderilmesi,

d) Özellikle kadın ve çocuk ticaretine odaklanan insan ticaretiyle mücadele(www.ab.gov.tr,17.05.221)

Yine madde 79'dan bahsedilirse; “Birlik, üye devletlerden birinin topraklarına girme, bu topraklarda bulunma veya ikamet etme koşullarını karşılamayan veya artık karşılamaz hale gelen üçüncü ülke uyruklarının, uyruğu oldukları veya geldikleri ülke tarafından geri kabul edilmeleri için üçüncü ülkelerle anlaşmalar akdedebilir (www.ab.gov.tr, 17.05.2021)”

AB nin göç politikasındaki önceliklerini kısa ve uzun vadeli olmak üzere ikiye ayırmıştır: İşte düzensiz göç konusundaki mücadelesi hem kısa hem de uzun vadeli sürecin içinde yer almaktadır (www.ilkeririt.com, 17.05.2021)

Kısa vadeli öncelikler:

Dış sınırların güçlendirilmesi: AB, dış sınırlarını güçlendirmek için teknolojik ve insansız araçlarla donatılmış sınır güvenlik ağları kurarak ve sınırların daha etkin bir şekilde korunmasını sağlamak için üye devletler arasında iş birliği yaparak bu alanda çalışmalarını sürdürmektedir.

Sığınma başvurularının hızlı bir şekilde işlenmesi: AB, sığınma başvurularının hızlı bir şekilde işlenmesi için ortak bir mekanizma oluşturmakta ve üye devletlerin sığınma başvurularını daha adil ve etkin bir şekilde değerlendirmesine yardımcı olmaktadır.

İş birliği ve ortaklaşa çözümler: AB, üye devletler arasında iş birliği yaparak ve üye devletlerle üçüncü ülkeler arasında iş birliği anlaşmaları imzalayarak göçmen akışını yönetmek için ortak bir çerçeve oluşturmaktadır.

Uzun vadeli öncelikler:

Göçmenlerin entegrasyonu: AB, üye devletlerin göçmenleri daha iyi entegre edebilmeleri için eğitim, iş ve konut gibi alanlarda destek sağlamaktadır.

Çalışma ve eğitim fırsatları: AB, göçmenlerin çalışma ve eğitim fırsatlarından yararlanmasını sağlayarak, göçmenlerin ekonomik kalkınmaya katkı sağlamalarını hedeflemektedir (www.ilkeririt.com , 17.05.2021)

Yukarıda belirtilen göç politikasının araçlarına gelinecek olunursa da;

FRONTEX(Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi İçin Operasyonel İşbirliği Ajansı): 2004 te kurulan 2005 te de faaliyete geçen kuruluşun Merkezi Varşova olup AB nin sınır güvenliğini sağlamaya sınırlarla ilgili ortak politika geliştirmeye ve işbirliği gerçekleştirmeye çalışır. FRONTEX, Avrupa Birliği üye devletlerinin dış sınırlarının yönetimi konusunda operasyonel iş birliğini koordine eder ve ulusal sınır muhafızlarının eğitimi dahil olmak üzere ortak eğitim standartları belirler. Ayrıca, dış sınırların kontrol ve izlenmesi ile ilgili araştırmalar geliştirir, risk analizleri yapar ve yüksek teknik ve operasyonel destek gerektiren şartlarda üye devletlere yardımcı olur. (Bostancı,62) Ancak ilerleyen dönemlerde bu amaçlarından sapan kuruluş özellikle Ege ve Akdeniz bölgelerinde sınırı geçmeye çalışan göçmen gruplarına göstermiş olduğu gereksiz şiddet, uluslararası hukuka aykırı bir şekilde geri itme uyguladığı ve hatta grupları ölüme terk etmesi(www.sputniknews.com , 17.05.2021) suçlamalarıyla karşılaşmış, sivil toplum kuruluşlarının ve AB Yolsuzlukla Mücadele Ofisinin(OLAF) tepkilerine maruz kalmış ve hakkında soruşturma başlatılmıştır(www.euronews.com, 17.05.2021). Avrupa Birliği'nin ilk üniformalı kolluk kuvveti olan daimi teşkilatı Frontex, AB'nin operasyonel bir koluna dönüştü. Yüzlerce subay, Avrupa Birliği'nin dış sınırlarında ve ötesindeki operasyonlarda görev alıyor. En büyük ve en hızlı büyüyen AB ajansıdır (www.european-union.europa.eu,20.04.2023)

Kaynak: www.brusselsmorning.com

Şekil 2.8. EURODAC'ın Amblemi

EURODAC(Avrupa Daktiloskopi): AB nin en başarılı sistemi olarak addedilen, mültecilerin birden fazla AB ülkesine iltica etmesini önleyen ve mültecilerin parmak izini alarak veritabanına kaydeden bir oluşumdur (www.dw.com, 18.05.2021). Şahsın birden fazla ilticada bulunma durumunu tespit edip, başvurusunu önleme amacı gütmektedir (www.ilkeragit.com, 18.05.2021) Sistem sadece iltica başvurusunu tespit için değil sosyal yardımları belirlemek için hatta suçları önlemek için de kullanılıyor (www.dw.com, 18.05.2021)

Alıkoyma (Geri Gönderme) Merkezleri: Düzensiz göçmenlerin kimliklerinin belirlenip menşe ülkelerine gönderilmesi olup AB genelinde, üçüncü ülke vatandaşlarının (çoğunlukla iltica başvurusunda bulunanlar) Birliğe giriş için bekletildiği, girişleri reddedildiği veya geri gönderilmeyi bekledikleri yaklaşık 200 yer bulunmaktadır ve bu nedenle bu kişiler alıkonulmaktadır. (www.ediplo.com, 20.05.2021) Aynı zamanda düzensiz göçmenler için caydırıcı bir unsur olan bu merkezlerin komşu ülkeler de dahil finansmanını AB sağlamaktadır.

Kaynak: www.dreamstime.com

Şekil 2.9. EASO'nun Amblemi

EASO(Avrupa İltica Destek Ofisi): 2011 yılının ikinci yarısından itibaren faaliyete başlayan kuruluşun merkezi Malta'dır. Avrupa Ortak Sığınma Sistemine(CEAS) uygun

şekilde politikalar üretmeye çalışan oluşumun temel görevleri şunlardır: (www.euaa.europa.eu, 21.05.2021)

- Sığınmacılar için getirilmiş koruma prosedürünü geliştirmek
- Üye devletlerle bu konuda işbirliği içinde olmak
- Avrupa Komisyonuna destek vermek
- Sığınmacı sorunlarıyla uğraşan ülkelere yardımcı olmak için uzman ekipler göndermek

CEAS tan bahsedilecek olunursa da; CEAS, Avrupa Birliği'nde sığınma başvurularının etkili bir şekilde incelenmesi ve sığınmacıların adil bir şekilde kabul edilmesi için ortak standartların belirlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Sistem aynı zamanda mülteci statüsünün tanınması ve kurallarının yakınlaştırılması gibi hedefleri de kapsamaktadır.

Bununla birlikte, CEAS çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Bazı eleştirmenler, sistemin sığınmacıları uzak tutmak ve geri göndermek odaklı olduğunu ve geri gönderilemeyen sığınmacıların yükünün Avrupa Birliği ülkeleri arasında paylaştırılması amacını taşıdığını iddia etmektedir. Ayrıca, kabul edilen sığınmacıların genellikle nitelikli göçmenler olduğu ve niteliksiz göçmenlerin geri gönderildiği eleştirileri de getirilmektedir. (Hakverir, 2604)

EUROSUR (Avrupa Sınır Gözetim Sistemi): 1 Aralık 2013'te Ekim ayı başında meydana gelen İtalya'da meydana gelen en az 390 Afrikalı göçmenin hayatını kaybetmesiyle birlikte gündeme taşınan bu sorunu çözmek ve en aza indirmek için kurulan oluşumdur(Bostancı,2018,63). Bu sistemle AB, yasadışı göçü önlemeyi ve uluslararası suç örgütleri tespit etmeyi ve mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Sistem gereği, kara ve deniz dış sınırlarında meydana gelen olaylar, devriyelerin konumu, analitik raporlar ve istihbarat, “ulusal durum fotoğrafları” aracılığıyla paylaşılacaktır.

Paylaşılan veriler sayesinde üye ülkelerin yasa dışı göç, sınır ötesi organize suç ya da mültecilerin hayatlarının tehlikede olduğu durumlarla ilgili daha hızlı tepki vermesi mümkün olacak (www.aa.com.tr, 22.05.2021). Fakat sistem İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından asıl işi olan mültecileri korumamasından ve yakalanıp zulüm, işkence, kötü muamele

gördükleri menşe ülkelerine gönderdiklerinden dolayı suçlamalara, eleştirilere tabi tutuluyor(www.dw.com.tr,22.05.2021).

Geri Kabul Antlaşmaları: Uluslararası Göç Örgütünün tanımına Geri kabul antlaşmaları, düzensiz statüdeki yabancıların, anavatanlarına veya geçtikleri ülkeye geri gönderilmeleri için Devletlerin karşılıklı olarak izlemesi gereken usulleri belirleyen uluslararası bir antlaşmadır (Göç Terimleri Sözlüğü, IOM Turkey, 35). Geri kabul antlaşmalarının tarihçesi 19.yy a kadar uzanmakta olup, o zamanki amacı istenmeyen bireylerin sınırışı edilmesi üzerine olmuştur(Saliji, Ankara Üniversitesi, 33). Şu anki süreçte ise GKA hukuki zemini Amsterdam Antlaşmasıyla atmış, Lizbon Antlaşmasıyla da genişletme imkânı bulmuştur. Bu antlaşma yoluyla sadece eskiden olduğu gibi sadece sınırışı edilme yoluna değil aynı zamanda yakalanan şahısların talep eden devlete transferi ve talepte bulunulan devletin de bunu kabulü prosedürü izlenmektedir (Özçelik, Bilkent Üniversitesi, 10). GKA, AB için hukuka aykırı bir şekilde topraklarında varlığını sürdüren kişi ya da grupları ülkeden çıkarmasının ana mekanizması ve düzensiz göçle mücadele aracı olarak görülüp aynı zamanda bu antlaşmaları taraf devletlerin (kabul eden devlet) kabul etmesi için vize muafiyeti ve vize serbestisi araçlarını kullanmayı da ihmal etmemiştir (Göçmen,2014,27). AB, Hong Kong, Makau, Sri Lanka, Arnavutluk, Rusya, Ukrayna, Makedonya, Bosna & Hersek, Karadağ, Sırbistan, Moldova, Pakistan, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan Türkiye, Cape Verde, Fas, Çin, Belarus, Cezayir gibi bir çok ülkeyle geri kabul antlaşmaları gerçekleştirmiştir.

Türkiye ile yapılmış olan GKA lara bakılacak olunursa da; 18 Mart 2016 mutabakatıyla AB düzensiz göç akınıni durdurmayı düşünürken Türkiye de göçü içerde tutarak transit ülke konumundan hedef ülke konumuna aynı zamanda da AB tarafından verilen vize muafiyeti ve fon desteğine kavuşmayı planlıyordu (www.mfa.gov.tr, 25.05.2021). Ancak AB nin hem vize muafiyeti hem de vaat edilen fon desteği sözünü tutmadığından ve de taraflar arasında cereyan eden demokrasi/insan hakları konuları, Doğu Akdeniz ve Libya politikaları yüzünden mutabakat süreci durmuş durumdadır (www.dw.com, 26.05.2021). AB'nin düzensiz göçle mücadelede başarılı mücadele araçlarının varlığı, güçlü bir sınır yönetimi, mevzuat ve kanunlarının köklü ve etkili olması, düzensiz gelen göç akımında nitelikli

olanları ayırıp iş gücüne dahil etmesi, Birlik üye devletleri dahil bir çok ülkeyle Geri Kabul Anlaşmaları yapmış olmaları artı yönlerini oluştururken; insani boyutta özellikle FRONTEX'in deniz yoluyla geçmeye çalışan düzensiz göçmenleri geri iterek(push back) ölüme terk etmesi, Alıkoyma merkezlerinin yabancılar için elverişli olmaması, Türkiye ile yapılan 2016 mutabakatında verilen sözlerin tutulmaması, Düzensiz göç meselesine uluslararası boyutta sırt çevirmesi ve olguyu önemsememesi eksi yönlerindendir.

3. GERİ KABUL VE GERİ KABUL ANLAŞMALARI

Uluslararası Göç Örgütünün Geri Kabul tanımından yola çıkılırsa; “*Bir kişinin (kendi vatandaşı, üçüncü bir ülkenin vatandaşı veya vatansız kişiler) bir Devlet tarafından topraklarına yeniden girmesinin kabul edilmesi*” anlamına gelmektedir. Avrupa’da Göç Politikaları Merkezi isimli bir kuruluştaki akademisyenlik yapan Dr.Sergio Carrera’ya göre ise geri kabul, menşe ülkeleri veya transit ülkeler üzerinden bir rota takip edenler, üçüncü ülke vatandaşları veya vatansız kişilerin ortak idari kural ve koşulların belirlenmesi koşuluyla anlaşmayla dökülebilir (Carrera,2016). Geri kabul anlaşmaları, bir ülkenin kendi vatandaşlarını geri kabul etme yükümlülüğünü ve bu tür anlaşmalara taraf devletlerin kendi topraklarından geçen üçüncü ülke vatandaşlarını da geri kabul etmekle yükümlü olduğu koşulları belirlemektedir (www.assembly.coe.int, 30.01.2023).

Düzensiz göçmenlerle ilgili geri dönüş kararlarının uygulanmasını kolaylaştırıp hızlandırma işlevi görürler, ayrıca menşe ve transit ülkelerin göç kontrollerini artırması için bir teşvik olarak görülmektedir (www.assembly.coe.int, 30.01.2023). Bu enstrüman özellikle AB için çok önemli bir noktada yer almaktadır (Carrera,2016,1) Çünkü düzensiz bir şekilde Avrupa’ya gelen göçmen profil/profillerinin menşe ülkelerinin yanında güvenli üçüncü ülkeye de geri kabulü sağlanmaktadır (Roig ve Huddleston,2007,363).

3.1. Geri Kabul Anlaşmalarının Tarihçesi

Geri Kabul Anlaşmaları özellikle Avrupa için yeni bilinen bir olgu ya da enstrüman değildir (Banazılı,2018,68). Tarihçesine bakılacak olunursa;

Avrupa’da 17.yüzyılın başlarında imzalanmaya başlanan mekanizmanın (Batır,2017,588) ilk izleri 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır. O zamandan önce, bölgesel egemenlik ilkesine dayalı olarak, devletler istenmeyen kişileri basitçe diğer devletlerden iş birliği olmadan sınır dışı edilirdi.

Buna göre, devletler kademeli olarak bölgesel egemenliğin mutlak karakterinden vazgeçtiler ve anlaşmalar temelinde iş birliği yapmaya başladılar.

Bu dönemde, geri kabul anlaşmalarının bugünkü durumla aynı nihai amacı gütmekle birlikte geri kabulün “modern” kesinliği anlaşmalar göç akışlarını kontrol etmeye yönelik olsa da, en eski geri kabul anlaşmaları istenmeyen kişilerin sınır dışı edilmesi şeklinde tezahür etmekteydi.

1950-1960lı yıllarda ise, Avrupa devletleri arasında geri kabul anlaşmalarının sonuçlandırılması fazlaydı (Batır,2017,9). Hedefleri, göç akışlarını düzenlemeye yönelik çabalar daha uyumluydu. Avrupa Ülkeleri arasındaki insan hareketini düzenlemeleri farkıyla, üçüncü ülkeler yerine her iki kendi vatandaşının da geri kabulüne ilişkin hükümler içeriyorlardı. İkincisi ise yasal olarak kalmış olan üçüncü ülke vatandaşlarıyla sınırlıydı.

Benelüks Ülkeleri bu konuda örnek teşkil etmiştir. Benelüks Sözleşmesi geri kabulü ele alan bir anlaşma örneğidir. I. Nesil Geri Kabul Anlaşmalarında topluluk ülkeleri arasında henüz sınır kontrollerinin ortadan kalkmamış, serbest dolaşımdan sadece işçiler ve ekonomik olarak faaliyette bulunanlar faydalanmaktaydı (Batır,2017,589).

1960 yılında Benelüks Ekonomik Birliği, tarafların vatandaşlarına kalış için ücretsiz izin verdi(European Commission,1960).

Benelüks Bölgesi içinde hareket sonucunda iç sınır kontrolleri kaldırıldı ve şahısların kontrolü dış Benelüks sınırlarına aktarıldı. Benelüks Anlaşması ruhuna uygun olarak, iç sınırlar sadece Benelüks sakinleri için değil, herkes için kaldırıldı. Bu anlaşmalarda geri kabul yasal olarak yaşayan üçüncü ülke vatandaşlarıyla sınırlı tutulmuştur. Dolayısıyla yasadışı giriş yapanlar sözleşmeye taraf değildi (Batır,2017,589).

11 Nisan 1960 tarihli Benelüks Sözleşmesi iki düzeyde geri kabul sağladı. İlk seviye Benelüks Üye Devletleri arasında yabancı, kendisinden sorumlu devlete geri gönderilir veya Benelüks ise bölgedeki varlığı korunur. İkinci aşamada ise istenmeyen yabancı Benelüks ile geri kabul anlaşması olan üçüncü bir ülkeye yeniden kabulü sağlanmış olur(European Commission,1960).

90lı yıllara bakılırsa Doğu Bloğunun çöküşüyle birlikte Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelen göçleri AB üyeleri kendi bireysel çabalarıyla bu ülkelerden gelen devletlerle geri kabul anlaşmaları yaparak çözmeye çalışmışlardır (Batır,2017,589).

“II. Nesil Geri Kabul Anlaşmaları” olarak da adlandırılan bu anlaşmalarla Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelen ya da transit geçiş olarak bu ülkeleri kullanan düzensiz göçmenler geri gönderilecekti. Bu ikili anlaşmalar göçmenlerin güvenlik sorununu da gündeme getirmiş olup, bu noktada ülkeler “Güvenli Üçüncü Ülke” kavramının ne kadar güvenli olabileceğini eleştirmeye başlamışlardı (Batır,2017,591).

Bu tür anlaşmalarda geri kabul hükmü genellikle iki bölümden oluşur.:

Birinci bölümde devletlerin kendi vatandaşlarını geri kabul etme yükümlülüğü/sorumluluğu yer almaktadır;

İkinci kısımda ise üçüncü ülke vatandaşları ve vatansızların geri kabulüne dair taahhütler bulunmaktadır.

Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle yapılan ikinci nesil geri kabul antlaşmalarının başarılı olmasında iki temel faktör olarak bu Devletlere vize uygulamalarının kaldırılması (AB’nin en fazla bu konuda kullandığı argüman olmuştur. İleride Türkiye-AB ilişkilerinde de bu vaat verilmiştir) ve AB üyeliğinin vaadi verilerek cazibesi kullanılmıştır (Bouteillet-Paquet,2003,365).

Aynı zamanda bu ülkelere teknik ve mali yardımlar verilerek bu adımların başarılı olması sağlanmıştır.

19. yüzyıldan bugüne bakılacak olunursa da;

Berlin Duvarının yıkılması ve ardından Orta ve Doğu ile sınırların açılması Avrupa ülkelerine yasa dışı giriş ve ikamete yönelik artan korkunun temeli olarak yer almaya başlamıştır. Daha sonra AB kendi üyeleri dışındaki (üçüncü) ülkelerle göç boyutundaki iş birliği temelini;

a) Üye dışı ülkelere gönderebilme,

- b) Yine bu ülkelerde hedefleri uyarınca uyum (entegrasyon) ve dönüşümü sağlayabilme,
- c) Bu ülkelerin iç politika öncelikleri getirebileceği maliyetten kaynaklı siyasi refleksler ortaya koyabilme öncelikleri üzerinden atmaya çalışmıştır (Yılmaz,2020,127).

AB'nin göç alanında diğer ülkelerle (üçüncü ülkeler) iş birliği yapması gerektiği, ilk kez "Avrupa Birliği'nin, kaynak ve transit ülkelerdeki politikaları, insan haklarına ve kalkınmaya odaklanarak kapsayıcı bir göç politikasına gereksinimi vardır." şeklinde Tampere Zirvesinde açıkça ifade edilmiştir (Avrupa Konseyi, 1999).

1997 Amsterdam Antlaşmasıyla da Avrupa Komisyonu üçüncü ülkelerle müzakere konusunda yetkilendirilmiş, kurumsal hale gelmiştir(Yılmaz,2020,128).

Sevilla Zirvesi, AB'nin ve kaynak, transit ve üçüncü ülkelerin iş birliğini genişleterek, gönüllü geri dönüş ve geri kabul süreçlerinden kaynaklanan sorumluluklara uyumu da içeren sığınma ve düzensiz göç konularını bu iş birliğine dahil etmiştir.

Amsterdam Antlaşması (Avrupa Topluluğu Antlaşması, md.61-63) ile uluslararası göç, "özgürlük, güvenlik ve adalet" kapsamında ilk kez AB'nin yetki alanına girmiştir. Bu durum, 2004 yılında Avrupa Birliği'nin göç politikasının uluslararası nitelik kazanmasına yol açmıştır (European Commission Directorate-General for Research, 2009). Schengen Protokolüyle üye devletler sınır yönetiminde ortak politikalar üzerine uzlaşmıştır (European Commission, 2006). Şöyle ki Amsterdam Antlaşmasının 63.maddesinde "Avrupa Konseyi,

- (i) giriş, oturma koşulları ve ailelerin birleştirilmesi amacına yönelik vizelerden
- (ii) üye devletler tarafından verilen uzun vadeli vize ve oturma izinlerine dair prosedürden
- (iii) düzensiz olarak ikamet edenler ve kaçak göç, ikamet alanlarındaki önlemleri yerine getirmekle yükümlüdür"(Council of The European Union,2001).

Yine Lizbon Antlaşmasına bakılırsa da;

Avrupa Birliği, vatandaşlarına iç sınırların olmadığı bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı sunarak, dış sınırların kontrolü, iltica, göç, suçun önlenmesi ve suçla mücadele konularında gerekli önlemlerle kişilerin serbest dolaşımını sağlamaktadır/sağlamaya çalışmaktadır (Lizbon Antlaşması, 2009).

1996 yılında Üye Devletler Hükümetler Arası Konferansta “Ortak Avrupa İltica ve Göç Politikası” üzerine tartışmalar başlatmış, bu tartışmalar sonucu 1999 yılında toplanan Tampere Zirvesi’nde ise ortak göç ve sığınma politikası geliştirdiği ilk adım olmuştur (Çilingir,2018,23).

Bu noktada Tampere Programında;

- (1) Göç hareketlerinin yönetiminde insani ve ekonomik durumların sağlanması
- (2) Üçüncü ülke vatandaşlarının haklarını kendi vatandaşlarının haklarıyla özdeşleştirmeye gayret edilmesi
- (3) Göçün rotasındaki menşee, transit ülkeyle iş birliklerinin artırılmasını hedeflemiştir (European Parliament, 2018).

2005-2009 arasında yer alan Lahey Programıyla da;

- a. Ortak bir iltica sisteminin imar edilmesi,
- b. Yasal göç standartlarının altının çizilmesi,
- c. Düzensiz göçle mücadele,
- d. Hudut denetimi,
- e. Irk ve etnik ayrımcılıkla mücadele
- f. Uyumun çabası konularında iş birliği hedeflenmiştir (Avrupa Komisyonu,2009).

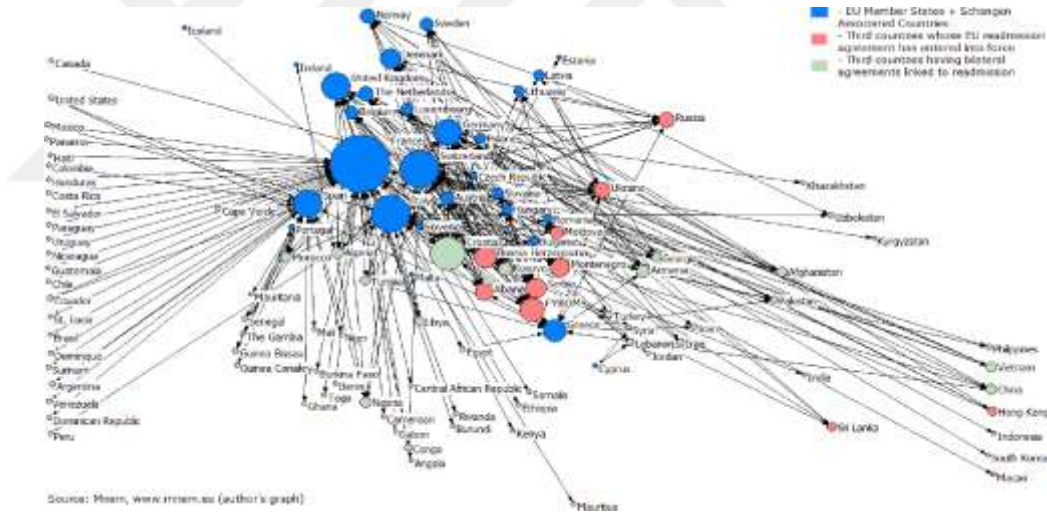
2009 yılında Lizbon Antlaşmasının yürürlüğe girmesiyle AB artık III. Nesil Geri Kabul Anlaşmalarını imzalamaya başlayacaktır. Birlik, üye devletlerden dışında üçüncü ülkelerden gelen vatandaşlar için de geri kabul yetkisini elinde bulunduruyordu (Batır,2017,594).

Bununla birlikte bahsedilen GKA Üye Devletlerin imzaladığı prosedürden farklılık göstermektedir.

Üçüncü Ülkelerle Geri kabul anlaşmalarında prosedür şöyle işlemektedir: Bakanlar Konseyi, bu üçüncü ülkeyle GKA yapılması için Komisyona yetki verir. Yetkiyi alan Komisyon, Üye Devletlerle ilgili devletle müzakere yapılmasından vazgeçip Birlik için uğraşmaya mecbur kılınır. Birlik adına imza yetkisi için de Konsey Parlamentaoya danışmak zorundadır(Roig ve Huddleston,2007,364).

2001 yılından bu yana Üçüncü Nesil Geri Kabul Anlaşmaları imzalanmaktadır. İlk geri kabul anlaşması, Hong Kong Özel Yönetim Bölgesi ile yapılmıştır.

Sonrasında Makao, Sri Lanka, Arnavutluk, Fas, Pakistan ile GKA yapılmıştır.

Kaynak: www.mirem.eu

Şekil 3.1. AB'nin imzalamış olduğu Geri Kabul Anlaşmaları

Yukarıdaki şemada görüldüğü gibi AB düzensiz göçle mücadelede en önemli argüman olarak GKA ları etkin bir şekilde sadece Üye Devletlerle değil üçüncü ülkelerle de yapmaya özen göstermiştir. Geri Kabul Anlaşmaları nispeten yeni bir olgudur ve standartlar üzerine inşa edilmiştir. 1996'dan beri GKA ların içine ticaret ve işbirliği hükümleri de eklenmeye başlanmıştır. Cezayir, Ermenistan, Azerbaycan, Hırvatistan, Mısır, Gürcistan, Lübnan,

Makedonya ve Özbekistan ile bu minvalde anlaşmalar imzalanmıştır(European Commission,2002,175).

İlk bakışta geri kabul anlaşmalarının işlevsiz ya da gereksiz görülebileceği düşünülebilir. Ancak bu tür anlaşmaların politik ve ekonomik bileşenleri de göz önüne alındığında ve sadece taraf ülke vatandaşlarını değil, transit ülke olarak kullanılan üçüncü ülke vatandaşlarını da kapsadığı düşünüldüğünde, bu tür anlaşmalar dış göç politikalarında önemli bir araç haline gelmektedir. (www.multeci.net,30.01.2023).

Table 4: Number of returned third-country nationals from each Member State, top-10 nationalities, 2009

	Albania	Morocco	Brazil	Ukraine	India	Iraq	China (including Hong Kong)	Afghanistan	Turkey	Algeria	Other	Total
Austria	90	125	15	130	235	240	190	165	250	55	4895	6300
Belgium	135	265	1265	345	75	30	75	20	85	55	1685	4035
Bulgaria	10	10	0	0	0	30	5	20	70	5	100	250
Cyprus	0	10	0	50	310	10	165	5	95	0	3855	4500
Czech Republic	0	0	0	415	0	0	10	0	10	0	405	840
Denmark	10	10	20	20	15	125	20	25	35	10	490	780
Estonia	0	0	0	10	0	0	5	15	0	0	70	100
Finland	10	20	5	20	30	250	50	35	30	10	1235	1695
France	275	2890	670	275	805	430	810	365	910	2930	8015	18375
Germany	180	300	75	170	460	585	270	155	1040	440	8185	11860
Greece	60040	20	5	70	35	320	15	470	375	15	1430	62795
Hungary	70	5	0	40	5	10	25	35	105	10	1945	2250
Ireland	5	0	200	10	5	10	20	0	5	0	565	820
Italy	1085	830	125	355	80	30	135	5	40	170	2440	5295
Latvia	0	0	0	20	0	0	5	5	5	0	160	195
Lithuania	0	0	0	110	5	0	5	0	45	0	740	905
Luxembourg	5	0	10	0	0	0	0	0	0	0	65	80
Malta	0	10	0	10	20	0	10	0	5	10	465	530
Netherlands	115	380	535	270	135	685	475	75	935	50	5340	8995
Poland	5	10	0	4300	20	15	75	5	35	10	2445	6920
Portugal	0	30	715	80	30	0	20	0	0	15	315	1205
Romania	40	25	35	110	40	40	1375	0	1200	5	1785	4655
Slovakia	5	0	0	335	10	5	10	45	10	0	470	890
Slovenia	95	25	10	140	5	10	105	25	55	5	1715	2190
Spain	70	10130	2225	295	165	20	245	15	245	2195	13230	28035
Sweden	80	65	10	60	60	3180	160	135	175	85	7955	11965
United Kingdom	845	215	5735	670	5715	2010	3350	5095	900	525	37460	62520
EU 27	63170	15375	11655	8310	8260	8035	7630	6715	6660	6600	107460	249870

Source: Eurostat. Returned persons refer to "third-country nationals who have in fact left the territory of the Member State, following an administrative or judicial decision or act".

Kaynak: www.commission.europa.eu

Şekil 3.2. 2009 yılında AB ülkelerinin Geri Kabul Sayıları

3.2. Geri Kabul Anlaşmalarının Genel İçeriği ve Uygulanması

3.2.1. GKA'ların AB Üye Ülkeleri Arasında Uygulanması

Geri kabul anlaşmaları teknik/karmaşık olduğundan dolayı zor bir süreçtir (Banazılı,2018,72).

Süreçte temel olarak üç belirleyici aktör bulunmaktadır:

(i) Ev Sahibi Ülke

(ii) Menşe ya da Transit Ülke

(iii) Geri Kabul Edilen Kişiler

Bu noktada, aslında aktörlerin çıkarları çatışma halinde olup, geri kabulü talep eden yani ev sahibi ülke yasadışı giren profilin sınır dışı olmasını isterken, menşe ya da transit ülke ise kendi yapısının bozulmaması ya da bu göçü yönetim kapasitesinin olmadığı nedeniyle geri kabulü reddedebilme yoluna gidebilmektedir (Banazılı,2018,73).

GKA'ların genel uygulamasına bakılırsa da;

1997 Amsterdam Antlaşmasında yer alan ortak geri kabul prosedürlerini incelediğimizde de birtakım kurallar ve yönergelerle karşılaşmaktayız. 4 Maddeden oluşan mutabakatta (Elsuwege,2011,32);

Madde A

Avrupa Topluluğu ve X Devleti, yasa dışı göç eylemlerini önlemek ve kontrol etmek için iş birliği yapmayı kabul eder.

Bu amaçla:

- X Devleti, bir Üye Devletin topraklarında yasa dışı olarak bulunan vatandaşlarını geri kabul etmeyi kabul eder.
- Avrupa Birliği'nin talebi üzerine ve daha fazla formalite olmaksızın ve Avrupa Birliği'nin her Üye Devleti, aşağıda belirtilen şekilde, kendi vatandaşlarını geri kabul etmeyi kabul eder.
- -X Devletinin topraklarında yasa dışı bir şekilde bulunan Topluluğun amacı (Avrupa Birliği Üye Devletleri ve X Devleti de kendi vatandaşlarına bu tür amaçlar için uygun kimlik belgeleriyle) geri kabul yöntemiyle yasadışı göçle mücadeledir.

Madde B

- Taraflar, talep üzerine X Devleti ile Avrupa Devleti arasında bir anlaşma akdetmeyi kabul ederler.
- X Devleti ve Avrupa Birliği Üye Devletleri için belirli yükümlülükleri düzenleyen Topluluk, Diğer ülke vatandaşlarının geri kabulüne yönelik bir yükümlülük de dahil olmak üzere, Geri Kabul Topluluğu ülkeler ve vatansız kişiler üzerinden geri kabulü sağlarlar.

Madde C

- Topluluk ile Madde B'de atıfta bulunulan anlaşmanın akdedilmesine kadar X Devleti, bir Üye Devletin talebi üzerine, aşağıdaki Üye Devletlerle ikili anlaşmalar akdetmek;
- Avrupa Topluluğu, X Devleti ile Devlet arasındaki geri kabule ilişkin özel yükümlülükleri düzenler.

(Diğer ülkelerin vatandaşlarının geri kabulüne yönelik bir yükümlülük de dahil olmak üzere ilgili Üye Devlet ve vatansız kişilerle ilgili)

Madde D

İşbirliği Konseyi, yasadışı göçü önlemek ve kontrol etmek için başka hangi ortak çabaların gösterilebileceğini inceler.

1999 Avrupa Konseyinin getirdiği diğer düzenleme de şu şekildedir;

Topluluk geri kabul anlaşmalarına yönelik olarak atılması gereken ilk adım,

Müzakerelerin başlaması gereken ülkeler üzerine olmuştur. SCIFA/Göç Sınırlar ve Sığınma Stratejik Komitesi- Göç, Sınırlar ve Sığınma Stratejik Komitesi üst düzey yetkilileri bir araya getirir. Göç, iltica ve sınırlar alanındaki çeşitli konuları stratejik düzeyde ele alır .

Çalışma grubu esas olarak aşağıdakilerle ilgilenir:

- Yatay ve kesişen sorunlar

- Siyasi açıdan önemli yasama önerileri
- Yasa dışı girişimler- (www.consilium-europa-eu.org , 05.02.2023)

başlangıçta her üye devletin hangi ülkeleri gerekli gördüğünü belirtmesine izin verilir. Ancak bu, hedef kitleyi seçmek için yeterli bir zemin olarak algılanmamıştır ve diğer hususlar, şu şekilde ifade edilmiştir:

I. Ülkelerin her biri ile bir geri kabul anlaşmasının uygunluğuna ilişkin dikkatli bir analiz ve ilgili ülkelerle istişareler

II. Bu alanda halihazırda yapılmış olan çalışmaların dikkate alınması

(İltica ve Göç Konulu Üst Düzey Çalışma Grubunun hazırladığı ve Genel İşler Konseyi tarafından kabul edilen Eylem Planları Ekim 1999'da, Fas ile geri kabul anlaşmalarının müzakere edilmesi ihtiyacı, Pakistan (Afganistan Eylem Planında) ve Sri Lanka;

III. Rusya ile ilgili Ortak Strateji ve Ukrayna ile ilgili ortak strateji taslağı şimdiden geri kabul anlaşmalarının imzalanması ;

IV. Geri Kabul Anlaşmaları bazı durumlarda verimsiz olabilir; değiştirmek resmi bir kurallar dizisi ile işleyen pratik işbirliği nedeniyle gecikmelere yol açacaktır. Kesin olarak formüle edilmiş prosedürlere bağlı kalma ihtiyacı;

V. Üye Devletlerin belirli durumlarla karşı karşıya olan özel konumu dikkate alınmalıdır.

3.2.2. GKA'ların Türkiye Nezdinde Uygulaması

Bu noktada 28 Haziran 2014 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşmanın Onaylamasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” adıyla imzalanan GKA analiz etmeye hangi maddelerin olduğuna ve önemli olanlara değinmeye çalışacağız (www.madde14.org, 03.02.2023).

Anlaşma 25 Madde ve 6 ekten oluşmakla birlikte, dibace bölümünde taraflar tanıtılmaktadır (Birlik olarak Avrupa Birliği, Türkiye olarak Türkiye Cumhuriyeti).

“Yasadışı göçle daha etkin mücadele etmek için iş birliklerini güçlendirmeye kararlı olarak ve taraflar daha önceki yapmış olduğu anlaşmalara hanel getirmeyerek” anlaşmanın çerçevesi çizilmektedir.

Madde 1’de Anlaşmada geçecek olan kavramların tanımları yapılır.

Madde 2 de kapsam belirtilir.

Madde 3’ te taraflar kendi vatandaşlarının geri kabul şartlarını ve usulünü ortaya koyar. Örneğin geri dönüş için gerekli olan seyahat belgeleri üç iş günü içinde tanzim edilebilir.

Madde 4 te “3.Ülke vatandaşlarının ve vatansız kişilerin geri kabulü” bölümü düzenlenmiştir.

Madde 5 ve 6 da ise AB’nin kendi vatandaşlarının geri kabul süreci yer almıştır.

Madde 7 de ise geri kabul usulünün nasıl olacağı;

Geri kabul başvurusunda aşağıdaki yer alan bilgiler önemlidir:

- (a) Kişinin kimlik bilgileri
- (b) Uyuğu tespit için ek kısmında doldurulacak olan form
- (c) Üçüncü ülke vatandaş/vatandaşları veya vatansız kişiyse istenecek bilgi/belgeler

Madde 9, Uyuğa ilişkin kanıtlar bölümüyle de, Anlaşmanın eklerinde yer alan belgelerle uyuğun kanıtlanması amaçlanmıştır.

Hiçbir belge sunulamazsa da geri kabul başvurusuna talep eden devlet yoluyla eklenecek bir talep üzerine, yetkili diplomatik ve konsolosluk birimleri konuya haiz kişinin vatandaşlığını kanıtlaması için kişiyle görüşerek düzenlemeler yapacaktır.

Diğer yandan AB’nin yaptığı GKA lara bakılırsa her devletle farklı prosedür kuralları üzerinden geri kabulü yaptığını görmekteyiz. Tabloda da görüldüğü gibi;

Tablo 3.1. Geri Kabul Anlaşmaları Prosedür Kuralları

	Pakistan	Gürcistan	Ermenistan	Cape Verde	Azerbaycan	Türkiye
Pasaport	E	E	E	E	E	E
Ulusal Kimlik Kartı	E	E	E	E	E	E
Doğum Sertifikası	H	D	H	D	D	D
Geçerli kimlik belgesi ve kimlik belgesine benzeyen belgeler	E	E	E	E	E	E
Fotokopiler	D	E	H	H	H	D
Tarihi geçmiş belgeler	H	D	D	H	D	D
Dijital Parmak izi	D	H	D	D	D	H
Biyometrik Fotoğraf	D	H	H	H	H	H
Giriş/Çıkış Kaydı	H	H	H	H	D	H
Gemi adamı cüzdanı	D	D	D	E	D	E
Seyahat Belgesi	E	E	E	E	E	E
Askeri kimlik kartı	D	D	D	E	D	E
İlgili kişinin beyanı	H	H	D	D	D	D
Tanıkların ifadesi	H	H	E	E	E	E
Dil belgesi	H	D	D	D	D	D
Ehliyet kartı	H	D	H	D	D	D
Şirket kartı	H	D	D	D	D	D
Pasaport yerine geçen belgeler	H	H	H	H	H	D
Diğer belgeler	H	D	D	D	D	D
E: Evet H: Hayır D: Değerlendirilebilir						

Kaynak: Implementation of EU Readmission Agreements Identity Determination Dilemmas and Blurring of Rights, 2017.

Tablonun analizinde Carrera’ya göre, Geri kabul ve sınır dışı işlemlerinin sürecinde en zor kısmı kimlik ve uyruk tespiti ve kişinin göç rotası almaktadır. Özellikle üçüncü ülke vatandaşlarının geri gönderilmesinde taraf devletin kimlik tespiti ve talep edilen ülkeye kanıt gösterebilme yükümlülüğü bulunmaktadır (Yıldız, 2020,130). Bu süreç tabloda da görüldüğü üzere farklılık göstermekte ve bu sürece dahil olan saha elemanlarının geri gönderilecek kişiye özel mülakat alması, dil analizi yapması, parmak izi ve fotoğraf karşılaştırması ve ülke temsilcilikleriyle istişareye kadar gidebilmektedir (Carrera,2016,32).

4. AB-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN GERİ KABUL SÜRECİ VE ANLAŞMALARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye 1960lı yıllara kadar geleneksel göç politikasını uygulayarak sınır kapılarını kapalı tutmaya gayret etmiştir (Pusch ve Wilkoszewski,2020,42). Bu yıllarda turizmi teşvik ve yurtdışına işçi gönderilmesi gündeme gelmiş, 1980lerdeki Bulgaristan'dan 300.000 Türk nüfusun Türkiye'ye göç etmesiyle 2000 yılından itibaren özellikle de 2011 Suriye İç Savaşında sürecinde kitlesel göç akımından sonra Türkiye göç konusunda hem bir göç ülkesi (hedef ülke) hem de Avrupa'ya geçişlerde transit ülke olmuştur (Castles ve Miller, 1993,182).

Bugün Türkiye, kapılarını hem yurttaşlara hem de yasal sürecin içinde kalacak şekilde ikamet edecek yabancılara açmış ve göreceli olarak liberal bir sınır politikası izlemiştir. Bu noktada Türkiye'ye gelen göçmen profilleri ise şu şekildedir (Pusch ve Wilkozewski,44);

Suriyeli sığınmacılar: Suriye iç savaşı nedeniyle Türkiye'ye sığınan en büyük grup göçmenlerdir. Türkiye'de kayıtlı olan Suriyeli sığınmacı sayısı 4 milyona yakındır.

Afganistanlılar: Afganistan'da devam eden iç savaş ve Taliban kontrolündeki bölgelerden kaçan Afgan göçmenler, Türkiye'ye ikinci büyük göçmen grubunu oluşturur.

Iraklılar: Irak'taki savaş ve çatışmalar nedeniyle Türkiye'ye göç eden Iraklı göçmenler de Türkiye'de önemli bir göçmen grubunu oluşturur.

İranlılar: İran'da siyasi ve ekonomik nedenlerden dolayı göç eden İranlılar, Türkiye'ye gelen göçmenler arasında yer alır.

Afrikalılar: Afrika'dan gelen göçmenler de Türkiye'de varlıklarını hissettirirler. Bu grup içinde Nijeryalılar, Kamerunlular, Kongo'lular, Ganalılar, Senegalli ve Gambiyalılar gibi farklı ülkelerden gelen göçmenler yer alır.

Asyalılar: Türkiye'ye gelen göçmenler arasında Gürcistan, Pakistan, Bangladeş, Tacikistan, Özbekistan, Kazakistan, Rusya, Çin ve Filipinler gibi Asya ülkelerinden gelen göçmenler de bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra ise;

Nitelikli göçmenler: Yüksek eğitilmiş ve uzmanlaşmış kişiler, yurtdışındaki iş imkanları veya daha iyi yaşam standartları için düzenli göç edebilirler.

Aile birleşimi göçmenleri: Aileleriyle bir araya gelmek isteyen ve yasal yollarla bir ülkeye yerleşmek isteyen göçmenler, düzenli göç edebilirler.

İşçi göçmenleri: Yetersiz iş imkanları olan ülkelere daha iyi bir iş bulmak için göç eden insanlar, düzenli olarak göç edebilirler.

Öğrenci göçmenleri: Yüksek öğrenim görmek için başka bir ülkeye gitmek isteyen öğrenciler, düzenli olarak göç edebilirler.

Girişimci göçmenler: Kendi işlerini kurmak veya yatırım yapmak için bir ülkeye gitmek isteyen girişimciler, düzenli olarak göç edebilirler.

Turistler: Bazı turistler, bir ülkede daha uzun süre kalmak isteyebilirler ve bu nedenle uzun vadeli vize veya oturma izni alarak düzenli olarak göç edebilirler (www.goc.gov.tr,01.04.2023).

Türkiye'nin geri kabul sürecine bakılırsa, halihazırda toplam 20.000 kapasiteli 29 geri gönderme merkezi bulunmaktadır. 1 Ocak- 9 Mart 2023 tarihleri arasında geri gönderilen düzensiz göçmen sayısı 20496 olup, bu uyruklar içerisinde 6679 Afganistan, 1357 Pakistan, 12460 Diğer uyruklar bulunmaktadır (www.goc.gov.tr, 11.03.2023).

1	ADANA
2	ADANA 2
3	AĞRI
4	ANKARA
5	ANTALYA
6	AYDIN
7	BALIKESİR
8	BURSA
9	ÇANAKKALE
10	ÇANKIRI
11	EDİRNE
12	ERZURUM 1
13	ERZURUM 2
14	GAZİANTEP
15	HATAY
16	İSTANBUL(BİNKILIÇ)
17	İSTANBUL(SİLİVRİ)
18	İSTANBUL (TUZLA)
19	İZMİR
20	KAYSERİ
21	KIRKLARELİ
22	KOCAELİ
23	KÜTAHYA
24	MALATYA 1- MALATYA 2
25	MUĞLA
26	NİĞDE
27	ŞANLIURFA
28	VAN
29	İĞDIR

Kaynak: www.goc.gov.tr

Şekil 4.1. Türkiye’deki Geri Gönderme Merkezleri

AB-Türkiye ilişkilerinde geri kabul süreçlerine ilişkin olarak temelde üç farklı uygulamanın ele alınması gerekmektedir. Bunlar:

- Türkiye ve Yunanistan Geri Kabul Anlaşması

- 2013 AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması
- 18 Mart 2016 AB-Türkiye Mutabakatı (Yıldız, 2020,134).

4.1. Türkiye-Yunanistan Geri Kabul Anlaşması

Taraflar arasında Ankara’da 8 Kasım 2000 tarihinde “Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ve Yunanistan Cumhuriyeti Kamu Düzeni Bakanlığı Suç ile Özellikle Terörizm, Örgütlü Suçlar, Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Yasa dışı Göç ile Mücadelede İş birliği Anlaşması” imzalandı (Özer,2020,1607). Anlaşma, Türkiye’de 26 Nisan 2001 tarihinde 4654 No’lu Uygun Bulma Kanunu ile resmen yürürlüğe girmiş olup dönemin Türkiye Cumhuriyeti adına Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Yunanistan Cumhuriyeti adına ise Dışişleri Bakanı George A. Papandreu tarafından imzalanmıştır.

Önceden incelenen Geri Kabul Anlaşmasına benzer bir metin olarak tarafların uyruklarının vatandaşlıklarının ispatı, hangi durumlarda vatandaşlığını ispatlayacağı, üçüncü ülke vatandaşlarının girişleri, geri kabul usulü, bu süreçteki masraflar, yetkili makamlar ele alınmıştır (www.tbmm.gov.tr, 10.03.2023). Anlaşma deniz değil, kara sınırına yönelik geçişler için uygulanagelmıştır. 15 Temmuz 2016 da Türkiye’de meydana gelen darbe girişimi sonucunda Yunanistan’a kaçan 8 askerin Türkiye’ye iadesi gerçekleşmeyince söz konusu ikili geri kabul anlaşması (Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun 2018 yılında yapmış olduğu beyan) askıya alınmıştır (Anadolu Ajansı,2018)

Bahse konu anlaşmada özellikle Yunanistan’ın 2016 ya kadar çok az düzensiz göçmenin iadesinin gerçekleştirdiği, Yunanistan’ın Cenevre Sözleşmesi ve geri kabul anlaşmasını yok sayarak, sözleşme hükümlerine aykırı bir şekilde düzensiz göçmenleri Türkiye tarafına ittiği tespit edilmiştir (Yıldız,2020, 135).

Yunanistan tarafı da “15 Temmuz darbe girişiminden sonra 8 Türk askerinin Yunanistan’a firar ettiği günden bu yana zaten hiçbir iradenin gerçekleşmediğini” açıkladı (www.bbc.com,10.03.2023).

4.2. 2013 Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması

16 Aralık 2013'te taraflar arasında Vize Serbestliği öncelik hale getirilerek Ankara'da gerçekleştirilen törenle anlaşma imzalanmıştır (www.mfa.gov.tr, 20.04.2023). AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması, karşılıklılık ilkesine dayanarak, Türkiye üzerinden transit geçen üçüncü ülke vatandaşlarının, vatansız bireylerin ve gelecek düzensiz göçün düzenli bir şekilde geri kabulünü öngörmektedir (Yıldız,2020,136).

Bu durumda sunulan vize muafiyeti, biyometrik pasaporta sahip Türk vatandaşlarına Schengen ülkelerine en fazla üç ay süreyle giriş yapma imkanı sunmaktaydı (Yıldız,2020, 137).

Anlaşmanın yol haritasında Türkiye'den istenen reformlar arasında şu başlıklar yer almaktadır: (72 Kriter olarak da adlandırılmaktadır)

- Anlaşmanın yürürlüğe girmesi ve uygulanması
- Avrupa'ya düzensiz göçün olduğu kaynak ülkelerle geri kabul anlaşmalarının imzalanması
- AB standardında pasaport uygulaması, sınır kontrollerinin dikkatli bir şekilde yapılması
- Sınır geçişleri ve görevlilerinin AB müktesebatına göre reforme edilmesi
- AB'ye büyük miktarda yasa dışı göçmenin ulaştığı ve güvenlik açısından risk teşkil ettiği durumlarda, vize verilmemesi ve Türkiye'ye giriş koşullarının yeniden değerlendirilmesi
- Havaalanı aktarmaları sırasında üçüncü ülke vatandaşlarının geçiş yapabilmesi için transit vize verilmesi
- Türkiye'ye seyahat edecek AB üyesi ülke vatandaşlarına vize uygulamasının olmaması

- Sığınmacı ve mültecilere yönelik uygulamaların uluslararası standartlarda olması
- Mülteci statüsündeki kişilerin sosyal entegrasyonunu sağlama
- Göçmenlere ilişkin kanunların AB müktesebatına uygun olması
- Türkiye sınırları içinde düzensiz bir şekilde bulunan üçüncü ülke vatandaşlarının sınır dışı edilmesi
- Sınır ötesi suç örgütleri, kaçakçılık, terörizm ve yolsuzluğun önlenmesi ve bu konularda uluslararası antlaşmaların yürürlüğe konulması.
- AB'nin Türkiye'deki mültecilerin ve vatansızların kimlik bilgilerine erişimine izin verilmesi(Europol ile koordinasyon)
- AB normlarına uygun olarak kişisel verilerin korunması ile ilgili yasal süreçlerin uyarlanması.

Türkiye de bu başlık kriterlerine istinaden meşruhat adı altında bazı yorumlar, çekinceler koymuştur:

- AB, bu noktada değerlendirmelerini adil ve karşılıklılık gözeterek yapmalıdır.
- Türkiye'nin üçüncü ülke vatandaşları için GKA'yı uygulamaya koyduğu zaman AB de Türk vatandaşlarına vize muafiyeti uygulamasını yerine getirecektir. Yoksa Türkiye anlaşmayı fesh etme hakkına sahiptir.
- Tarafların vize uygulaması mütakabiliyet çerçevesinde gerçekleşecektir.
- AB üyesi olup Schengen bölgesinin dışında kalan ülkelerle yapılması istenen GKA'ların uygulanabilmesi için bu ülkelerin de Türk vatandaşlarına vize uygulamasını kaldırması beklenmektedir.
- Türkiye'nin AB'deki sınır komşuları Yunanistan ve Bulgaristandır.
- Türkiye'nin sınırlarında aldığı güvenlik önlemlerinde özellikle Yunanistan'la deniz sınırları konusunda belirsizlik yaşanmaktadır.

- Türkiye'nin AB vize politikalarına uyumu ancak AB ye tam üye olduğunda değerlendirilecektir.
- Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koymuş olduğu coğrafi kısıtlamayı AB'ye tam üye olduğu zaman kaldıracaktır.
- Türkiye, yalnızca GKA ve vize süreciyle doğrudan alakası olan uluslararası sözleşmelerle muhatap olduğunu beyan etmiştir.
- Türkiye, GKA'nın uygulanması sırasındaki bazı başvuruları haklı nedenlere dayandırıp reddedebilir
- Türkiye'den AB'ye sahte belgelerle giriş yapan kişilerin sayısının sorumluluğu Türkiye'ye bırakılamaz (www.setav.org, 20.04.2023).

Taraflara yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri adına 3 yıllık süre tanınmıştır. 29 Kasım 2015 Zirvesinde tekrar bir araya gelen taraflardan AB Komisyonu artan düzensiz göç akınlarına müdahale amaçlı Türkiye'de Geçici Koruma altında bulunan Suriyelilere destek sağlamak için 3 milyar Euro, 2018 yılında da 3 milyar olmak üzere toplamda 6 milyar Euro kaynak sağlamayı taahhüt etmiştir (www.mfa.gov.tr, 20.04.2023). Aynı zamanda Türkiye'nin AB üyelik sürecinin yeniden gözden geçirilmesi, Türk vatandaşlarına vize kolaylığı işlemlerinin başlatılması vaadi verilmiştir (www.mevzuat.gov.tr, 20.04.2023)

Türkiye tarafı ise bu vaatler karşılığında Ege sahillerinde güvenlik kontrollerini artıracak, Suriyeli sığınmacılara çalışma izni vererek yaşam koşullarını iyileştirecekti (www.consilium.europa.eu, 20.04.2023).

Ancak taraflar düzensiz göçü kontrol altına alma konusunda uzlaşsalar da bugüne kadar bir çok sorunu hala çözememişlerdir (Kışlık,2018,70). Türkiye cephesinden istenilenlere bakılacak olunursa;

- Belge güvenliği AB ile olan müktesebat ve uyum gerçekleştirilmesi
- Özellikle Yunanistan ve Bulgaristan ile üçlü bir mekanizmanın kurularak düzensiz göçle mücadele edilmesi

- Türkiye'nin özellikle düzensiz göçe kaynaklık eden ülkelerle GKA imzalamasının istenmesi
- AB vize politikasına uyuma önem verilmesi
- EUROPOL teşkilatıyla iş birliğinin geliştirilmesinin istenmesi
- Kişisel verilerin korunması konusuna resmiyet kazandırılması
- İnsan hakları bağlamında Avrupa İnsan Hakları Bildirgesinin 4 ve 7 numaralı protokollerine taraf olunması
- Azınlıkların haklarının korunması ve toplumsal sürece entegre edilmesi(Burada Roman topluluğundan bahsedilmiştir)
- Terörle mücadele, siber suçların önlenmesi ve organize suçların AB müktesebatına göre düzenlenmesi isteği
- Mülteci başvurularının en kısa sürede karara bağlanması ve Suriyeli sığınmacılara ek olarak diğer yabancı uyruklulara da çalışma izni verilmesi

AB cephesi de söz konusu zirvede 2016 yılının Ekim ayına kadar Türk vatandaşlarına vize kolaylığı getireceğini söylemesine rağmen bu konuda herhangi bir somut adım atmamıştır (Marancı,2021,310). Türkiye, yasal yollardan gelen sığınmacıları AB nin topraklarında yaşamayı teklifini sunmuş olmasına rağmen herhangi bir dönüşü olmamıştır. Son olarak da AB'nin Türkiye'ye vaat ettiği 3 milyar Euro ödenmemiştir (Marancı,2021,312).

7 Mart 2016 tarihinde Brüksel'de gerçekleşen zirvede ise Türkiye, düzensiz göçle mücadelede AB tarafına birtakım önerilerde bulunmuştur:

1. Ege'de yaşanan göçmen ölümlerin önlenmesi (2 Eylül 2015 tarihinde Suriyeli Aylan bebeğin ölümü Dünyayı derinden etkilemiştir)
2. İnsan kaçakçılığıyla mücadele

3. Yasadışı göçü AB'ye yerleştirme programıyla yasal hale getirme
4. Vaat edilen 3 milyar avronun ivedilikle yerine getirilmesi ve 2018 sonunda verilecek diğer 3 milyar avro ile toplamda 6 milyar avroluk desteğin sağlanması
5. Türkiye'nin AB üyelik müzakere sonuçlarının hızlandırılması
6. Vize Serbestisi vaadinin bir an önce gerçekleştirilmesi (Marancı,2021,311).

2015 yılının yaz ayları Avrupa ya göç akınında emsali görülmemiş bir sahnenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uluslararası Göç Örgütünün raporlarına göre 2015 in ilk dokuz ayında 710.000 sığınmacı AB sınırlarından geçmiştir (Nas,2015,181) Bu tablodan sonra AB, kriterler konusundaki yumuşak tavrını sertleştirerek her kriterin gerçekleştirilmesi kararını vermiştir.

4.3. 18 Mart Mutabakatı

AB tarafından yayınlanan 4 Mart 2016 tarihli rapordan önce, tamamen 19, neredeyse 17, kısmen 24 kriter karşılanmış ve iyileştirme çalışmalarına devam edilmiştir. 9 kriter kısmen karşılanmış, 3 kriter ise hiç karşılanmamıştır. Bu raporda yer alan 72 kriterin sadece bir kısmı tam olarak karşılanmıştır ve çalışmaların devam etmesi gerekmektedir. (Ekinci,43, 2016).

72 kriterden bazılarını başlıklar halinde sıralamak gerekirse;

İnsan haklarına, hukukun üstünlüğüne ve demokrasiye saygı gösterme

Siyasi kriterlere uyum sağlama

Ekonomik kriterleri yerine getirme

AB iç hukukuna uyum sağlama

Gümrük birliği prensiplerini uygulama

Kamu alımları ve rekabet politikası alanında uyum sağlama

Tarım ve kırsal kalkınma politikalarında uyum sağlama

Balıkçılık politikasında uyum sağlama

Ulaştırma politikasında uyum sağlama

Enerji politikasında uyum sağlama

Sanayi politikasında uyum sağlama

Çevre politikasında uyum sağlama

Tüketici ve sağlık koruma politikalarında uyum sağlama

Adalet ve iç işleri politikalarında uyum sağlama

Mali kontrol ve mali işbirliği alanında uyum sağlama

Bilim ve araştırma politikalarında uyum sağlama

-Eğitim ve kültür politikalarında uyum sağlama

-Sosyal politikalar ve istihdam politikalarında uyum sağlama

-Bölgesel kalkınma politikalarında uyum sağlama

-Yargı sistemi reformu

-Temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması

-Basın ve ifade özgürlüğünün sağlanması

-Hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi

-Hapis cezalarının insan hakları standartlarına uygun hale getirilmesi

-İfade ve örgütlenme özgürlüğünün korunması

-İfade özgürlüğüne ilişkin mevzuatın uyumlaştırılması

-İfade ve medya özgürlüğünün güvence altına alınması

-Etnik ve dini azınlıkların haklarının korunması

- Kadın ve cinsiyet eşitliğine yönelik politikaların uygulanması
- Çocuk haklarının korunması
- İşkence ve kötü muamele yasağının uygulanması
- İnsan ticaretiyle mücadele
- Mültecilerin ve sığınmacıların haklarının korunması
- Yargı bağımsızlığı ve etkinliğinin sağlanması
- Yargı reformu ve adli sistemin etkinliğinin artırılması
- Kamu yönetimi reformu
- Yolsuzlukla mücadele
- Organize suçlarla mücadele
- Polis teşkilatının reformu⁸

Türkiye'nin bu noktada hiç karşılayamadığı kriterler şunlar olmuştur:

- Yolsuzlukla Mücadelede GRECO⁹ ile koordinasyon
- Düzensiz göç konusunda EUROPOL¹⁰ ile kapsamlı iş birliği
- Terörizmle mücadele, özgürlük ve güvenlik hakkı, adil yargılanma hakkı, ifade özgürlüğü, toplantı dernek kurma özgürlüklerini AB içtihatları doğrultusunda düzenleme

Mutabakat, Brüksel de yapılan zirveyle 18 Mart 2016 tarihinde kabul edilmiştir. Mutabakatın konuları arasında;

- Yunan adalarında bulunan düzensiz göçmenlerin kabulü

⁸ www.ec.europa.eu

⁹ Avrupa Konseyi'nin yolsuzlukla mücadeleyi izleme organı

¹⁰ Avrupa Polis Teşkilatı

- Alınan her bir Suriyeli sığınmacıya karşılık, Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriye uyruklu yabancının AB yerleştirme programına dahil edilmesi(Birebir Formülü)
- 20 Mart 2016 tarihinden itibaren 5 Yunan adasına yasa dışı giriş yapan sığınmacıların kabulü,
- -Ege Denizi’nde düzensiz göçün kontrol altına alındıktan sonra, AB topraklarına yerleştirme sürecini başlatmak için "Gönüllü İnsani Yerleştirme Programı"nın uygulanması planlanması
- -AB'nin Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için taahhüt ettiği 3 milyar avro yardım sürecinin hızlandırılması ve ayrıca 2018 yılı sonuna kadar taahhüt edilen ek 3 milyar avro kaynağın sağlanması
- Türk vatandaşlarının Schengen bölgesine vizesiz girişlerinin en geç Haziran ayına kadar gerçekleştirilmesi,
- Üyelik müzakeresi içinde yer alan mali hükümlerin görüşmeye açılması
- Gümrük Birliği görüşmelerinin güncellenerek sürdürülmesi
- Suriyelilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve AB iş birliğinin artırılması

Taraflar özellikle düzensiz göçe son vermeye kararlı olduklarını belirterek zirvede 9 madde üzerinde mutabakata varmışlardır (Karaca,2020,178).

Mutabakatın 1.maddesinde Türkiye’nin geri kabul yükümlülüğünün usul ve şartları düzenlenmiştir. Buna göre 20 Mart 2016’dan itibaren Türkiye’den Yunan adalarına geçiş yapan düzensiz göçmenlerin Türkiye’ye uluslararası hukuka riayet iadesi gerçekleşecek. Yunanistan’ın yükümlülüğü ise Türkiye’den Yunan adalarına geçen göçmenlerin BMMYK ile koordineli olarak sığınma başvurusunun alınmasıdır (www.consilium.europa.eu, 20.04.2023)

Bildirideki başka bir önemli madde ise, Yunan adalarından Türkiye'ye iade edilen her bir Suriyeli için AB tarafından bir Suriyeli Türkiye'den kabul edilecektir. Bu, birebir formülü olarak da bilinen bir anlaşmadır. (72.000 Suriyeli)

Bahse konu iki maddenin uygulanmasıyla birlikte sınır geçişlerinde minimum azalmalar yaşanmıştır. Örneğin 2016 yılının ilk üç ayında 151.452 olan sayı son dokuz ayda 21.995 olmuştur (www.esiweb.org, 20.04.2023). 2019 Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı'nın haberine göre de Yunanistan'dan Türkiye'ye son 4 senelik zarfta bin 892 kişi geri dönmüştür (www.euronews.com, 20.04.2023).

Bunun yanı sıra birebir formülüyle Avrupa'ya yerleştirilenlerin sayısı ise 24.825'tir (www.goc.gov.tr, 20.04.2023).

3. maddesinde düzensiz göçü önlemek için her türlü önlemin taraflarca alınacağı belirtilmiştir. AB ve diğer komşu ülkelerle sürece iş birliğini sürdürecektir.

4. maddesinde düzensiz göç sona erdiği zaman "Gönüllü İnsani Kabul Planı"nın uygulanacağı ve AB üyesi ülkelerin bu programa katkı yapacağı bildirilmiştir.

Zirvenin bir diğer önemli maddesi de AB'nin Türkiye'ye yapacağı mali yardıma ilişkin 6.maddedir. 3+3 Milyar Euro olarak planlanan yardım vaadinin fiilen 750 milyon Eurosu kaynak olarak aktarılmıştır (Karaca,2020,179).

Mutabakat kapsamındaki taahhüdü olan Türk vatandaşlarının Schengen bölgelerine vizesiz seyahatinin gerçekleşmemesi gerekçesiyle Temmuz 2019'da Geri Kabul Anlaşması askıya alındı (www.aa.com, 20.04.2023). Bu durumda hukuki olarak 18 Mart Mutabakatın uygulaması da durmuş oluyordu. Fakat göçmenler açısından uygulamasına devam edilmiştir (Ekşi,2017,73). Dolayısıyla pratik açıdan Mutabakat, Geri Kabul Anlaşmasından ayrı olarak değerlendirilmektedir/değerlendirilmelidir.

Mutabakatın kırılma noktası tam olarak 27 Şubat 2020 de ¹¹İdlib'de Türk Silahlı Kuvvetlerine olan saldırıydı. Ertesi günü Türkiye'den ayrılmak isteyen mülteciler için

¹¹ Rusya ya bağlı Suriye silahlı kuvvetlerinin bölgedeki göç akınını durdurmak için bölgede bulunan Türk Silahlı Kuvvetlerine gerçekleştirmiş olduğu saldırı

sınırları açma kararı alındı. Artık Türkiye, sığınmacılar konusunda verilen sözlerin tutulmaması aynı zamanda İdlid meselesinde AB tarafının yanında olmaması nedeniyle göçmenlere her hangi bir durdurma politikası izlemeyeceğini duyurmuştur (Çam ve Keleş,2020,6399).

Bu süreçten sonra Pazarkule Sınır Kapısından geçen birçok sığınmacı, Avrupa'ya geçmeye çalışmış fakat özellikle Yunanistan hükümetinin sert tepkisiyle karşılaşmıştır (www.bbc.com, 20.04.2023). Kastanyes sınır kapısını zorlayan sığınmacı topluluk ile Yunanistan hükümetinin polisleri arasında arbede çıkmış, sınır kapısı 1 Temmuz tarihine kadar giriş çıkışlara kapatılmıştır (www.trthaber.com,20.04.2023).

Dönemin başbakanı Miçotakis, yaşananlar üzerinde herhangi bir sorumluluklarının olmadığını, sınır güvenliklerini güçlendirdiklerini belirtmiştir (www.bbc.com,20.04.2023).

Türkiye tarafı, Mutabakatın güncellenmesini, AB tarafının sadece maddi olarak değil somut destek vererek “düzensiz göç konusunda büyük ölçüde etkilenmiş olup, sadece adil bir yük ve sorumluluk paylaşımı ¹²” istediği kaydedilmiştir (Marancı,2021,317).

4.4. Geri Kabul Anlaşmalarının Taraflara Kazanç ve Kayıpları

Türkiye tarafının kazançları:

- Düzensiz göçle mücadelede başarı sağlanmıştır/sağlanmaya devam edilmektedir. 2018 Nisan ayı değerlendirmesine göre Türkiye'den AB'ye geçişler %97 oranında azalmıştır.
- AB'den alınan kaynaklarla Suriyelilerin eğitim, sağlık hakkı başta olmak üzere birçok farklı alanda entegrasyon çalışmalarının sağlanması
- 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu altyapısıyla Göç İdaresi Başkanlığının, eski adıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kurulması, göç yönetiminin sivilleştirilmesi

¹² Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Hami Aksoy'un açıklamaları

- Kişisel Verilerin Korunma Kanununun çıkarılarak, Kişisel Verilerin Korunma Kurumunun kurulması
- Düzensiz göçün geldiği (kaynak) ülkelerle iyi ilişkilerin kurulması. Örneğin; Pakistan, Afrika ülkeleri (Kaya,2022,7)
- Türkiye'nin 2010 dan itibaren biyometrik pasaport uygulamasına geçmesi
- Türkiye'nin 25/5 maddesine göre anlaşmayı tek taraflı feshetme hakkının olması¹³

Türkiye tarafının kayıpları:

- Vize serbestisi uygulamasının gerçekleşmemesi
- AB tarafından sağlanacak 3+3 milyarlık avronun sadece 750 milyon avrosunun aktarılması
- Anlaşmanın adil bir yük paylaşımı içinde olmaması
- Düzensiz göçle mücadelenin getirdiği yıpranma ve enerji kaybı
- AB üyelik sürecinin sekteye uğraması
- Bahse konu anlaşmada kaç kişinin Türkiye'ye geri gönderileceği konusunda uzlaşının olmaması
- Geri kabulü gerçekleşen profilin tam olarak Türkiye'de entegrasyonunun sağlanamaması (Kaya, 2022,8).
- Geri kabul sürecinin teknik altyapısı ve gerekli yasal düzenlemeleri oluşmadan sürece başlanması ve devam edilmesi
- Anlaşmaya taraf olan devletlerin kendi üzerine düşen yükümlülükleri yapmaması
- Vize serbestisinin anlaşma maddelerinde net bir şekilde ortaya konmaması

¹³ <https://www.mfa.gov.tr/soru-cevap.tr.mfa>

- Anlaşmanın AB'ye değil Türkiye'ye yükümlülük getirmesi
- Düzensiz göçmenlerin Türkiye'ye ekonomik ve sosyal maliyetinin olması

AB Tarafının Kazançları:

- Sınırlarını güvence altına alması
- Düzensiz göçle mücadelede başarılı olması
- Demografik yapısının bozulmaması
- Sosyoekonomik devinimin önüne geçilmesi
- İşsizlik önlenip, kayıtdışı ekonomi giderilerek nitelikli istihdamın sağlanması
- Sınır dışı etmekten daha pratik, hızlı bir söylem içeren GKA'nın kullanılmaya devam edilmesi

AB Tarafının Kayıpları:

- Türkiye konusunda çifte standart uygulaması
- Geri kabul sürecinde insan hakları ihlalleri meydana getirmesi
- Anlaşmada yer alan birebir formülünü tamamen uygulamaması
- Diğer ülkelerle imzaladığı GKA standardından Türkiye konu olduğu zaman çıkmış olması
- Düzensiz göçmen sayısını azaltma amacını öne çekerek Türkiye'nin müzakere sürecini önemsememesi
- Vize serbestisi konusunda gereken adımları atmaması
- Ege'de yaşanan sayısız göçmen ölümleri
- Türkiye'nin aday ülke değil stratejik ortak konumunda görülmesi
- Türkiye'yi düzensiz göç konusunda desteklemek için verilmesi taahhüt edilen ek kaynak olan 6 milyar avronun çok az bir kısmının verilmesi

- Taraflar arasında güven ilişkisini zedelemesi
- Anlaşmanın teknik altyapısının gelişmemesi
- Geri kabul sürecinde uluslararası koruma başvuruları dikkate alınmayıp toplulukların Türkiye'ye iade edilmesi
- Yunanistan nezdinde Türkiye'yi güvenli ülke olarak görüp gelen sığınmacıları Türkiye'ye geri göndererek, düzensiz göç yükünü paylaşmaması

SONUÇ

Göç, insanlık tarihinden beri varolagelmiş, sadece insanlığı değil bir çok canlıyı ve birden fazla disiplin alanına ilgilendiren bir olgu olmuştur. Göç olgusu tarih boyunca çeşitli şekillerde zuhur etmiştir. Örneğin; iç göç, mevsimlik göç, serbest göç, uluslararası göç gibi.

Teorilerine gelinecek olunursa da, Alman coğrafyacı Ravenstein'in göç kanunuyla başlayan teoriler silsilesi bir çok akademisyen ve bilim adamının kendi savları üzerinden şekillenerek devam etmiştir.

Tarihsel gelişmelerin üzerinden gidildiğinde göç, özellikle 1960 lardan sonra uluslararası boyutta artarak günümüze kadar gelmektedir.

Bu noktada Türkiye Cumhuriyeti göç veren(kaynak), transit ve göç veren(hedef) bir ülke olagelmiştir. Özellikle komşu coğrafyasındaki çalkantılar sebebiyle, Türkiye büyük bir göçmen akınına maruz bırakmıştır ve ülke, tarihsel sorumluluğu gereği bu insanlara kapılarını açmıştır.

1980'lerden itibaren, Türkiye sadece bir göçmen ülkesi değil, aynı zamanda göç alan bir ülke konumuna yükselmiştir. 1990'lı yıllardan sonra Türkiye düzensiz göç olarak adlandırılan bu göç türüyle tanışmıştır. Düzensiz göç, bir yabancının ülkeye yasadışı yollarla girmesi, çıkması ya da ülkeye yasal yollarla girmiş olup, yasal kalış süresi dolmasına rağmen ülkede kalmaya devam etmesi veya izinsiz çalışması durumlarını ifade etmektedir.

Bölgeyi düzensiz göç konusunda çekici kılan bir çok faktör bulunmaktadır:

Coğrafi konumu: Türkiye, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesişme noktasında yer alması nedeniyle düzensiz göçmenler için bir geçiş ülkesi konumundadır.

Ekonomik imkanlar: Türkiye, bölgedeki diğer ülkelere göre daha yüksek bir yaşam standardı ve ekonomik imkanlar sunmaktadır. Bu nedenle, düzensiz göçmenler Türkiye'yi bir ekonomik fırsatlar ülkesi olarak görüp buraya gelmektedirler.

İnsani değerler: Türkiye, insan hakları ve demokrasi konusunda duyarlılığıyla bilinmektedir. Savaş ve zulüm gibi nedenlerle ülkelerinden iltica eden insanlar için Türkiye, bir sığınak ve yardım merkezi olarak görülmektedir.

Dil ve kültür benzerliği: Türkiye, bazı düzensiz göçmenler için dil ve kültür benzerliği açısından çekici bir ülkedir. Özellikle, Türkiye'ye yakın coğrafyalardan gelen göçmenler, Türkiye'de daha kolay uyum sağlayabileceklerini düşünebilirler.

Geçmiş tecrübe: Türkiye, tarihsel olarak bir göçmen ülkesi konumunda olduğundan, bu konuda tecrübe sahibi bir ülkedir. Türkiye'nin geçmişteki göçmenler için sağladığı imkanlar ve barınma alanları, düzensiz göçmenler için de bir çekim noktası oluşturabilir.

Bu noktada Türkiye düzensiz göçle mücadele ederken çeşitli mücadele araçlarını kullanmıştır. Bunları sıralamak gerekirse; 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Kanunun temelinde kurulan Göç İdaresi Başkanlığı eski adıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğüdür. GİB bünyesinde de düzensiz göçle mücadele etkinliği artırmak amacıyla 15.07.2018 tarihinde yayımlanan 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Düzensiz Göçle Mücadele Dairesi kurulmuştur.

Yine düzensiz göçle mücadelede Göç İdaresi Başkanlığı bünyesinde İçişleri Bakanlığı tarafından kurulan Geri Gönderme Merkezleri araç olarak kullanılmıştır. Göç İdaresi Başkanlığınca işletilen 30 adet geri gönderme merkezi bulunmaktadır.

Ülkede kalış hakkı bulunmayan, yasadışı giriş/çıkış yapan, giriş süre yasağını/ikamet/vize süresini ihlal eden, izinsiz çalışan, adli/idari suça konu olanlar sınır dışı edilinceye kadar idari gözetim altında Geri Gönderme Merkezlerinde tutulmaktadır.

Türkiye, düzensiz göçle mücadelede tek başına hareket etmek yerine diğer ülkeler ve kuruluşlarla işbirliği yaparak bu sorunu çözmeye çalışmıştır. Artık düzensiz göç, sadece ülkelerin kendi sorunu değil, uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Bu nedenle, uluslar arası topluluk, ikili, bölgesel ve küresel işbirlikleri kurarak düzensiz göçle mücadele etmektedir. Türkiye de bu kapsamda ulusal ve uluslararası kurumlarla iş birliği yaparak daha etkin ve verimli bir mücadele yürütmeye çalışmaktadır.

İşbirliği içine girilen kurumların başında Birleşmiş Milletler Göç Kuruluşu, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), ICPMD (Uluslararası Göç Politikaları Merkezi) ve çeşitli ulusal sivil toplum kuruluşları gelmektedir.

Türkiye'nin düzensiz göçle mücadele yöntemlerinin en önemlilerinden biri de “Geri Kabul Anlaşmaları” olmuştur. Başta AB ile yapılan bu anlaşmayla yasadışı göçü engellemeye çalışan Türkiye, düzensiz göçle mücadele etmek için yapılan anlaşmalar, ülkelerin önleyici tedbirler almasını zorunlu kılar. Ancak bu anlaşmalar aynı zamanda, düzensiz göçmenlerin insan haklarının korunmasını ve uluslararası teamüllere uygun olarak ülkelerine veya en son transit geçtikleri ülkeye geri gönderilmelerini sağlar.

Bu anlaşmalar, ülkelerin düzensiz göçü önlemek ve kontrol altına almak için aldığı tedbirlerden biridir. aynı zamanda, ülkelerin göç yönetimi konusunda birbirleriyle iş birliği yapmasını ve düzensiz göçle mücadelede ortak çözümler üretmeyi hedefler.

Türkiye, Avrupa Birliği ülkelerinin yanı sıra Suriye, Kırgızistan, Yunanistan, Romanya, Ukrayna, Pakistan, Nijerya, Rusya, Yemen, Bosna Hersek, Moldova, Belarus ve Karadağ ile de ikili geri kabul anlaşması imzalamıştır

AB'nin düzensiz göçle mücadele araçları ise; FRONTEX(Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi İçin Operasyonel İşbirliği Ajansı) EASO(Avrupa İltica Destek Ofisi), EUROSUR(Avrupa Sınır Gözetim Sistemi), CEAS(Avrupa Sınır Gözetim Sistemi) gibi mekanizmalarla olmuştur.

Geri Kabul Anlaşmaları da düzensiz göçle ilgili geri dönüş kararlarının uygulanmasını kolaylaştırıp hızlandırma işlevi görürler, ayrıca menşe ve transit ülkelerin göç kontrollerini artırması için bir teşvik olarak görülmektedir.

Bu enstrüman özellikle AB için çok önemli bir noktada yer almaktadır. Çünkü düzensiz bir şekilde Avrupa'ya gelen göçmen profil/profillerinin menşe ülkelerinin yanında güvenli üçüncü ülkeye de geri kabulü sağlanmaktadır.

Geri Kabul Anlaşmaları nispeten yeni bir olgudur ve standartlar üzerine inşa edilmiştir. 1996'dan beri GKA ların içine ticaret ve işbirliği hükümleri de eklenmeye başlanmıştır.

Cezayir, Ermenistan, Azerbaycan, Hırvatistan, Mısır, Gürcistan, Lübnan, Makedonya ve Özbekistan ile bu minvalde anlaşmalar imzalanmıştır.

İlk bakışta geri kabul anlaşmalarının işlevsiz ya da gereksiz görülebileceği düşünülebilir. Ancak bu tür anlaşmaların politik ve ekonomik bileşenleri de göz önüne alındığında ve sadece taraf ülke vatandaşlarını değil, transit ülke olarak kullanılan üçüncü ülke vatandaşlarını da kapsadığı düşünüldüğünde, bu tür anlaşmalar dış göç politikalarında önemli bir araç haline gelmektedir.

AB bu noktada düzensiz göç rotasında önemli bir yer tutan Türkiye ile de geri kabul anlaşması imzalamıştır. Ülkemiz ile Avrupa Birliği arasında uzlaşılan 18 Mart 2016 tarihli bir Mutabakat bulunmaktadır. Avrupa Birliği ile Geri Kabul Anlaşması ve Vize Muafiyeti Yol Haritası eş zamanlı olarak 16 Aralık 2013 tarihinde Ankara’da imzalanarak 25 Haziran 2014 tarihinde TBMM tarafından onaylanmıştır.

Türkiye bu süreçte düzensiz göçle mücadele konusunda yükümlülüklerini yerine getirdiği; Ancak AB tarafının geri kabul anlaşması gereği üstlenmesi gerekenleri tam anlamıyla yerine getirmemiştir. Bu noktada AB, Türkiye konusunda çifte standart uygulamış, geri kabul sürecinde insan hakları ihlallerinin doğmasına sebep olmuş, anlaşmada yer alan birebir formülünü tamamen uygulamamıştır. Diğer AB ve diğer ülkelerle imzaladığı GKA standardından Türkiye konu olduğu zaman sapması, düzensiz göçmen sayısını azaltma amacını öne alarak Türkiye’nin müzakere sürecini önemsememesi, vize serbestisi konusunda gereken adımları atmaması, Ege’de yaşanan sayısız göçmen ölümleri, Türkiye’nin aday ülke değil stratejik ortak konumunda görülmesi, Türkiye’yi düzensiz göç konusunda desteklemek için verilmesi taahhüt edilen ek kaynak olan 6 milyar avronun çok az bir kısmının verilmesi, en önemli başlıklardan biri de taraflar arasında güven ilişkisini zedelemesidir.

Anlaşmanın teknik altyapısının gelişmemesi, Geri kabul sürecinde uluslararası koruma başvuruları dikkate alınmayıp toplulukların Türkiye’ye iade edilmesi, Yunanistan nezdinde Türkiye’yi güvenli ülke olarak görüp gelen sığınmacıları Türkiye’ye geri göndererek, düzensiz göç yükünü paylaşmaması olarak sıralanabilir.

Geri Kabul anlaşmaları çalışmada anlatıldığı üzere şartları, nasıl yapılacağı, kapasitesi, ne kadar geri kabul yapılacağı, gerekli teknik altyapı ve yasal düzenlemelerin sürece geçilmeden önce enine boyuna görüşülmesi ve bütün vaatlerin açığa kavuşturulduğu/yerine getirildiği müddetçe düzensiz göçle mücadelede önemli bir araç olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, İ. E. (2016). "Göç Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi". Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 35(2), 127-176.
- Apan, Ahmet, (2018), "Türkiye’de ve Avrupa’da Düzensiz Göç Gerçeği: Türk Göç Politikasının Evrimi", Türk İdare Dergisi, 486, 11-46.
- B. Pusch ve T. Wilkoszewski (Ed.), Türkiye’ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar içinde (s. 41-55), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Banazılı,A,(2018), "Avrupa Birliği ve Türkiye’de Düzensiz Göç Yönetiminin Geri Kabul Anlaşmaları Üzerinden Değerlendirilmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Malatya.
- Batır, K. (2017). Avrupa Birliği’nin Geri Kabul Anlaşmaları: "Türkiye İle AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme", Yönetim Bilimleri Dergisi, 15,585-604.
- Bostancı, M, "Göçle Mücadele Stratejisi Kapsamında AB Sınır Güvenliği Ajansı Frontex ve Avrupa Sınır Gözetim Sistemi Eurosur’un Analizi", Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi, 2018/4, (7), ss. 56-67.
- Bouteillet-Paquet, Daphne, "Passing the Buck: A Critical Analysis of the Readmission Policy Implemented by the European Union and Its Member States", European Journal of Migration and Law, Vol.5, 2003, ss.359-377.
- Bozkaya, Ö. & Kıncal, A. (2018). Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye’nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi. Göç Araştırmaları Dergisi, 4(2), 90-126.
- Carrera, Sergio (2016), "Implementation of EU Readmission Agreements Identity Determination Dilemmas and Blurring Of Rights", Springer Open.

- Castles, Stephen ve Miller, Mark, (2003), (3.b), (Bülent Uğur Bal& İbrahim Akbulut), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çağlayan, Savaş, (2006), Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,17, 68-91.
- Çam,Y ve Keleş,İ. (2020), “Türkiye Yeni Göç Risklerine Karşı Tutumu Üzerine Bir İnceleme: İdlib Örneği”, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 10(16).
- Çetin, E. (2022). Türkiye’de Göç Yönetişiminde Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’nün Rolü ve Etkisi . MSGSÜ Sosyal Bilimler , 2 (26) , 221-241 .
- Dağaşan, E. ve Aydın, S. (2017). Geçmişten günümüze göç II. Göçün sosyal hayata yansımaları: 93 Harbi Dönemi’nde Oltu’dan Tokat’a bir göç hikayesi (ss.737-745). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- De Haas, H. (2008) “Migration and Development: A Theoretical Perspective”, Working Paper presented for International Migration Institute, James Martin 21st Century School, University of Oxford, Paper 9, Oxford.
- Deliduman, Mehtap,2014, Nitelikli İşgücü Göçü Nedir, TMMOB Bülteni
- Düvell, F. (2011), “The Pathways in and out of Irregular Migration in the EU: A Comparative Analysis”, European Journal of Migration and Law, Vol.13, No.3, s. 245-250.
- Ekici, S. & Tuncel, G. (2016). Göç ve İnsan . Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi , 5 (1) , 9-22.
- Erdoğan, Y, (2019), “Düzensiz Göç ve AB Kapsamında Geri Kabul Anlaşmaları”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Karabük (Türkiye).
- Göç İdaresi Başkanlığı(GİB), (2013), Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği, GİB Yayını, Ankara.
- Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü(IOM),2.Baskı,2014

- Göçmen, İ, “Türkiye ve Avrupa Birliği Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının Hukuki Yönden Analizi”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 2014/13, (2) ss.21-86.
- Hakverir, B, “Avrupa Birliği Göç Ve Sığınma Politikası Perspektifinde CEAS”, Social Sciences Studies Journal, 2019, (35), ss. 2597-2606.
- Işıkçı, M. Y. (2017). “Türkiye’de Kamu Politikası Olarak 2000 Yılı Sonrası Uluslararası Göç Yönetiminin Analizi”, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 13, 25-47.
- İçduygu, Ahmet, Sert, Deniz, Karaçay, Ayşem Biriz (2009), Türkiye’ye Yönelen Göç ve Sığınma Hareketleri ve Politikaları Üzerine Brifing, İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Programı, No:1.
- İçduygu, Ahmet, Aksel, Damla, 2012, “Türkiye’de Düzensiz Göç”, Uluslararası Göç Örgütü Türkiye Yayınları, Ankara.
- Jackson, J. A. (2010). Migration: Volume 2. Sociological Studies. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Karaca, H. A. (2020). Türkiye-Avrupa Birliği Geri Kabul Antlaşması Ve 18 Mart 2016 Tarihli Türkiye-Avrupa Birliği Zirve Bildirisi Uyarınca Düzensiz Göçle Mücadele Ve Bazı Sorunlu Alanlar . Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , 24 (4) , 155-194 .
- Karadağ, Ahmet, “Küresel Siyasette Yeni Yönelimler”, Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi IV, Malatya, (2017)
- Kaygusuz, Deniz, 2021, ”Uluslararası İlişkilerde Göç Olgusu ve Göçün Güvenlikleştirilmesi”, Akademik Düşünce Dergisi,3, 60-76.
- Kışlık, M,(2018), “Türkiye-Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması ve Vize Muafiyeti Süreci”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı Avrupa Birliği Programı, İzmir.

- Koçak, Yüksel ve Terzi, Elvan (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri Ve Çözüm Önerileri, KAÜ-İİBF Dergisi, 3(3),s.164. 163-184.
- Lee, E. S. (1969) “A Theory of Migration”. Cambridge University Press, 283-297.
- Marancı,Derya,(2021), “Türkiye-Avrupa Birliği Ve 16 Aralık 2013 Tarihli Vize Serbestisi Diyalogu Mutabakat Metni ve Geri Kabul Anlaşması”, Uluslararası Kriz Ve Siyaset Araştırmaları Dergisi,5(1), 288-329.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü* (2. b.). (O. Akınhay, & D. Kömürcü, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Martin, P. & Widgren, J. (1996), “International Migration: A Global Challenge”, Population Studies 51, 1:1–18.
- Nas, Çiğdem, (2015), “Türkiye-AB İlişkilerinde Geri Kabul Ve Vize Serbestliği: Hareketliliğin Yöntemi”, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt:23, Sayı:2,ss.169-186.
- Özçelik, Gülüm, Düzensiz Göçle Mücadelenin Aracı Olarak Geri Kabul Anlaşmaları, Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2011
- Özer, İnan, (2004). Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Petersen, W. (1958), “A General Typology of Migration”, Amerikan Sociological Review, Vol: 23.
- Ravenstein, E. G. (1885) “The Laws of Migration”, Journal of the Statistical Society of London, 48(2), 42 – 43.
- Roig, Annabelle & Huddleston, Thomas (2007), “EC Readmission Agreements: A Re-evaluation of the Political Impasse”, European Journal of Migration and Law, Cilt: 9, ss. 363-387.
- Sağiroğlu, A, “Türkiye’nin Değişen Göç Karakteri”, Sosyoloji Divanı, 2015/6, (6), ss.9-32.

- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme . Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD) , (5) , 33-44 .
- Saliji, T, (2018), “Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye Örneği” (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara (Türkiye).
- Sayın, Y., Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 18(31), 1-13
- Stouffer, A. S. (1940), “Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance”, American Sociological Review, Volume 5, Number 6.
- Şemşit, S. (2010).“Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye’ye Yansımalar”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şener, B. (2017). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu Ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme . Güvenlik Bilimleri Dergisi , 6 (1) , 1-30 .
- Tamer, M. (2020). Uluslararası göç ve teorileri. Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS), 4(8), 274-282.
- Tekin,Ferhat,(2011),Kültürel Travma Olarak Zorunlu Göç, 2011,91-100, Selçuk Üniversitesi.
- Turan, R. & Ünal, F. (2020). Düzensiz Göç Kapsamında AB İlerleme Raporlarının Türkiye Üzerindeki Etkileri . Journal of Awareness , 5 (4) , 601-616
- TDK Yayınları,2005, Ankara.
- Topcuoğlu, R. A. (2016). Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama . İnsan Hakları Yıllığı , 34 , 1-20

- UN. (2016). Situation of Migrants in Transit. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, A/HRC/31/35
- UNECE. (1993). International Migration Bulletin. Geneva: United Nations Economic Commission for Europe, No. 3.
- Uzan, Y. & Akgül, D. (2022). Türkiye'nin Göçmen Kaçakçılığı İle Mücadelesi Ve Suriyeli Düzensiz Göçmenler Üzerine Bir Değerlendirme . Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi , 6 (1) , 201-222
- Van Elsuwege, Peter. 'Shifting the Boundaries? European Union Citizenship and the Scope of Application of EU Law'. Legal Issues of Economic Integration 38, no. 3 (2011): 263–276.
- Yıldız, A. & Turhan, E. (2022). Entegre Sınır Yönetimi Ve FRONTEX İle İlişkiler Bağlamında Türkiye'nin AB İle Harici Farklılaştırılmış Entegrasyonu . İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , Türkiye'nin Göç Siyaseti Özel Sayısı , 211-231 .
- Yıldız,A.(2020), "Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinde Geri Kabul Süreçleri: Kuramsal Yaklaşım ve Uygulamalar", Bağlam Yayıncılık, s.123-146.yıldı
- Yılmaz,Samet, (2020), "Avrupa Birliği'nin Teritoryal Yapısı ve Dış Sınırları: Esnek veya Katı Teritoryalite?", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt:75, No:1, s.31-52.
- Zelinsky, W. (1971) "The Hypothesis of Mobility Transition", Geographical Review, 61(2), 219-249.

[.www.gocmenburo.com](http://www.gocmenburo.com), 11.04.2023
[.www.unhcr.org](http://www.unhcr.org), 01.04.2023
[.www.tuicakademi.org](http://www.tuicakademi.org), 01.04.2023
[.www.gerigondermemerkezleri.org](http://www.gerigondermemerkezleri.org), 20.05.2021
[.www.icmpd.org](http://www.icmpd.org), 01.04.2023
[.www.iom.int](http://www.iom.int) , 01.04.2023
[.www.mevzuat.gov.tr](http://www.mevzuat.gov.tr), 20.04.2023
[.www.alnap.org](http://www.alnap.org), 15.04.2023
[.www.euobserver.com](http://www.euobserver.com), 16.05.2021
[.www.europol.eu](http://www.europol.eu) , 17.05.2021
[.www.ilkergrit.com](http://www.ilkergrit.com), 17.05.2021
[.www.ab.gov.tr](http://www.ab.gov.tr), 17.05.2021
[.www.sputniknews.com](http://www.sputniknews.com), 17.05.2021
[.www.european-union.europa.eu](http://www.european-union.europa.eu), 20.04.2023
[.www.euronews.com](http://www.euronews.com), 20.04.2023
[.www.assembly.coe.int](http://www.assembly.coe.int), 30.01.2023
[.www.consilium-europa-eu.org](http://www.consilium-europa-eu.org), 05.02.2023
[.www.madde14.org](http://www.madde14.org), 03.02.2023
[.www.bbc.com](http://www.bbc.com), 20.04.2023
[.www.setav.org](http://www.setav.org), 20.04.2023
[.www.tbmm.gov.tr](http://www.tbmm.gov.tr), 10.03.2023
[.www.trthaber.com](http://www.trthaber.com), 20.04.2023
[.www.euobserver.com](http://www.euobserver.com), 16.05.2021
[.www.ab.gov.tr](http://www.ab.gov.tr) , 17.05.2021
[.www.euronews.com](http://www.euronews.com) , 17.05.2021
[.www.ilkergrit.com](http://www.ilkergrit.com), 17.05.2021
[.www.goc.gov.tr](http://www.goc.gov.tr) , 20.05.2021

[.www.mondediplo.com](http://www.mondediplo.com) , 20.05.2021
[.www.easo.europa.eu](http://www.easo.europa.eu) , 21.05.2021
[.www.haber7.com](http://www.haber7.com), 21.05.2021
[.www.aa.com.tr](http://www.aa.com.tr) , 22.05.2021
[.www.mfa.gov.tr](http://www.mfa.gov.tr) 25.05.2021
[.www.dw.com](http://www.dw.com) , 26.05.2021

EKLER

Ek 1. Avrupa Birliği-Türkiye Geri Kabul Anlaşması

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDA İZİNSİZ İKAMET EDEN KİŞİLERİN GERİ KABULÜNE İLİŞKİN ANLAŞMA

YÜKSEK AKİT TARAFLAR olan,

Bundan sonra “Birlik” olarak anılacak AVRUPA BİRLİĞİ,

ve

Bundan sonra “Türkiye” olarak anılacak TÜRKİYE CUMHURİYETİ,

Yasadışı göçle daha etkin mücadele etmek için işbirliklerini güçlendirmeye KARARLI
OLARAK,

Bu Anlaşma vasıtasıyla ve karşılıklılık temelinde, Türkiye veya Avrupa Birliği Üye Devletleri’nden birinin topraklarına giriş, burada bulunma ya da ikamet etme koşullarını sağlamayan veya artık sağlamayan kişilerin kimliklerinin tespiti ile emniyetli ve düzenli bir şekilde geri dönüşleri için süratli ve etkin usuller geliştirmeyi ve söz konusu kişilerin transit geçişlerini işbirliği ruhu içinde kolaylaştırmayı ARZULAYARAK,

Bu Anlaşmanın, Türkiye, Birlik ve Üye Devletlerinin uluslararası hukuktan, özellikle de 4 Kasım 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve 28 Temmuz 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşmeden doğan hak, yükümlölük ve sorumluluklarına halel getirmeyeceğini VURGULAYARAK,

Bu Anlaşmanın, Avrupa Birliğinin kendi yasal araçlarınca şart koşulduğu üzere, Üye Devletlerde dönüş usullerine tabi olan veya bu devletlere iltica başvurusunda bulunmuş kişilerin haklarına ve usulü garantilerine halel getirmeyeceğini VURGULAYARAK,

Bu Anlaşmanın, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye arasında Ortaklık kuran 12 Eylül 1963 tarihli Anlaşmanın hükümlerine, ek protokollerine, ilgili Ortaklık Konseyinin kararlarının yanı sıra, Avrupa Birliği Adalet Divanının ilgili içtihadına halel getirmeyeceğini VURGULAYARAK,

Üçüncü ülke vatandaşlarının statüleriyle ilgili 2003/109/AK sayılı Konsey Direktifi şartları altında uzun dönem ikamet izni sahibi olan kişilerin Direktifin 12. maddesi kapsamında sınır dışı edilmeye karşı güçlendirilmiş korumadan faydalandıklarını VURGULAYARAK,

Bu Anlaşmanın, ortak sorumluluk, dayanışma, Türkiye ve Birlik arasındaki göç akımlarının yönetiminde eşit ortaklık ilkelerine dayandığını ve bu bağlamda Birliğin, Türkiye'yi bu Anlaşmanın uygulanmasında desteklemek için mali kaynaklar sağlamaya hazır olduğunu VURGULAYARAK,

Bu Anlaşmanın, Avrupa Birliğinin işleyişine dair Anlaşmanın Üçüncü kısmının V. Başlığının kapsamına giren hükümlerinin, Avrupa Birliği Antlaşmasına ve Avrupa Birliğinin işleyişine dair Anlaşmaya Ek, Birleşik Krallık ve İrlanda'nın Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanlarına ilişkin pozisyonları üzerine Protokol uyarınca, kendileri talep etmedikçe, Birleşik Krallık ve İrlanda için geçerli olmayacağını DİKKATE ALARAK,

Bu Anlaşmanın, Avrupa Birliğinin işleyişine dair Anlaşmanın Üçüncü kısmının V. Başlığının kapsamına giren hükümlerinin, Avrupa Birliği Antlaşmasına ve Avrupa Birliğinin işleyişine dair Anlaşmaya Ek, Danimarka'nın pozisyonu üzerine Protokol uyarınca, Danimarka Krallığı için geçerli olmayacağını DİKKATE ALARAK,

AŞAĞIDAKİ MADDELER ÜZERİNDE MUTABIK KALMIŞLARDIR:

MADDE 1 Tanımlar Bu Anlaşmanın amaçları bakımından:

- (a) "Akit Taraflar", Türkiye ve Birlik anlamına gelir;
- (b) "Türk Vatandaşı", Türkiye mevzuatı uyarınca Türk vatandaşlığını taşıyan herhangi bir kişi anlamına gelir;
- (c) "Üye Devlet Vatandaşı", Avrupa Birliği'nin bir Üye Devletinin vatandaşlığını taşıyan herhangi bir kişi anlamına gelir;
- (d) "Üye Devlet", Danimarka Krallığı dışında kalan tüm Avrupa Birliği Üye Devletleri anlamına gelir;
- (e) "Üçüncü Ülke Vatandaşı", Türkiye veya herhangi bir Üye Devlet vatandaşlığı dışında bir vatandaşlık taşıyan herhangi bir kişi anlamına gelir;
- (f) "Vatansız kişi" herhangi bir ülke vatandaşlığı taşımayan herhangi bir kişi anlamına gelir;
- (g) "İkamet izni", Türkiye veya Üye Devletlerden biri tarafından düzenlenmiş olan ve bir

şahsa söz konusu devletin topraklarında ikamet hakkı tanıyan her tür izin anlamına gelir. Bu, bir iltica başvurusu veya bir ikamet izni başvurusu süreciyle bağlantılı olarak ülkede kalmak için olan geçici izinleri kapsamaz;

(h) "Vize", Türkiye veya Üye Devletlerden biri tarafından topraklarına giriş veya topraklarından transit geçiş için gereken verilmiş bir yetki veya alınmış bir karar anlamına gelir. Bu, havaalanı transit geçiş vizesini kapsamaz;

(i) "Talep Eden Devlet", bu Anlaşma'nın 8. Maddesi uyarınca geri kabul veya 15. maddesi uyarınca transit geçiş başvurusunda bulunan (Türkiye veya herhangi bir Üye Devlet) devlet anlamına gelir;

(j) "Talepte Bulunulan Devlet", bu Anlaşma'nın 8. Maddesi uyarınca geri kabul başvurusunda veya 15. maddesi uyarınca transit geçiş başvurusunda bulunulan (Türkiye veya herhangi bir Üye Devlet) devlet anlamına gelir;

(k) "Yetkili Makam", Türkiye veya Üye Devletlerden birinin Anlaşmanın 20(1) (a) Maddesi uyarınca uygulama protokolünde belirlendiği gibi uygulanması hususunda yetkilendirilmiş herhangi bir yerel makamı anlamına gelir;

(l) "İzinsiz ikamet eden kişi", yerel mevzuatta belirtilen ilgili usul uyarınca, Türkiye Cumhuriyetine veya Üye Devletlerden birine girme, buralarda bulunma ya da ikamet etme şartlarını taşımayan veya artık taşımayan kişiler anlamına gelir;

(m) "Transit geçiş", üçüncü ülke vatandaşlarının ya da vatansız kişilerin Talep Eden Devlet sınırlarından döneceği ülkeye seyahat ederken Talepte Bulunulan Devletin sınırlarından geçişleri anlamına gelir;

(n) "Geri kabul", bu Anlaşmanın hükümleri uyarınca, Talep Eden Devlete yasadışı giriş yaparken, yasadışı orada bulunurken veya ikamet ederken yakalanan kişilerin (Talepte Bulunulan Devlet vatandaşları, üçüncü ülke vatandaşları ve vatansız kişiler) Talep Eden Devlet tarafından transferi ve Talepte Bulunulan Devlet tarafından kabulü anlamına gelir;

(o) "Sınır Geçiş Noktası", Türkiye'nin veya Üye Devletlerin kendi Devlet sınırlarından geçişin amacına uygun olarak belirledikleri herhangi bir nokta anlamına gelir;

(p) Talep Eden Devletin "Sınır bölgesi", Talep Eden Devlet ile Talepte Bulunulan Devlet arasında sınır paylaşılıyor olsa da olmasa da, Talep Eden Devletin dış sınırından 20 kilometre

kadar içeri uzanan kendi toprakları içindeki alanın yanı sıra, Talep Eden Devletin gümrük bölgelerini ve uluslararası havaalanları ile deniz limanları anlamına gelir.

MADDE 2

Kapsam 1. Bu Anlaşmanın hükümleri, Türkiye veya Avrupa Birliğine Üye Devletlerden birinin topraklarına girme, burada bulunma veya ikamet etme şartlarını taşımayan veya artık taşımayan kişiler için geçerlidir.

2. Bu maddenin 1. Paragrafı da dahil olmak üzere bu Anlaşmanın uygulanması 18. Maddede sıralanan araçlara hâlel getirmeyecektir.

3. Bu kişilerin Talepte Bulunulan Devlete geri kabulleri için gerekli koşullar 4. ve 6. maddelerde öngörüldüğü şekilde 3 No.lu Ekte sıralanan belgelerle sağlanmadığı takdirde bu Anlaşma, 4. ve 6. Maddelerde atıfta bulunulduğu üzere Talepte Bulunulan Devletin topraklarını Talep Eden Devletin yetkili makamlarının bu şahıslar hakkında bilgi edinmesinden beş yılı aşan bir süre önce terk etmiş üçüncü ülke vatandaşları ve vatansız kişiler için geçerli olmayacaktır.

BÖLÜM I TÜRKİYE'NİN GERİ KABUL YÜKÜMLÜLÜKLERİ

MADDE 3 Kendi vatandaşlarının geri kabulü 1. Türkiye, bir Üye Devletin başvurusu üzerine, söz konusu Üye Devletin veya Avrupa Birliğinin kanunlarına göre Talep Eden Üye Devletin ülkesine girme, ülkesinde bulunma veya ikamet etmeye ilişkin yürürlükte olan koşulları sağlamayan veya artık sağlamayan tüm kişileri, 9. Madde uyarınca Türkiye vatandaşı olduğunun kanıtlanması şartıyla söz konusu Üye Devlet tarafından bu Anlaşmada öngörülen işlemler dışında başka herhangi bir işlemin yerine getirilmesine gerek kalmaksızın geri kabul eder.

1. Türkiye ayrıca aşağıdaki kişileri de geri kabul eder:

-Talep eden Üye Devlette bağımsız bir ikamet hakkına sahip olmamaları veya söz konusu çocukların yasal vasisi olan diğer ebeveynin söz konusu bağımsız ikamet hakkına sahip olmaması durumunda, doğum yerlerine veya vatandaşlığına

bakılmaksızın bu Maddenin 1. Paragrafında bahsi geçen kişilerin reşit olmayan bekar çocukları;

-Talep Eden Devlette bağımsız bir ikamet hakkına sahip olmamaları durumunda ve Türkiye tarafından söz konusu evliliğin kendi yerel mevzuatı uyarınca yasal olarak tanınmadığının belirtilmediği durumda, Türkiye topraklarına giriş ve bu topraklarda kalma hakkına sahip olmaları şartıyla, bu Maddenin 1. Paragrafında belirtilen kişilerin bir başka ülke vatandaşlığına sahip eşleri.

3. Türkiye, bir Üye Devletin topraklarına girdikten sonra Türk mevzuatına uygun olarak Türk vatandaşlığından mahrum bırakılmış veya feragat etmiş kişileri de söz konusu Üye Devlet tarafından kendilerine en azından vatandaşlığa kabul edilmeleri vaat edilmemiş ise geri kabul edecektir.

4. Türkiye geri kabul başvurusuna olumlu bir yanıt verdikten veya uygun olduğu hallerde 11(2). Maddede ortaya konan mühletin aşılmasından sonra, Türkiye'nin yetkili konsolosluk ofisi, geri kabul edilecek kişinin iradesine bakmaksızın, kişinin geri dönüşü için gerekli seyahat belgelerini üç ay geçerliliğe sahip olacak şekilde ve üçışgünü içinde düzenleyecektir. Bir Üye Devlette Türkiye'nin konsolosluk ofisi yok ise veya Türkiye seyahat belgesini üç iş günü içinde düzenlememiş ise, geri kabul başvurusuna verilen yanıt ilgili kişinin geri kabulü için gerekli seyahat belgesi olarak kabul edilecektir.

5. Söz konusu kişi hukuki veya fiili sebeplerle başlangıçta düzenlenen seyahat belgelerinin geçerlilik süresi içinde transfer edilememişse, Türkiye'nin yetkili konsolosluk ofisi üç iş günü içinde aynı geçerlilik süresine haiz yeni seyahat belgeleri düzenleyecektir. Bir Üye Devlette Türkiye'nin konsolosluk ofisi yok ise veya Türkiye seyahat belgesini üç iş günü içinde düzenlememiş ise, geri kabul başvurusuna verilen yanıt ilgili kişinin geri kabulü için gerekli seyahat belgesi olarak kabul edilecektir.

MADDE 4

Üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansız kişilerin geri kabulü

1. Türkiye bir Üye Devletin başvurusu üzerine, Talep Eden Üye Devletin ülkesine girme, ülkesinde bulunma veya ikamet etmeye ilişkin yürürlükte olan koşulları sağlamayan veya artık sağlamayan tüm üçüncü ülke vatandaşlarını veya vatansız kişileri, 10. Madde uyarınca söz konusu kişilerin aşağıda belirtilen durumlarının kanıtlanması şartıyla, söz konusu Üye Devlet tarafından bu Anlaşmada öngörülen işlemler dışında başka herhangi bir işlemin yerine getirilmesine gerek kalmaksızın geri kabul edecektir.

(a) Bu kişiler geri kabul başvurusunun ibrazı esnasında Türkiye topraklarından bir Üye Devletin topraklarına doğrudan giriş için Türkiye tarafından düzenlenmiş geçerli bir vizeye sahip ise,

(b) Türkiye tarafından düzenlenmiş bir ikamet iznine sahip ise veya

(c) Türkiye topraklarında kaldıktan veya transit geçiş yaptıktan sonra Üye Devletlerin ülkesine yasadışı ve doğrudan giriş yapmış ise.

2. Bu Anlaşmanın 1. Paragrafındaki geri kabul yükümlülüğü aşağıdaki durumlarda geçerli değildir:

(a) üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişi sadece Türkiye'nin bir uluslararası havalimanının aktarma sahasından geçmiş ise; veya

(b) Talep Eden Üye Devlet, üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişiye, kişi kendi topraklarına girmeden önce veya girdikten sonra Talep Eden Üye Devlet topraklarına giriş için kullanılan bir vize veya ikamet izni düzenlemiş ise ve söz konusu kişi Türkiye tarafından düzenlenmiş daha uzun geçerlilik süresine haiz bir vizeye veya ikamet iznine sahip değil ise veya

(c) üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişi, Talep eden Üye Devletin ülkesine vizesiz giriş imkanına sahip ise.

3. Türkiye geri kabul başvurusuna olumlu bir yanıt verdikten veya uygun olduğu hallerde 11(2). Maddede ortaya konan mülletin aşılmasından sonra, Türk yetkililer şayet gerekli ise, geri kabulü onaylanmış kişinin kendi topraklarına geri dönüşü için gereken "yabancılar için acil seyahat belgesini" en az üç ay geçerliliğe sahip olacak

şekilde ve üç iş günü içinde düzenleyecektir. Bir Üye Devlette Türkiye'nin konsolosluk ofisi yok ise veya Türkiye seyahat belgesini üç iş günü içinde düzenlememiş ise, AB'nin standart sınır dışı etme amaçlı seyahat belgesinin kullanımının kabul edildiği varsayılacaktır.

2. Söz konusu kişi hukuki veya fiili sebeplerle başlangıçta düzenlenen "yabancılar için acil seyahat belgesinin" geçerlilik süresi içinde transfer edilememişse, Türk yetkililer üç iş günü içinde "yabancılar için acil seyahat belgesinin" geçerlilik süresini uzatacak veya, gerektiğinde, aynı geçerlilik süresine haiz yeni bir "yabancılar için acil seyahat belgesi" düzenleyecektir. Bir Üye Devlette Türkiye'nin konsolosluk ofisi yok ise veya Türkiye seyahat belgesini üç iş günü içinde düzenlememiş ise, AB'nin standart sınır dışı etme amaçlı seyahat belgesinin kullanımının kabul edildiği varsayılacaktır.

BÖLÜM II

BİRLİĞİN GERİ KABULE İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

MADDE 5

Kendi vatandaşlarının geri kabulü

1. Bir Üye Devlet, Türkiye'nin topraklarına girme, topraklarında bulunma veya ikamet etmeye ilişkin yürürlükte olan koşulları sağlamayan veya artık sağlamayan tüm kişileri, 9. Madde uyarınca kişilerin söz konusu Üye Devletin vatandaşı olduğunun kanıtlanması şartıyla Türkiye tarafından bu Anlaşmada öngörülen işlemler dışında başka herhangi bir işlemin yerine getirilmesine gerek kalmaksızın Türkiye'nin başvurusu üzerine geri kabul edecektir.

2. Bir Üye Devlet ayrıca aşağıdaki kişileri de geri kabul edecektir: Türkiye'de Üye Devlette bağımsız bir ikamet hakkına sahip olmamaları veya söz konusu çocukların yasal vasisi olan diğer ebeveynin söz konusu bağımsız ikamet hakkına sahip olmaması durumunda, doğum yerlerine veya vatandaşlığına bakılmaksızın bu Maddenin 1. Paragrafında bahsi geçen kişilerin reşit olmayan bekar çocukları; - Türkiye'de bağımsız bir ikamet hakkına sahip olmamaları durumunda ve Talepte Bulunulan Üye Devlet tarafından söz konusu evliliğin kendi yerel mevzuatı uyarınca yasal olarak tanınmadığının belirtilmediği durumda, Talepte Bulunulan Üye Devletin topraklarına giriş ve bu topraklarda kalma hakkına sahip olmaları şartıyla, bu Maddenin 1. Paragrafında belirtilen kişilerin bir başka ülke vatandaşlığına sahip eşleri.

3. Bir Üye Devlet, Türkiye topraklarına girdikten sonra söz konusu Üye Devletin mevzuatına uygun olarak mahrum bırakılmış veya feragat etmiş kişileri de, Türkiye tarafından kendilerine en azından vatandaşlığa kabul edilmeleri vaat edilmemiş ise, geri kabul edecektir.

4. Talepte Bulunulan Üye Devlet geri kabul başvurusuna olumlu bir yanıt verdikten veya uygun olduğu hallerde 11(2). Maddede ortaya konan mühletin aşılmasından sonra, Üye Devletin yetkili diplomatik misyonu veya konsolosluk ofisi, geri kabul edilecek kişinin iradesine bakmaksızın, kişinin geri dönüşü için gereken seyahat

belgelerini üç ay geçerliliğe sahip olacak şekilde ve üç iş günü içinde düzenleyecektir. Bir Üye Devletin Türkiye'de diplomatik misyonu veya konsolosluk ofisi yok ise veya Talepte Bulunulan Üye Devlet seyahat belgesini üç iş günü içinde düzenlememiş ise, geri kabul başvurusuna verilen yanıt ilgili kişinin geri kabulü için gerekli seyahat belgesi olarak kabul edilecektir.

3. Söz konusu kişi hukuki veya fiili sebeplerle başlangıçta düzenlenen seyahat belgelerinin geçerlilik süresi içinde transfer edilememişse, söz konusu Üye Devletin yetkili diplomatik misyonu veya konsolosluk ofisi üç iş günü içinde aynı geçerlilik süresine haiz yeni seyahat belgesi düzenleyecektir. Üye Devletin Türkiye'de bir diplomatik misyonu veya konsolosluk ofisi yok ise veya Talepte Bulunulan Üye Devlet seyahat belgesini üç iş günü içinde düzenlememiş ise, geri kabul başvurusuna verilen yanıt ilgili kişinin geri kabulü için gerekli seyahat belgesi olarak kabul edilecektir.

MADDE 6

Üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansız kişilerin geri kabul edilmesi

1. Bir Üye Devlet, Türkiye topraklarına girme, topraklarında bulunma veya ikamet etmeye ilişkin yürürlükte olan koşulları sağlamayan veya artık sağlamayan tüm üçüncü ülke vatandaşlarını veya vatansız kişileri, 10. Madde uyarınca söz konusu kişilerin aşağıda belirtilen durumlarının kanıtlanması şartıyla Türkiye tarafından bu Anlaşmada öngörülen işlemler dışında başka herhangi bir işlemin yerine getirilmesine gerek kalmaksızın Türkiye'nin başvurusu üzerine geri kabul edecektir:

(a) Eğer bu kişiler geri kabul başvurusunun ibrazı esnasında, Talepte Bulunulan Üye Devletin topraklarından doğrudan Türkiye topraklarına giriş yaparken Talepte Bulunulan Üye Devlet tarafından düzenlenmiş geçerli bir vizeye sahip ise veya Talepte Bulunulan Üye Devlet tarafından düzenlenmiş bir ikamet iznine sahip ise veya

(a) Talepte Bulunulan Üye Devletin topraklarında kaldıktan veya topraklarından transit geçiş yaptıktan sonra Türkiye topraklarına yasadışı ve doğrudan giriş yapmış ise.

2.Bu Anlaşmanın 1. Paragrafındaki geri kabul yükümlülüğü aşağıdaki durumlarda geçerli olmaz:

(a) üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişi sadece Talepte Bulunulan Üye Devletin bir uluslararası havalimanının aktarma sahasından geçmiş ise veya

(b)Türkiye, üçüncü ülke vatandaşına veya vatansız kişiye Türkiye topraklarına giriş için kişi tarafından kullanılmış bir vize veya ikamet iznini, topraklarına girmeden önce veya girdikten sonra düzenlemiş ise ve söz konusu kişi Talepte Bulunulan Üye Devlet tarafından düzenlenmiş daha uzun geçerlilik süresine haiz bir vizeye veya ikamet iznine sahip değil ise veya

(c)üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişi, Türkiye topraklarına vizesiz giriş imkanına sahipse.

3. Bu Maddenin 1. Paragrafındaki geri kabul yükümlülüğü bir vize veya ikamet izni düzenlemiş Üye Devlet için geçerlidir. Eğer iki veya daha çok Üye Devlet bir vize veya ikamet izni düzenlemiş ise, 1. Paragraftaki geri kabul yükümlülüğü, daha uzun süreli geçerliliğe haiz olan belgeyi veya bir veya birkaçı zaten zaman aşımına uğramış ise hala geçerli olan belgeyi düzenlemiş olan Üye Devlet için geçerlidir. Eğer tüm belgeler zaman aşımına uğramış ise, 1. Paragraftaki geri kabul yükümlülüğü, zaman aşımı tarihi en yakın olan belgeyi düzenleyen Üye Devlet için geçerlidir. Eğer böyle bir belge ibraz edilemiyorsa, 1. Paragraftaki geri kabul yükümlülüğü, son çıkışın yapıldığı Üye Devlet için geçerlidir.

4. Üye Devlet geri kabul başvurusuna olumlu bir yanıt verdikten veya uygun olduğu hallerde 11(2). Maddede ortaya konan mühletin aşılmasından sonra, Üye Devlet yetkilileri, şayet gerekli ise, geri kabulü onaylanmış kişinin kendi topraklarına geri dönüşü için gerekli seyahat belgesini en az üç ay geçerliliğe sahip olacak şekilde ve üçışgünü içinde düzenleyecektir. Üye Devletin Türkiye'de bir diplomatik misyonu veya konsolosluk ofisi yok ise veya Üye Devlet seyahat belgesini üç iş günü içinde düzenlememiş ise, AB'nin standart sınır dışı etme amaçlı seyahat belgesinin kullanımının kabul edildiği varsayılacaktır.

5.Söz konusu kişi hukuki veya fiili sebeplerle başlangıçta düzenlenen seyahat belgesinin geçerlilik süresi içinde transfer edilememişse, Üye Devlet yetkilileri üç iş

günü içinde seyahat belgesinin geçerlilik süresini uzatacak veya gerektiğinde, aynı geçerlilik süresine haiz yeni bir seyahat belgesi düzenleyecektir. Üye Devletin Türkiye'de bir diplomatik misyonu veya konsolosluk ofisi yok ise veya Üye Devlet seyahat belgesini üç iş günü içinde düzenlememiş ise, AB'nin standart sınır dışı etme amaçlı seyahat belgesinin kullanımının kabul edildiği varsayılacaktır.

MADDE 6

Üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansız kişilerin geri kabul edilmesi

1.Bir Üye Devlet, Türkiye topraklarına girme, topraklarında bulunma veya ikamet etmeye ilişkin yürürlükte olan koşulları sağlamayan veya artık sağlamayan tüm üçüncü ülke vatandaşlarını veya vatansız kişileri, 10. Madde uyarınca söz konusu kişilerin aşağıda belirtilen durumlarının kanıtlanması şartıyla Türkiye tarafından bu Anlaşmada öngörülen işlemler dışında başka herhangi bir işlemin yerine getirilmesine gerek kalmaksızın Türkiye'nin başvurusu üzerine geri kabul edecektir:

(a) Eğer bu kişiler geri kabul başvurusunun ibrazı esnasında, Talepte Bulunulan Üye Devletin topraklarından doğrudan Türkiye topraklarına giriş yaparken Talepte Bulunulan Üye Devlet tarafından düzenlenmiş geçerli bir vizeye sahip ise veya Talepte Bulunulan Üye Devlet tarafından düzenlenmiş bir ikamet iznine sahip ise veya

(a) Talepte Bulunulan Üye Devletin topraklarında kaldıktan veya topraklarından transit geçiş yaptıktan sonra Türkiye topraklarına yasadışı ve doğrudan giriş yapmış ise.

2.Bu Anlaşmanın 1. Paragrafındaki geri kabul yükümlülüğü aşağıdaki durumlarda geçerli olmaz:

(a) üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişi sadece Talepte Bulunulan Üye Devletin bir uluslararası havalimanının aktarma sahasından geçmiş ise veya

(b)Türkiye, üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişiye Türkiye topraklarına giriş için kişi tarafından kullanılmış bir vize veya ikamet iznini, topraklarına girmeden önce veya girdikten sonra düzenlemiş ise ve söz konusu kişi Talepte Bulunulan Üye Devlet tarafından düzenlenmiş daha uzun geçerlilik süresine haiz bir vizeye veya

ikamet iznine sahip değil ise veya (c)üçüncü ölke vatandaşı veya vatansız kişı, Türkiye topraklarına vizesiz giriş imkanına sahipse. 3. Bu Maddenin 1. Paragrafındaki geri kabul yükümlölüğü bir vize veya ikamet izni düzenlemiş Üye Devlet için geçerlidir. Eğer iki veya daha çok Üye Devlet bir vize veya ikamet izni düzenlemiş ise, 1. Paragraftaki geri kabul yükümlölüğü, daha uzun süreli geçerliliğe haiz olan belgeyi veya bir veya birkaçı zaten zaman aşımına uğramış ise hala geçerli olan belgeyi düzenlemiş olan Üye Devlet için geçerlidir. Eğer tüm belgeler zaman aşımına uğramış ise, 1. Paragraftaki geri kabul yükümlölüğü, zaman aşımı tarihi en yakın olan belgeyi düzenleyen Üye Devlet için geçerlidir. Eğer böyle bir belge ibraz edilemiyorsa, 1. Paragraftaki geri kabul yükümlölüğü, son çıkışın yapıldığı Üye Devlet için geçerlidir. 4. Üye Devlet geri kabul başvurusuna olumlu bir yanıt verdikten veya uygun olduğu hallerde 11(2). Maddede ortaya konan mühletin aşılmasından sonra, Üye Devlet yetkilileri, şayet gerekli ise, geri kabulü onaylanmış kişinin kendi topraklarına geri dönüşü için gerekli seyahat belgesini en az üç ay geçerliliğe sahip olacak şekilde ve üçışgünü içinde düzenleyecektir. Üye Devletin Türkiye'de bir diplomatik misyonu veya konsolosluk ofisi yok ise veya Üye Devlet seyahat belgesini üç iş günü içinde düzenlememiş ise, AB'nin standart sınır dışı etme amaçlı seyahat belgesinin kullanımının kabul edildiğı varsayılacaktır. 5.Söz konusu kişı hukuki veya fiili sebeplerle başlangıçta düzenlenen seyahat belgesinin geçerlilik süresi içinde transfer edilememişse, Üye Devlet yetkilileri üç iş günü içinde seyahat belgesinin geçerlilik süresini uzatacak veya gerektiğinde, aynı geçerlilik süresine haiz yeni bir seyahat belgesi düzenleyecektir. Üye Devletin Türkiye'de bir diplomatik misyonu veya konsolosluk ofisi yok ise veya Üye Devlet seyahat belgesini üç iş günü içinde düzenlememiş ise, AB'nin standart sınır dışı etme amaçlı seyahat belgesinin kullanımının kabul edildiğı varsayılacaktır.

BÖLÜM III

GERİ KABUL USULÜ

MADDE 7

İLKELER

1. Üye Devletler ve Türkiye Madde 4 ve 6’da belirtilen bir kişinin doğrudan menşe ülkesine dönüşünü sağlamak için her türlü çabayı sarf edecektir. Bu amaçla, bu Paragrafın uygulanma usulleri Madde 19(1)(b)’ye uygun olacak şekilde belirlenecektir. bu Paragrafın hükümleri bu Maddenin 4. Paragrafına uygun olacak şekilde hızlandırılmış prosedürün uygulanabilir olduğu durumlar için geçerli olmayacaktır.
2. Bu Maddenin 3. Paragrafı çerçevesinde, Madde 3 ve 6’da belirtilen zorunluluklardan birine dayanılarak geri kabul edilecek bir kişinin herhangi bir şekilde transferi, Talepte Bulunulan Devletin yetkili makamına bir geri kabul başvurusunun sunulmasını gerektirecektir.
3. Geri kabul edilecek kişinin geçerli bir seyahat belgesi veya kimlik kartı varsa ve üçüncü ülke vatandaşının veya vatansız kişilerin söz konusu olması durumunda Talepte Bulunulan Devletin topraklarına girmek amacıyla geçerli bir vizeye veya Talepte Bulunulan Devletin ikamet iznine sahipse, bu kişinin transferi Talep Eden Devletin bir geri kabul başvurusu yapmasına gerek kalmadan veya Talepte Bulunulan Devletin yetkili makamına Madde 12(1)’de belirtilen yazılı bildirimi yapmasına gerek olmadan gerçekleşecektir. Önceki alt-paragraf, ilgili makamların geri kabulü yapılan kişilerin kimliklerini sınırda doğrulama hakkına hâlel getirmeyecektir.
4. Bu maddenin 3. Paragrafına hâlel getirmeksizin, bir kişi Talep Eden Devletin sınır bölgesinde, Talepte Bulunulan Devletin topraklarından doğrudan gelerek sınırı yasal olmayan şekilde geçtikten sonra yakalanmışsa, Talep eden Devlet bu kişinin yakalanmasını müteakip üç iş günü içerisinde geri kabul başvurusunda bulunabilir. (“hızlandırılmış prosedür”)

MADDE 8

Geri Kabul Başvurusunun İçeriği 1. Geri kabul başvurusu mümkün olduğu ölçüde aşağıdaki bilgileri içermelidir: (a) geri kabul edilecek kişiye ilişkin kimlik bilgileri (adı, soyadı, doğum tarihi ve mümkünse doğum yeri, son ikamet yeri vb.) ve geçerli olduğu durumda reşit olmayan evlenmemiş çocukların ve/veya eşlerin kimlik bilgileri;

(b) kendi vatandaşlarının söz konusu olması durumunda, sırasıyla Ek 1 ve 2’de ortaya konulduğu şekilde uyruğun kanıtı veya kesin olmayan karinelerinin sağlanacağı yolların göstergesi; (c) üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişilerin söz konusu olması durumunda, sırasıyla Ek 3 ve 4’de belirtilen şekilde üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansız kişilerin geri kabul koşullarına ilişkin kanıtlar veya kesin olmayan karinelerin (Prima facie) sağlanacağı yolların göstergesi; (d) geri kabul edilecek kişinin fotoğrafı. 2. Geri kabul başvurusu mümkün olduğu ölçüde aynı zamanda aşağıdaki bilgileri de içerecektir: (a) ilgili kişinin beyana yönelik açık rızası olması koşuluyla, transferi yapılacak kişinin yardıma veya bakıma ihtiyaç duyabileceğini gösteren beyan; (b) söz konusu birey transfer vakasıyla ilgili olarak gerekebilecek herhangi diğer bir koruma, güvenlik tedbiri veya kişinin sağlık durumuyla ilgili bilgi. 3. Madde 7(3)’e hâlel getirmeksizin, bütün geri kabul başvuruları yazılı olarak yapılacak ve söz konusu başvurularda bu Anlaşmaya Ek 5 olarak eklenmiş olan ortak form kullanılacaktır. 4. Bir geri kabul başvurusu, faks, e-posta gibi elektronik olanlar da dahil olmak üzere tüm iletişim yollarıyla yapılabilir. 5. Madde 11(2)’ye hâlel getirmeksizin, geri kabul başvurusuna yazılı yanıt verilecektir.

MADDE 9

Uyruğa İlişkin Kanıtlar

1. Madde 3 (1) ve Madde 5 (1)’e göre uyruğun kanıtlanması, özellikle bu Anlaşmanın Ek 1’inde belirtilen belgeler yoluyla gerçekleştirilebilir. Bu tür belgelerin sunulması durumunda, Üye Devletler veya Türkiye sırasıyla bu Anlaşmanın amacına uygun olarak uyruğu tanıyacaklardır. Uyruğun kanıtlanması sahte belgeler yoluyla yapılamaz.

2. Madde 3 (1) ve 5 (1)'e göre uyruğun kesin olmayan karinesi (Prima facie) geçerlilik süreleri dolmuş olsa bile özellikle işbu Anlaşmanın Ek 2'sinde belirtilen belgeler yoluyla sağlanacaktır. Bu tür belgelerin sunulduğu durumda, bir soruşturmanın ardından ve Madde 11'de belirtilen zaman sınırlamaları içerisinde Talepte Bulunulan Devlet aksini göstermedikçe, Üye Devletler ve Türkiye bu anlaşmanın amacına uygun olarak uyruğun kanıtlanmış olduğunu sayacaklardır. Uyruğun kesin olmayan karinesi (Prima facie) sahte belgeler yoluyla sağlanamaz.

3. Bu Anlaşmanın Ek 1 ve 2'sinde belirtilen belgelerden hiçbirini sunulamıyorsa, geri kabul başvurusuna Talep Eden Devlet tarafından eklenen bir talep üzerine, Talepte Bulunulan Devletin ilgili yetkili diplomatik ve konsolosluk birimleri, geri kabul edilecek kişinin vatandaşlığının kanıtlanması için talepte bulunulan günden itibaren en geç yedi iş günü içerisinde gecikme olmaksızın söz konusu kişi ile görüşmek için düzenlemeler yapacaklardır. Talep Eden Devletin, Talepte Bulunulan Devlette hiçbir diplomatik veya konsolosluk temsilciliğinin olmaması durumunda, Talepte Bulunulan Devlet, talebin alındığı günden itibaren en geç yedi günü içerisinde, gecikme olmaksızın geri kabul edilecek olan kişinin ile görüşme için gerekli düzenlemeleri yapacaktır. Bu tip mülakatlar için olan usul bu Anlaşmanın Madde 20'sinde belirtilen uygulama Protokollerinde belirlenebilir.

MADDE 11

Üçüncü ülke vatandaşları ve vatansız kişilere ilişkin kanıtlar 1. Madde 4(1) ve Madde 6(1)'de belirtilen üçüncü ülke vatandaşları ile vatansız kişilerin geri kabulüne ilişkin koşulların kanıtlanması, özellikle bu Anlaşmanın Ek 3'ünde yer alan delil vasıtaları yoluyla gerçekleştirilecektir. Geri kabule ilişkin şartların kanıtlama durumu sahte belgelerle gerçekleştirilemez.

2. Madde 4(1) ve Madde 6(1)'de belirtilen üçüncü ülke vatandaşları ile vatansız kişilerin geri kabulüne ilişkin koşulların kesin olmayan karinesi özellikle bu Anlaşmanın Ek 4'ünde yer alan deliller yoluyla gerçekleştirilecektir; söz konusu kanıtlama durumu sahte belgelerle gerçekleştirilemez. Bu tür kesin olmayan karinelerin sunulması halinde, Talepte Bulunulan

Devlet aksini göstermedikçe bir soruşturmanın ardından ve Madde 11’de belirtilen zaman sınırlamaları içerisinde Üye Devletler ve Türkiye, şartları yerine getirilmiş sayacaklardır

3.Kişinin ülke topraklarına girişi, burada bulunması veya ikametinin kanunsuzluğu, söz konusu kişinin içinde Talep Eden Devletin toprakları için gerekli olan vize veya diğer ikamet izninin bulunmadığı seyahat belgeleri ile belirlenecektir. Talep Eden Devlet tarafından, ilgili kişinin gerekli seyahat belgeleri, vize veya diğer ikamet izinlerinin bulunmadığının yazılı olarak ifade edilmesi de kişinin ülkeye girişinin, ülkede bulunmasının veya ikametinin kanunsuz olduğuna dair karine teşkil edecektir.

MADDE 11

Zaman Sınırlamaları

1. Geri kabul başvurusu Talep Eden Devletin yetkili makamının bir üçüncü ülke vatandaşının veya vatansız bir kişinin Talep Eden Devletin topraklarına girmek, o topraklarda bulunmak veya oturmak için yürürlükte olan koşulları artık yerine getirmede bilgisi elde etmesinden sonra azami altı aylık bir süre içerisinde Talepte Bulunulan Devletin yetkili makamına sunulmalıdır.

Üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişi, Madde 4 ve 6’nın Madde 24 (3) uyarınca geçerli hale geldiği günden önce Talep Eden Devletin ülkesine girmiş ise, bir önceki cümlede bahsi geçen zaman sınırlaması Madde 4 ve 6’nın geçerli hale geldiği günde işlemeye balar.

Başvurunun zamanında sunulmasının önünde hukuki veya fiili engellerin söz konusu olması durumunda, zaman sınırlaması Talep Eden Devletin isteği üzerine, sadece var olan engeller ortadan kaldırılana kadar uzatılır.

2. Bir geri kabul başvurusu aşağıdaki zaman sınırlamaları dahilinde yazılı olarak cevaplanmalıdır: - eğer başvuru hızlandırılmış prosedürle yapılmış ise beş iş günü içerisinde (Madde 7(4));

- gecikme olmaksızın ve bir sonraki sürenin uygulanacağı Talep Eden Devletin ulusal mevzuatında ilk gözetilme süresinin daha az olduğu durumlar hariç olmak üzere diğerk bütün durumlarda en fazla 25 takvim günü içerisinde. Başvuruya zamanında yanıt verilemesinin önünde hukuki veya fiili engellerin söz konusu olması durumunda, süre talep üzerine ve neden gösterilerek, Talep Eden Devletin ulusal mevzuatındaki azami gözetilme süresinin 60 günden az veya 60 güne eşit olması durumu hariç olmak üzere, 60 takvim gününe kadar uzatılabilir. Bu süre sınırlaması geri kabul başvurusunun alındığı tarih itibariyle başlamaktadır. Bu süre sınırlaması zarfında herhangi bir yanıtın verilmemesi durumunda, transferin üzerinde anlaşmaya varılmış olduğu kabul edilir. Bir geri kabul başvurusunun yanıtı, faks, e-posta gibi elektronik olanlar da dahil olmak üzere tüm iletişim yollarıyla yapılabilir.

3. Anlaşmaya varıldıktan sonra veya uygun olan hallerde, bu Maddenin 2. Paragrafında belirtilen sürenin sona ermesini müteakip, ilgili kişi üç ay içerisinde transfer edilir. Talep eden Devletin isteğı üzerine, bu süre hukuki veya uygulamadan kaynaklanan engellerin aşılması için sarf edilen süre kadar uzatılabilir.

4. Bir geri kabul talebinin reddedilme nedenleri yazılı olarak verilir.

MADDE 12

Transfer ve Ulaşım Şekilleri

1. Madde 7(3)'e hâlel getirmeksizin, bir kişi geri gönderilmeden önce, Talep Eden Devletin yetkili makamları transfer tarihi, giriş noktası, olası refakatçiler ve transfere ilişkin diğerk hususlardan Talepte Bulunulan Devleti yazılı olarak en az 48 saat önceden haberdar edecektir.

2. Ulaşım işlemi hava, kara veya deniz yoluyla gerçekleştirilebilir. Hava yoluyla iade Türkiye veya Üye Devletlerin ulusal hava yolu şirketlerinin kullanılmasıyla kısıtlanamaz ve tarifeli veya tarifesiz seferler kullanılarak gerçekleştirilebilir. Refakatçi ile gerçekleştirilen dönüşlerin söz konusu olduğu durumlarda, söz konusu refakatçiler, Türkiye veya herhangi

bir Üye Devlet tarafından yetkilendirilmiş olmaları koşuluyla Talep Eden Devletin yetkili kişileri ile sınırlandırılmayacaktır.

MADDE 13

Hatalı Geri Kabul

Söz konusu kişinin transferinden itibaren üç ay içerisinde bu Anlaşmanın Madde 3 ve 6'sında belirtilen şartların yerine getirilmemiş olduğu tespit edilirse, Talep Eden Devlet, Talepte Bulunulan Devlet tarafından geri kabul edilen herhangi bir kişiyi geri alacaktır. Bu gibi hallerde ve önceki Paragrafta atıfta bulunulduğu üzere söz konusu kişinin Talep Eden Devlet tarafından karşılanacak olan bütün ulaşım masrafları hariç olmak üzere, işbu Anlaşmanın usule ilişkin hükümleri gerekli değişikliklerin yapılması koşuluyla uygulanacak ve geri alınacak kişinin asıl kimliği ve uyruğuna ilişkin mevcut tüm bilgiler verilecektir.

BÖLÜM IV

TRANSİT GEÇİŞ İŞLEMLERİ

MADDE 14

Transit ilkeleri

1. Üye Devletler ve Türkiye, üçüncü ülke vatandaşlarının veya vatansız kişilerin transit geçişini, bu kişilerin hedef ülkeye doğrudan gönderilemedikleri durumlarla sınırlamalıdır.
2. Üye Devletlerden biri tarafından talep edilmesi durumunda, kişilerin muhtemel diğer transit geçiş Devletlerindeki müteakip seyahatleri veya hedef Devlet tarafından geri kabul edilmeleri temin edilir ise, Türkiye üçüncü ülke vatandaşlarının veya vatansız kişilerin transit geçişine izin verecektir. Türkiye'nin benzer bir talepte bulunması durumunda ise bir Üye Devlet üçüncü ülke vatandaşlarının veya vatansız kişilerin transit geçişine izin verecektir.

3. Transit geçiş aşağıdaki koşullar altında Türkiye ve bir ye Devlet tarafından reddedilebilir:

(a) nc ülke vatandaşı veya vatansız kişi ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü nedeniyle hedef ülkede veya başka bir transit geçiş ülkesinde işkence, insanlık dışı veya küçük düşürücü muamele veya cezalandırma ya da ölüm cezası veya zulme maruz kalmaya yönelik gerçek bir riskle karşı karşıyaysa veya

(b) nc ülke vatandaşı veya vatansız kişi Talep Edilen Devlette veya başka bir transit geçiş ülkesinde cezai müeyyidelere maruz kalacaksa veya

(c) Talepte Bulunulan Devletin kamu sağığı, i güvenliğı, kamu düzeni veya diğerk milli menfaatleri sebebiyle.

4. Bu Maddenin 3. Paragrafında belirtilen durumlar transit geçiş işlemi açısından engel teşkil edecek şekilde sonradan vuku bulur veya ortaya çıkar ise ya da kişilerin muhtemel diğerk transit geçiş Devletleri vasıtasıyla müteakip seyahatleri veya hedef Devlet tarafından geri kabul edilmeleri temin edilemez ise, Türkiye veya bir ye Devlet verilmiş olan izni iptal edebilir. Bu durumda, Talep Eden Devlet uygun şekilde ve gecikmesizin, nc ülke vatandaşını veya vatansız kişiye geri alır.

MADDE 15

Transit usulü

1. Transit geçiş işlemleri için Talepte Bulunulan Devletin yetkili makamlarına yazılı başvuru yapılmalıdır. Başvuru aşağıdaki bilgileri içerecektir:

(a) Transit geçiş türü (hava veya kara yoluyla), transit geçiş yapılma ihtimali olan diğerk Devletler ve varılmak istenen nihai hedef Devlet;

(b) Söz konusu kişiye ilişkin kimlik bilgileri (adı, soyadı, kızlık soyadı, takma adları veya lakapları, doğum tarihi, cinsiyet ve - şayet mümkünse - doğum yeri, uyruğu, dili, seyahat belgesinin türü ve numarası gibi);

(c) Öngörülen giriş noktası, transfer zamanı ve refakatçi kullanımı;

(d) Talep eden Devletin Madde 14 (2) uyarınca şartların karşılandığına ve Madde 14 (3) uyarınca reddetme işlemi gerçekleştirmek için herhangi bir neden olmadığına dair bir belge.

Transit işlemleri için kullanılacak ortak bir form bu Anlaşmaya Ek 6 olarak eklenmiştir.

Bir transit geçiş başvurusu, faks, e-posta vb. elektronik olanlar da dahil olmak üzere tüm iletişim yollarıyla yapılabilir.

2. Talepte Bulunulan Devlet, başvuruyu aldıktan sonra beş iş günü içerisinde ve yazılı olarak, Talep Eden Devlete kişinin alınacağına dair, giriş noktasını ve öngörülen kabul ediliş saatini teyit eden şekilde veya kişinin alınmasının reddedildiğine ve bu tür bir reddin nedenlerine dair bilgi verir. Eğer beş iş günü içerisinde yanıt alınmamışsa, transit geçiş kabul edilmiş sayılır.

Bir transit geçiş başvurusunun cevabı, faks, e-posta vb. elektronik olanlar da dahil olmak üzere tüm iletişim yollarıyla verilebilir.

3. Transit geçiş işlemi hava yolu ile gerçekleşecekse, geri kabul işlemine tabi olacak kişi ve olası refakatçisi transit havalimanı vizesi almaktan muaf tutulacaktır.

4. Talep edilen Devletin yetkili makamları, karşılıklı istişareye dayalı olarak, özellikle söz konusu kişilerin izleme altında bulundurulması ve bu amaçla gerekli kolaylıkların sağlanması yoluyla transit geçiş işlemlerine yardımcı olacaklardır.

BÖLÜM V

MASRAFLAR

MADDE 16

Ulaşım ve transit geçiş masrafları

Madde 23'e ve Madde 3(2) ve 5(2)'de belirtilen kişiler veya üçüncü şahıslar da dahil olmak üzere geri kabul edilecek kişiden kabule ilişkin masrafları tahsil edecek yetkili makamların hakkına hanel getirmeksizin, bu Anlaşmanın I. ve II. Bölümlerindeki talepler için bu Anlaşmayla bağlantılı olarak yapılan geri kabul ve transit geçiş işlemlerinden doğan tüm ulaşım masrafları Talepte Bulunulan Devletin sınır geçiş noktasına kadar veya IV. Bölümdeki talepler için son varılacak Ülkenin sınırına kadar Talep Eden Devlet tarafından karşılanacaktır.

BÖLÜM VI

VERİLERİN KORUNMASI VE SAKLI KALAN HÜKÜMLER

MADDE 17

Verilerin Korunması

Kişisel verilerin iletimi, sadece bu Anlaşmanın uygulanması için bu iletime Türkiye veya bir Üye Devletin yetkili makamları tarafından ihtiyaç duyulması halinde yapılacaktır. Belirli bir vakada kişisel verilere yönelik işlem ve muameleler, Türkiye'nin iç hukukuna ve kontrolörün bir Üye Devletin yetkili makamı olduğu durumlarda, 95/46/AT sayılı Direktifin hükümlerine ve bu direktifi takiben söz konusu Üye Devletin benimsediği ulusal mevzuata tabi olacaktır. Ayrıca, aşağıda sıralanan ilkeler uygulanacaktır:

- (a) işisel veriler adil ve hukuka uygun bir şekilde işlenmelidir;
- (b) kişisel veriler bu Anlaşmanın uygulanması için belirtilen, sarıh ve meşru amaçlar doğrultusunda toplanmalı ve ne bu bilgileri ileten ne de alan makamlar tarafından bunlara aykırı amaçlar için kullanılmamalıdır;

(c) kişisel veriler toplanma ve/veya daha ileri işleme konulma amacı açısından yeterli, konuyla ilgili ve gereğinden fazla olmamalıdır; özellikle, iletilen kişisel veriler sadece aşağıdakilere ilişkin olabilir:

– transfer edilecek kişinin kimlik bilgileri (isim, soyadı, önceki isimleri, takma adları veya lakapları, cinsiyeti, medeni hali, doğum tarihi ve yeri, şu anki ve herhangi bir önceki uyruğu gibi);

– pasaport, kimlik kartı veya ehliyet (seri numarası, geçerlilik süresi, veriliş tarihi, veren makam, verildiği yer);

– duraklamalar ve güzergah;

– transfer edilecek kişinin kimlik tespiti için veya bu Anlaşma uyarınca geri kabul için aranan koşulların incelenmesi için gereken diğer bilgiler;

(d) kişisel veriler doğru olmalı ve gerektiğinde güncellenmelidir;

(e) kişisel veriler, verilerin toplanma veya daha ileri işleme amacının, gerektirdiğinden daha uzun olmayacak süreyle veriye konu kişinin kimliğinin tespitine edilmesine imkan 100 sağlayacak şekilde muhafaza edilmelidir;

(f) özellikle verilerin yeterli, konuyla ilgili ve doğru olmadığı veya işlem amacı açısından aşırı olması nedeniyle söz konusu verilerin işlenmesinin bu Madde hükümlerine uygun olmadığı durumlarda, gerek ileten makam gerekse alan makam kişisel verilerin uygun şekilde düzeltilmesi, silinmesi ve bunlara erişimin engellenmesi için gereken makul her adımı atacaktır. Buna her türlü düzeltme, silme veya engelleme durumunda diğer Tarafa bildirilmesi de dahildir;

(g) talep üzerine, alan makam ileten makamı kendisine iletilen verilerin kullanımı ve onlardan elde edilen sonuçlar konusunda bilgilendirecektir.

(h) kişisel veriler sadece yetkili makamlara iletilebilir. Bu bilgilerin sair makamlara iletimi ileten makamın muvafakatini gerektirir.

(i) ileten ve alan makamlar kişisel verilerin iletim ve alımının yazılı kaydını tutmakla yükümlüdürler.

MADDE 18

Saklı Kalan Hükümler

1. Bu Anlaşma Birliğin, Üye Devletlerinin ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler de dahil olmak üzere uluslararası hukuktandoğan hak, yükümlülük ve sorumluluklarına hanel getirmeyecektir. Özellikle de:

31 Ocak 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Protokol ile değıştirilen 28 Temmuz 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme,

4 Kasım 1950 tarihli İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Devleti yapılan iltica başvurularını incelemekten sorumlu tutan uluslararası sözleşmeler,

10 Aralık 1984 tarihli İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme,

Uygulanabildiği hallerde,

13 Aralık 1955 tarihli Kuruluşa Dair Avrupa Sözleşmesi,

Suçluların iadesi ve transit geçişle ilgili uluslararası sözleşmeler

Yabancı uyruklu kişilerin geri kabulleriyle ilgili çok taraflı uluslararası sözleşmeler ve anlaşmalar.

2. Bu Anlaşma 12 Eylül 1963 tarihli Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu Arasında Ortaklık Kuran Anlaşma'nın hükümleri, ek protokolleri, ilgili Ortaklık Konseyi kararları ve Avrupa Birliği Adalet Divanının ilgili içtihat hukukunda belirtilen, Taraflardan birinin toprağında ikamet eden veya yasal olarak ikamet etmekte olanların ve çalışanların hak ve yükümlülükleri de dahil, tüm hak ve yükümlülüklere tamamen uyacaktır.

3. Bu Anlaşmanın uygulanması, yasadışı olarak kalan üçüncü ülke vatandaşlarının iadesi için özellikle de bunların yasal danışmaya, bilgiye erişimlerine, iade kararlarının uygulanmasının geçici olarak askıya alınmasına ve yasal çarelerden faydalanma imkanlarına ilişkin Üye Devletlerdeki ortak standart ve usullerle Avrupa Parlamentosu ve 2008/115/AT sayılı

Konsey Direktifi tarafından belirtildiği üzere iade usullerinin konusu olan kişilerin haklarına ve usul güvencelerine hâlel getirmeyecektir.

4. Bu Anlaşmanın uygulanması, iltica talebinde bulunan kişilerin kabulü için asgari standartlar belirleyen 2003/9/AT sayılı Konsey Direktifinde ve özellikle başvuru incelemesi sırasında Üye Devlette kalma hakkına ilişkin olarak mülteci statüsü verme ve geri çekme için Üye Devletlerdeki usullerin asgari standartlarına ilişkin 2005/85/AT sayılı Konsey Direktifinde belirtildiği üzere iltica başvurusu yapan kişilerin haklarına ve usul güvencelerine hâlel getirmeyecektir.

5. Bu Anlaşmanın uygulanması üçüncü ülke vatandaşlarının durumu ile ilgili olan 2003/109/AT sayılı Konsey Direktifi şartları gereğince uzun dönem ikamet izni almış kişilerin haklarına ve usul güvencelerine hâlel getirmeyecektir.

6. Bu Anlaşmanın uygulanması, aile birleşimi hakkına ilişkin 2003/86/AT sayılı Konsey Direktifi gereğince ikamet izni verilen kişilerin haklarına ve usul güvencelerine hâlel getirmeyecektir.

7. Bu Anlaşmadaki hiçbir hüküm diğer resmi veya gayri resmi düzenlemeler çerçevesinde kişilerin iadesini engellemeyecektir.

BÖLÜM VII

YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ VE UYGULAMA

MADDE 19

Ortak geri kabul komitesi

1. Akit Taraflar, bu Anlaşmanın uygulanması ve yorumlanmasında birbirlerine karşılıklı yardım sağlayacaklardır. Bu amaçla, özellikle aşağıda belirtilen görevleri üstlenmek üzere bir ortak geri kabul komitesi (bundan böyle "komite" olarak anılacaktır) oluşturacaklardır:

- (a) bu Anlaşmanın uygulanmasını denetlemek;
 - (b) bu Anlaşmanın yeknesak uygulanması için gerekli düzenlemeleri yürürlüğe koymaya karar vermek;
 - (c) Madde 20 uyarınca Türkiye ve Üye Devletler tarafından hazırlanan uygulama Protokolleri hakkında düzenli bilgi teatisinde bulunmak;
 - (d) Bu Anlaşma ve Ekleri için değişiklik önerilerinde bulunmak;
2. Komitenin kararları Akit Tarafların yasalarının gerektirdiği her türlü zorunlu iç usulün izlenmesini takiben Akit Taraflar üzerinde bağlayıcı olacaktır.
 3. Komite, Birliğin ve Türkiye'nin temsilcilerinden oluşacaktır; Birlik, Üye Devletlerin uzmanlarınca desteklenen Komisyon tarafından temsil edilecektir.
 4. Komite gerektiğinde Akit Taraflardan birinin talebi üzerine toplanacaktır.
 5. Komite çalışma usullerini kendisi oluşturacaktır

MADDE 20

Protokollerin Uygulaması

1. Bir Üye Devletin veya Türkiye'nin talebi üzerine, Türkiye ve bir Üye Devlet diğerlerine ilaveten aşağıdaki kuralları kapsayan bir uygulama Protokolü hazırlayacaktır.
 - (a) yetkili makamlar ile sınır geçiş noktalarının tayini ve irtibat noktalarının değişimi;
 - (b) refakat edilen üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansız kişilerin transitgeçişleri de dahil refakatli geri dönüş koşulları,
 - (c) bu Anlaşmanın 1'den 4'e kadar sayılı Eklerinde belirtilenlere ilave yöntem ve belgeler
 - (d) hızlandırılmış prosedür gereğince geri kabul şekilleri (e) mülakat yöntemi
2. Bu Maddenin 1. Paragrafında belirtilen uygulama Protokolleri, ancak Madde 19'da belirtilen geri kabul komitesine bildirimde bulunulduktan sonra yürürlüğe girecektir.

3. Türkiye bir Üye Devletle hazırlanan ve Türkiye'deki uygulamasının pratikte gerçekleştirilebilirliğine tabi olan uygulama Protokolünün herhangi bir hükmünü, başka bir Üye Devletin talebi üzerine o Devlet ile olan ilişkilerinde de uygulamayı kabul eder. Üye Devletler Türkiye ile olan ilişkilerinde Türkiye ile bir diğer Üye Devlet arasında hazırlanan ve diğer Üye Devletlerdeki uygulamasının pratikte gerçekleştirilebilirliğe tabi olan bir uygulama Protokolünde yer alacak hükümleri Türkiye'nin talebi üzerine uygulamayı kabul eder.

MADDE 21

Üye Devletlerin ikili geri kabul anlaşmaları veya düzenlemeleri konusu

Bu Anlaşmanın hükümleri başka bir Anlaşmanın hükümleriyle bağdaşmadığı takdirde, Madde 24(3)'e hâlel getirmeksizin, bu Anlaşma hükümleri, 20. Madde kapsamında izinsiz olarak ikamet eden kişilerin geri kabulü konusunda bireysel olarak Üye Devletler ile Türkiye arasında yapılmış veya yapılabilecek bulunan her türlü yasal olarak bağlayıcılığa haiz belgenin hükümlerinden önce gelecektir.

BÖLÜM VIII

NİHAİ HÜKÜMLER

MADDE 22

Coğrafi uygulama alanı

1. Bu Maddenin 2. Paragrafına tabi olarak, Anlaşma Avrupa Birliği Antlaşmasının 52. Maddesinde ve Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkındaki Anlaşmanın 355. Maddesinde belirtildiği gibi, Avrupa Birliği Antlaşmasının yürürlükte olduğu topraklarda, ve Türkiye Cumhuriyeti topraklarında geçerli olacaktır.
2. Bu Anlaşma, Danimarka Krallığı topraklarında geçerli olmayacaktır.

MADDE 23

Teknik yardım

İki Taraf da bu Anlaşmayı Türkiye ile Birlik arasındaki göç akınlarının yönetiminde ortak sorumluluk, dayanışma ve eşit ortaklık ilkelerine dayanarak uygulama konusunda mutabık kalmışlardır. Bu bağlamda Birlik, teknik yardım konusunda ekli ortak bildiri uyarınca bu Anlaşmanın uygulanmasında Türkiye'yi desteklemek amacıyla mali kaynak sağlama

taahhüdünde bulunmuştur. Bu sırada, kapasite ve kurumsal gelişime özel bir önem verilecektir. Bu gibi bir destek, Avrupa Birliği ve Türkiye tarafından ortak olarak mutabık kalınmış mevcut ve gelecekteki öncelikler bağlamında sağlanmalıdır.

MADDE 24 Anlaşmanın yürürlüğe girmesi, süresi ve sona ermesi

1. Bu Anlaşma, Akit Taraflar tarafından kendi usullerine uygun olarak onaylanacak veya kabul edilecektir.
2. 3. Paragrafa tabi olarak, bu Anlaşma, Akit Tarafların birbirlerine bu Maddenin birinci paragrafında belirtilen usulleri tamamladıklarını bildirdikleri tarihi takip eden ikinci ayın birinci gününde yürürlüğe girecektir.
3. Bu Anlaşmanın 4. ve 6. Maddelerinde ortaya konulan yükümlülükler bu Maddenin 2. Paragrafında belirtilen tarihten üç yıl sonra uygulanmaya başlanacaktır. Bu üç yıllık süre boyunca bu yükümlülükler, yalnızca Türkiye'nin geri kabulle ilgili ikili anlaşma veya düzenlemeler yaptığı üçüncü ülke vatandaşları ve vatansız kişiler için geçerlidir. Bu üç yıllık süre boyunca, Türkiye ve münferit Üye Devletler arasındaki mevcut ikili geri kabul anlaşmalarının ilgili bölümleri uygulanmaya devam edecektir.
4. Bu Anlaşma süresiz olarak akdedilmiştir.
5. Her bir Akit Taraf, resmi olarak diğerine bildirimde bulunarak bu Anlaşmayı feshedebilir. Bu Anlaşmanın yürürlüğü, bu bildirimin yapılma tarihinden altı ay sonra sona erecektir.

Kaynak: Avrupa Birliği Türkiye Geri Kabul Anlaşması, 2018